Călin

HENTEA

Memorii

MEMORII ÎN BOCANCI

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Călin
HENTEA

Memorii

MEMORII ÎN BOCANCI

CARTEA ROMÂNEASCĂ
2013

© 2013 by Editura Polirom

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-3474-3
ISBN PDF: 978-973-46-3475-0
ISBN print: 978-973-23-2999-3

Coperta: Radu Răileanu
Ilustrație coperta I: Cătălin Ovreiu, după o idee de Daniel Nicolescu

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

CĂLIN HENTEA s-a născut la 2 mai 1958, la Braşov. A absolvit studii politehnice (1983) şi de drept (1998). În 2008 a obţinut (*magna cum laude*) titlul de doctor în ştiinţe militare, cu o teză despre propagandă şi operaţii informaţionale. A fost, pe rînd, inginer proiectant (1986-1991), redactor al emisiunii Pro Patria (1995-1999), la săptămînalul *Observatorul militar* (2000), regizor la Studioul Cinematografic al Armatei (2001).

Apoi a lucrat ca ofiţer specialist în Secţia de operaţii psihologice din Statul Major General şi a participat ca ofiţer de relaţii publice, PSYOPS sau INFO-OPS la misiuni internaţionale în Albania (1997), Kosovo (2003, 2004), Afganistan (2007). În 2008 a trecut în rezervă cu gradul de colonel.

A publicat în România şi SUA mai multe cărţi de istorie militară şi propagandă, cea mai recentă fiind *Enciclopedia propagandei româneşti*, apărută în 2012 la Editura Adevărul.

În memoria mamei mele

Prietenului meu, Daniel Nicolescu

Nevoia de mărturie

Mult timp nu am crezut că amintirile mele din armată ar avea vreo relevanță publicistică, pentru că viața mea în uniformă nu a cunoscut nici fapte memorabile, nici acte de eroism și nici vreo implicare serioasă în evenimente istorice. Apoi, din vorba unor buni prieteni și răsfoindu-mi albumele cu fotografii, agendele cu însemnări, am simțit o irepresibilă nevoie de a depune mărturie asupra celor trăite îmbrăcat fiind în acele haine kaki, care nu mi-au aparținut niciodată. Pe bune, fără cosmetizări și festivisme, fără sintagme de lemn, fără inevitabila autocenzură, purtată adesea inconștient și care mă sufocase în anii cât am fost ofițer activ și relativ disciplinat. Astfel, am început să scriu, apelând cât am putut de des la umor, dar ferindu-mă să alunec în bășcălie.

Există în armată – instituția din care am făcut parte vreme de peste 22 de ani – nu puțini oameni de bine și de onoare, competenți și onești, care supraviețuiesc pe funcții oarecare, dar nu se identifică cu masa de militari, care, în realitate, nu sunt ceea ce cu emfază se pretind a fi, adică niște profesioniști, principiali și patrioți altruiști. Deoarece nu am vrut să fac de ocară armata în ansamblu, am scris despre situații punctuale concrete, fără a da nume și date foarte precise, gândind că acestea nu ar avea o semnificație prea mare pentru publicul larg, care trebuie să-și construiască singur propria opinie. În acest fel, poate că unii cititori (îndeobște militari) vor recunoaște personaje cunoscute, în timp ce pentru alții (civili) vor fi doar descrieri simbolice ale unor întâmplări strict autentice. Sunt perfect conștient de faptul că în mod cert există multe alte fapte, oameni, locuri mai semnificative decât cele povestite de mine, care ar putea susține sau contrazice cuvintele mele. În fond, este vorba despre memoriile mele, inevitabil subiective, și nu despre judecăți de valoare absolute, cu caracter de generalitate. Am pus pe hârtie acele lucruri care mi-au rămas mie în minte și care îndeobște nu apar în relatările curente despre armată și nici nu au vreo șansă să apară în presa militară, fiind evitate conștient în retorica oficială pentru a nu afecta moralul trupelor, prestanța instituției și coeficientul ei de încredere. Am scris despre personaje și lucruri neplăcute sau deranjante, poate oripilante pentru cei obișnuiți doar cu discursul eroic-laudativ, patriotard, convins fiind că o instituție sau un întreg colectiv de oameni este cu atât mai puternic, cu cât are tăria

de a-și asuma și pe cele rele, la fel cum se fălește cu cele bune.

Detașat fiind acum de toate cele militare (reflexe, prejudecăți, mentalități, obediențe, autocenzuri, pudori cazone), îmi dau seama că nici eu nu am fost mai bun atunci decât majoritatea celor despre care am scris acum; am fost și eu la fel ca toți ceilalți ce purtau aceeași uniformă, poate uneori mai rebel sau mai naiv, dar în general am stat cuminte în rând, înghițindu-mi conștiința și revoltele interioare în momentul când încasam solda lunară și primeam certitudinea relativ comodă a zilei de mâine. Foarte adesea, pe timpul cât am fost ofițer activ, am simțit nevoia să spun cu glas tare acele lucruri îndeobște doar șoptite la un pahar de vorbă, dar tocmai acea uniformă, despre care spuneam că nu-mi aparține, mă împiedica să fac acest lucru. De multe ori, luat de valul unui entuziasm jurnalistic demn de o cauză mai bună, chiar eu am scris sau am afișat secvențe triumfalist-glorioase despre armată și oamenii ei, fugărindu-le sub preș pe cele jenante, sub scuza servirii unui scop nobil (intrarea în NATO, de exemplu). De aceea, aceste amintiri pot fi interpretate și ca o auto-curățire asumată și necesară de pseudo-adevărurile și festivismele exacerbate în care am trăit și lucrat atâția ani.

Nu am scris aceste memorii doar de dragul de a fi scrise, ci mai ales pentru a fi citite. Mi-aș dori ca aceste rânduri să fie citite în primul rând de militari, mai tineri sau în rezervă, cu grade mai mari sau mai mici, fie și numai pentru a arunca astfel o privire asupra acelei armate care, din anumite unghiuri, s-ar putea să coincidă cu a lor. Abia apoi mi-aș dori ca această carte să fie citită de „țivili”, cei pentru care armata este doar misterul care se întinde dincolo de punctul de control la intrarea în cazarmă. Fotografiile adunate de-o viață și pe care le-am inserat în text depun și ele propria mărturie, contribuind la reconstituirea atmosferei acelor timpuri și locuri. În fine, mi-aș dori ca și alți foști camarazi de-ai mei să facă, și ei, ceea ce am încercat eu: să arunce o privire lucidă asupra propriului trecut, astfel încât acesta să poată fi lăsat mărturie și învățătură celor ce sunt sau vor fi în continuare purtători de uniformă kaki.

Nostalgiile unui terist norocos

Spre deosebire de cei de-acum, toți băieții din generația mea (și următoarele câteva) au, fiecare, poveștile lor din vremea când au făcut armata. Mai toate sunt eroice sau umoristice. Unii, destul de mulți, continuă să înjure, nostalgic, muncile agricole sau căprăria excesivă suportate în acele luni. Eu am fost dintre norocoși, pentru că cei ce reușeau la facultatea de Tehnologia Construcțiilor de Mașini (secția de TCM și nu de Mașini Unelte sau Tehnologia sudurii) erau repartizați, din nu știu ce rațiuni, pentru satisfacerea stagiului militar – redus (la doar nouă luni) în unitățile de tancuri din șoseaua Olteniței sau din Pantelimonul bucureștean. Eu am nimerit la unitatea din Olteniței, la patru stații de tramvai de Big Berceni din Piața Sudului. Într-un tanc, însă, am ajuns abia în ultimele săptămâni de armată, așa, mai mult din curiozitate și de un hatâr al lui „toa'lent", comandantul de pluton.

Nu pot să spun că mi-a fost frică de armată, dar în mod sigur am fost emoționat și impresionat de solemnitatea momentului descoperirii unui univers complet nou, dar care făcea parte din tradiție. Am aflat însă foarte repede că principala rațiune de a fi a stagiului militar, oricât de redus ar fi fost el (cei ce nu reușeau la facultate făceau un an și patru luni), era aceea de a fi „păcălit" cât se putea de mult prin sărirea cât mai frecventă a gardului unității. În seria mea din 1977-1978 au fost mulți piloși mari de tot (adică tații sau unchii lor erau știabi mari prin ministere sau chiar în armată), așa încât cred că colonelul Ionescu, comandantul regimentului, a bombănit puternic în cele patru duminici ale lunii de dinaintea depunerii jurământului, când recruții nu puteau primi bilet de voie, iar el trebuia să stea în cazarmă, la cizmă și centură, să dea onorul acelei rubedenii sus-puse care se nimerea să vină să-și vadă progenitura servind țara sub drapel. De altfel, chiar doi dintre ofițerii noștri comandanți de pluton erau niște piloși la fel de mari, cu tați având funcții și grade mari. Tocmai de aceea îl suportau cu greu pe șeful lor, comandantul de companie, un maior bătrân și burtos, cu un suflet bun la origine, dar complet spălat pe creier de-a lungul anilor de cătănie. În consecință, nu o dată, teriștii piloși au băut și au jucat canastă sau poker în cancelaria la fel de pilosului „toa'lent" până spre dimineață, la deșteptare.

După frumoasa defilare, în prezența lăcrămată a părinților, cu care s-a încheiat ceremonia depunerii jurământului pe 28 octombrie 1977, a început, pentru unii, hemoragia permisiilor și a învoirilor. Fără număr. Ceilalți, fără pile, s-au descurcat cum au putut. Eu, de exemplu, îl anunțam pe locotenent, comandantul de pluton, că plec și apoi îi dădeam câteva țigări Kent subofițerului desist pentru un bilet de voie în alb, pe care-l completam doar ca să-l arăt dacă mă intercepta patrula militară în oraș, în drum spre casă, după ce săream gardul unității. Mama, Dumnezeu s-o ierte, a apelat la o cunoștință, colonel plin, care a reușit să intervină pentru a mă interna în Spitalul Militar Central pentru o spondiloză autentică, dar nu foarte gravă, care însă mi-a justificat trei minunate săptămâni de concediu medical acasă, adică dincolo de cazarmă. Tot cu țigări Kent (Kent-ul era în anii ’70 o foarte circulată monedă de schimb în natură) am făcut rost, pentru câteva dintre colegele și prietenele mele pe care vroiam să le impresionez, din cămăși de uniforma de vară și saci de pânză de măști de gaze, nou-nouțe, direct de la „știoc”, articole considerate foarte șic, deoarece aduceau cumva – asortate cu o pereche de blugi procurați de la „tiriști” sau vaporeni – cu o ținută hippy americană.

În cazarmă, spre deosebire de cele povestite prin scrisori de mulți dintre colegii mei de clasă de la Liceul Gheorghe Șincai care, în funcție de facultățile pe unde reușiseră, fuseseră repartizați la unități militare prin toată țara, compania TR formată din studenții tecemiști (care teoretic urmau să fie viitorii sublocotenenți de tancuri-auto în rezervă) a avut drept principală activitate serviciul de gardă: trei ore în post, trei ore de veghe (când puteai citi, fuma sau juca șah), trei ore somn (în paturi a căror „lenjerie”, de o culoare incertă, puțea înfiorător). Oricum, era mult mai bine decât la cules de recoltă. O altă sarcină specifică repartizată viitoarelor cadre inginerești de nădejde ale patriei socialiste a fost serviciul la bucătărie, respectiv curățatul cartofilor (la barabule) și spălatul vaselor etern soioase. De ziua mea, 2 mai, mi-am invitat colegii cei mai buni la terasa restaurantului „Doina” de la șosea: unii abia scăpaseră de patrula militară, deoarece, la fel ca și mine, fugiseră direct de la stadionul Republicii (aflat în acea vreme exact în spatele actualului Parlament), unde toată compania TR servise în costume albe pe post de stegari la unul dintre acele spectacole festive mamut de propagandă, de data aceasta la sărbătorirea Zilei tineretului. Am ratat (datorită chiulului în suspomenitul concediu medical) inedita distracție de noapte a figurației la filmul lui Sergiu Nicolaescu *Revanșa*, în

secvența atacului Prefecturii de pe Calea Victoriei ocupată de legionari, când colegii mei au primit roluri (dar nu și bani sau nume pe generic) și uniforme de soldați români, iar cei din Pantelimon de soldați germani. Unii au avut chiar și replici: „Rițomanul” (Rece Laurențiu) a fost locotenentul român cu ochelari care ordona eroic atacul clădirii ocupate de legionari „Înainteee!”, iar Livache (Cristea Liviu) a jucat convingător rolul unui simplu soldat cu țigara în colțul gurii, care înjura neaoș „Grijania mamii lor de legionari”.

După frumoasa defilare, în prezența lăcrămată a părinților, cu care s-a încheiat ceremonia depunerii jurământului pe 28 octombrie 1977, a început, pentru unii, hemoragia permisiilor și a învoirilor. (Din arhiva autorului)

Rar, foarte rar, noi teriștii am fost scoși „la instrucție” pe terenul din spatele unității. Era un fel de „ieșire la iarbă verde”, cu gustarea de ora zece adusă în sacul de merinde de veselar (o bucată de salam de vară sau o conservă de pate de ficat la doi oșteni, cu pâinea neagră aferentă tăiată în opt), când ne tolăneam prin tufișuri, făcându-ne că luăm o cât mai comodă poziție de tragere și nesfârșite linii de ochire. Ne-au dus, că așa era trecut în programul pregătirii de luptă, și prin sala destinată expunerilor teoretice, despre tanc, despre tun, din ce se compun acestea și cam ce s-ar putea face cu ele. Am aflat atunci că regimentul avea în parcul auto mai multe tancuri T 34 (cred că unele făcuseră războiul după cât de nemișcate păreau) și urmau să-i vină și câteva T55, la toate aceste denumiri și informații noi soldații făcând ochii mari, înghițând totul și neînțelegând prea mare lucru.

Legat de ședințele de trageri obligatorii cu pistolul mitralieră mi-a fost dat să trăiesc o suită de întâmplări oarecum premonitorii pentru toată cariera mea ulterioară. Totul a început cu 52 de zile înainte de „liberare" (sfârșitul lui iunie 1978), când am fost surprins în prepeleacul de la postul de pază al GAZ-ului unității (porcăria) citind la amiază *Iluzii pierdute* de Balzac, de către însuși comandantul regimentului și șeful său de stat major, viitor general pe care-l voi reîntâlni peste mulți ani ajuns mare șef în SMG. Surprinși de atâta nesimțire și crasă încălcare a regulamentelor, dar și pentru a da un exemplu de natură să prevină slăbirea disciplinei printre teriștii aflați în prag de „liberare", cei doi m-au pedepsit exemplar: degradare de la caporal la soldat, zece zile de arest și ras în cap. Această ultimă parte a pedepsei m-a afectat cel mai tare, deoarece pe vremea aceea pletele erau la mare modă și tocmai mă gândeam cât de lungi mi le puteam lăsa ca student (în liceu fiind obligat la o tunsură scurtă). Arestul nu mi-a displăcut, deoarece astfel eram scutit a mai face gardă ieșind noaptea trei ore în post. De grad nici nu-mi păsa. La puțin timp apoi, s-a întâmplat că regimentul nu a mai primit aprobare să execute tragerile în poligonul de la Domnești, ce aparținea Gărzilor patriotice, iar mie mi-a picat fisa că aș putea rezolva impasul și, în felul acesta, aș obține reabilitarea cu neprețuitul ajutor al fostei mele colege de clasă de la liceu, al cărei tată era primul secretar de partid al Sectorului IV. Am cerut deci curajos un bilet de voie. Nușa, aflând problema mea, l-a sunat pe ta-so', și acesta m-a primit la el în birou, drept bunul fost coleg de clasă al fiică-sii (nu conta că eram un simplu soldat, iar el ditamai secretarul de partid al unui sector al Capitalei). „Primul" l-a chemat imediat la ordin pe colonelul care era șeful Gărzilor patriotice și i-a cerut rezolvarea chestiunii: bietul colonel (căruia nu-i era deloc clară natura relației mele cu primul secretar) nu a știut să facă altceva decât să întocmească pe loc un proces-verbal de predare-primire a respectivului poligon, la data prevăzută pentru tragere. Mi s-a părut jenant să-i spun foarte transpiratului colonel că fusesem degradat soldat, așa că am semnat nonșalant de primire a poligonului „sergent TR Hentea Călin". Victorios și mândru nevoie mare, m-am dus glonț cu ineditul document direct la comandatul regimentului, acesta a făcut ochii mari și a dat ordin să fiu avansat „la excepțional" din soldat, direct sergent TR. A fost singura mea avansare în grad „la excepțional". Restul avansărilor au fost cumințI, adică la termen.

Cam așa s-au scurs primele mele nouă luni de armată. Au mai urmat, la sfârșitul facultății, în vara lui 1983, încă două săptămâni de convocare la regimentul de tancuri din Pantelimon, necesare, pasă-mi-te, pentru acordarea gradului de sublocotenent în rezervă. În acele două săptămâni am sărit gardul și am dormit în fiecare noapte fie acasă, fie la prietena mea și nu mi-a mai păsat absolut deloc de locotenenții ce ne erau comandanți de pluton, deoarece noi eram deja ingineri cu diploma de absolvire și repartiția în buzunar, iar ei aveau doar Școala militară, fiind chiar mai tineri decât noi. Așa încât, având această experiență militară în raniță și aceste amintiri în cap, am înțeles apoi, ofițer fiind, cum a fost posibilă marea învălmășeală, soldată cu atâția morți și răniți perfect nevinovați din decembrie 1989.

Un loc curat

Am devenit ofiţer în armată în 1986, prin pile şi pentru bani. În România ceauşistă nu se putea trece din civilie în rândul cadrelor active ale MApN fără pile considerabile, bine plasate. M-am supus beneficiilor acestor pile deoarece salariul meu a crescut brusc de la 2.200 lei (cât primea un inginer stagiar în anul trei la un institut de proiectări) la 3.700 lei, cât era solda unui locotenent major, pe funcţie de inginer proiectant într-un institut de cercetări militare. Practic, fără a avea de-a face cu prea multe cazonisme şi căprărisme, urma să fac acelaşi lucru ca în civilie – proiectare la planşetă de instalaţii mecanice – dar pentru un salariu mult mai mare. În ceea ce priveşte înregimentarea în uniformă pe viaţă (*apevist*, cum se spunea atunci, provenind de la Armată Pe Viaţă), nu am simţit nici în cuget şi nici în fapt o diferenţă prea mare, deoarece în ultimii ani ai dictaturii ceauşiste cea mai mare parte a societăţii româneşti supravieţuia obligatoriu „înregimentată" într-o formă sau alta.

Primul lucru, care mi s-a părut deopotrivă haios şi premonitoriu, a fost faptul că respectivul centru de cercetări militare era gard în gard cu regimentul unde făcusem eu armata nouă luni, gard pe care-l săream aproape zilnic. Tot pe şoseaua Olteniţei, dar peste drum, se afla unitatea militară din care urma să plec peste zece ani, în 1997, în operaţiunea *Alba* din Albania. Deocamdată, însă, cazarma centrului, cu aleile sale umbroase şi clădirile având cel mult un etaj, mi s-a părut deosebit de cochetă, curată şi discretă, diferită de aspectul standard al unităţilor militare româneşti. Am descoperit, după emoţia şi reţinerile primelor zile, că noii mei colegi, fie aceştia ofiţeri, fie civili, erau foarte departe de profilul cazon pe care-l păstram eu în minte: aproape toţi erau ingineri cu studii de cinci ani fie la Politehnică, fie la Academia Tehnică Militară, iar nouă dintre ei aveau deja titlul de doctor în ştiinţe, ceea ce în epoca de apogeu a puterii Elenei Ceauşescu (i se spunea ADINA – adică Academician, Doctor, Inginer şi Nimic Altceva) chiar era o performanţă. Era, desigur, o mult mai mare disciplină şi ordine, cel puţin aparentă, a programului de lucru şi a activităţilor ordonate, în comparaţie cu dezordinea hei-rupistă pe care o întâlnisem atât în uzina, cât şi în institutul unde-mi petrecusem primii doi ani şi jumătate de stagiatură. Nu am avut însă nicio clipă, în acel institut, oricât de militar era şi oricâtă secretomanie

(justificată sau nu) bântuia prin el, senzaţia de disciplină impusă sau corecţională, ci una acceptată benevol de toată lumea, în scopul simplificării şi uşurinţei muncii de zi cu zi. Chiar şi în privinţa portului ţinutei militare de către ofiţeri şi subofiţeri, care pe vremea aceea obligatoriu veneau şi plecau de la unitate în uniformă şi le era interzis să stea la cozi, să poarte sacoşe sau umbrele. Colonelul Gheorghe Mitru, ce deţinea recordul celei mai mari continuităţi la comanda aceleiaşi unităţi din toată armata română, era foarte exigent cu ţinuta subordonaţilor săi: dacă în treburile curente ale unităţii conducea oamenii cu fermitatea şi detaşarea unei patriarhale înţelepciuni, nelipsite de o undă discretă de umor, la inspecţia cadrelor de luni dimineaţa nu uita niciodată să controleze dacă ciorapii erau de culoarea regulamentară (kaki, desigur) şi dacă ceafa era corect tunsă, „că acum vine vara”, chiar dacă era în februarie. Una peste alta, nimeni nu-şi permitea să apară cu pantalonii necălcaţi la dungă şi pantofii nelustruiţi, detalii pe care arareori le-am mai regăsit la ofiţerii şi generalii post-decembrişti, la care coatele tocite ale vestonului sau genunchii pantalonului, alături de petele de grăsime pe cravată şi chica netunsă au devenit banalităţi nemailuate de nimeni în seamă. De altfel, din ianuarie 1990, cadrele militare nu au mai fost obligate să poarte uniforma în afara cazărmii, iar aici mergea aproape oricum şi fiecare se putea îmbrăca după cum îl ducea capul şi bunul gust existent sau nu.

A fost însă un alt aspect care m-a şocat din primul moment, desigur, tot prin comparaţie cu cele cunoscute anterior în instituţiile civile prin care trecusem: activităţile politice. În uzina de la periferia Capitalei unde lucrasem în trei schimburi timp de doi ani, printre maiştri şi muncitori care nu le dădeau prea mare atenţie inginerilor (cu excepţia şefilor cu putere de pontaj şi retribuire), nu se ţineau mai deloc şedinţele lunare de partid (ele se făceau doar pe hârtie), iar de învăţământ politic sau discuţii individuale în Biroul organizaţiei de bază nici vorbă. La centrul de cercetări militare m-am trezit rapid în mapa cu documente personale (pe care o avea fiecare cadru militar și o lua/lăsa zilnic pe bază de tichet la Biroul documente secrete) cu un caiet studenţesc pentru conspectarea cuvântărilor „lu’ toa’şu”, cu un altul pentru materialele politice de sinteză (tot conspecte din cuvântări), caiete ce erau înseriate şi controlate periodic de secretarul de partid. Şedinţele de partid, conferinţele, prelegerile politice, dările de seamă se ţineau după o riguroasă planificare, respectată întocmai, şi cu o prezenţă a personalului de aproape sută la sută, panourile de agitaţie

vizuală cu lozinci actualizate fiind pe toţi pereţii disponibili, la fel şi gazeta de perete sau programele staţiei de radio-amplificare. Cu toate acestea, exceptând poate doi-trei şefi mai arivişti şi cu îndepărtate origini proletare, nu am întâlnit în acel centru de cercetări activişti comunişti îndoctrinaţi sau habotnici; lumea accepta acel joc serios al salvării aparenţelor pentru a nu-şi complica existenţa şi atât. Îmi amintesc că nimeni nu întârzia la toate sus-menţionatele şedinţe, deoarece era bătaie mare pe locurile din spatele sălii, pentru că acolo se putea citi sau dormi în voie. Oamenii spuneau bancuri cu iz politic (poate nu excesiv anti-ceauşiste), comentau filmele tari (şi interzise) văzute pe casetele video piratate care circulau cu o mare viteză (gen *Falling in Love* cu De Niro şi Meryl Streep sau incendiarul *Nouă săptămâni jumătate* cu Mickey Rourke şi Kim Basinger, dar şi genul *Day After, A 25-a oră* cu Anthony Quinn sau *James Bond*-urile cu Roger Moore), se mai întâmpla şi câte un omenesc *romance* extraconjugal (sancţionabil de către secretarul de partid, dar care obișnuia să închidă ochii omenește), mai apăreau la vânzare pe sub mână câte o pereche de adidaşi pentru export de la „Pionierul”…

Acei cinci ani petrecuţi în centrul de cercetări militare ca ofiţer inginer proiectant au însemnat şi perioada mea de maximă prolificitate în sculptură (lemn şi marmoră), care era deopotrivă hobby-ul şi refugiul meu; ulterior, tot sculptura m-a împins spre despărţirea definitivă de ingineria mecanică, ce nu-mi era deloc proprie, şi spre apropierea treptată, dar sinuoasă de jurnalism, istorie, publicistică, despre care cred că mi se potrivesc cu adevărat. Am fost antrenat astfel, potrivit cutumelor epocii şi cu sprijinul organizaţiei de partid, spre mişcarea artistică de amatori, spre Festivalul „Cântarea României” unde, dacă îţi păstrai bunul-simţ şi onestitatea, refuzând a te închipui urmaşul direct al lui Brâncuşi, se puteau găsi nişte satisfacţii capabile să te scoată din peisajul tern şi îmbâcsit de o propagandă anostă şi de frustrări nemărturisibile al acelor ani. Pentru mine, aceste satisfacţii au constat în expoziţiile de sculptură pe care le-am organizat mai întâi într-una dintre sălile centrului de cercetări: astfel forța împrejurărilor a făcut ca prima mea expoziție „Forme şi cuvinte în dialog”, din ianuarie 1987, să fie considerată drept activitate culturală a organizaţiei de bază şi a celei a UTC. Ulterior, m-am bucurat, cu o inocentă frenezie, de alte expoziții organizate la pavilioanele Asociaţiei Artiştilor Plastici Amatori din Parcul Herăstrău (1988) sau apoi, imediat după răsturnările din decembrie 1989, în holul

Teatrului Foarte Mic de lângă Piaţa Rosetti, care involuntar s-au petrecut simultan cu mineriada din februarie 1990 şi începutul protestelor din Piaţa Universităţii. Colegii din centrul de cercetări au privit cu simpatie şi mi-au încurajat cu multă căldură aceste gesturi inedite, pentru că simţeau că sunt autentice şi mai ales nepolitice.

Tot în această unitate militară curată atât la propriu, cât şi la figurat, mi-am petrecut şi aşa numita Revoluţie din decembrie 1989. Pe 17 decembrie 1989, mai pe seară, tocmai terminasem de şlefuit o sculptură din lemn când, nevenindu-mi să cred urechilor, am primit telefon de la şeful meu de laborator, care îmi transmitea emoţionat indicativul „Radu cel Frumos": acesta însemna alarmă de luptă parţială, adică fără mobilizare generală. Nu ştiam nimic despre cele întâmplate la Timişoara şi nici, odată ajuns în goană la unitate, nu am aflat mai multe. În acelaşi vacuum de informaţii am rămas şi în zilele următoare, fiind consemnaţi în cazarma centrului, unde nu existau niciun fel de condiţii de somn, hrană sau spălare; ne-am descurcat fiecare cum am putut. Civilii au putut merge acasă, unde desigur că au aflat de la Radio Europa Liberă despre ce se întâmplase la Timişoara şi mersul evenimentelor, dar niciunul nu a avut curajul să vorbească sau să comenteze altfel decât şoptit, fragmentar, în colţul gurii. Despre grozăviile petrecute în centrul Bucureştiului în noaptea de 21 spre 22 decembrie 1989 ne-am dat seama după huruitul asurzitor al tancurilor şi TAB-urilor ce ieşeau pe poarta regimentelor din jurul nostru, precum şi după rafalele de mitraliere ce se auzeau din depărtare. Niciunul dintre ofiţerii sau subofiţerii din acel centru de cercetări nu a fost în stradă până în 22 decembrie. Apoi am rămas în continuare consemnaţi în cazarmă, până pe 4 ianuarie 1990 – desigur, cu un imens şi unanim entuziasm – pentru a păzi, cu glonţul pe ţeavă, unitatea în timpul nopţii, când ni se transmiteau deja binecunoscutele zvonuri intoxicante cu teroriști care urmau să ne atace, eventual din elicopter. Mie mi-a fost frică doar să nu împuşc din greşeală pe vreun coleg (şi de aceea nu am tras niciun cartuş) sau să mă împuşte vreun terorist înainte de a doborî şi eu câţiva. Naivităţi revoluţionare. Ulterior, când am văzut filmul *Hârtia va fi albastră*, al regizorului Radu Muntean, am recunoscut acea stare de haos general amestecat cu entuziasm, frică şi nevoi omeneşti ce a caracterizat viaţa oamenilor din acele zile.

... forța împrejurărilor a făcut ca prima mea expoziție „Forme şi cuvinte în dialog", din ianuarie 1987, să fie considerată drept activitate culturală a organizației de bază şi a celei a UTC. (Din arhiva autorului)

Printre cepesişti şi peremişti

La sfârșitul verii lui 1991, am plecat din Centrul de cercetări științifice de pe șoseaua Olteniței la Inspectoratul (ulterior Direcția) de cultură a armatei aflat în clădirea centrală a Ministerului Apărării Naționale din spatele Casei Poporului, dintr-o uriașă naivitate: dându-mi seama, (pe bună dreptate), că ingineria nu era deloc rostul vieții mele, am crezut că astfel voi putea studia sculptura la Facultatea de arte plastice, rămânând în continuare ofițer. Fusesem încurajat în acest sens de pictorul și colecționarul – general în rezervă – Vasile Parizescu, care m-a recomandat energicului inspector general pentru cultură în armată, colonelul Teodor Mateescu, fost activist comunist în Consiliul Politic Superior al Armatei, secretar al UTC, dar mult mai deschis la minte, cu bun-simț și omenos decât alții. Mateescu fusese de bună credință promițându-mi studiile de sculptură, pentru că, în aceeași perioadă, viitorilor mei colegi de la Secția de Operații Psihologice din SMG le fuseseră aprobate studii la zi la facultățile de sociologie, psihologie și jurnalism. Totuși, chiar dacă în armată exista un Studio de Arte Plastice ce producea picturi, sculpturi și grafică pentru MApN (decorații de interior și cadouri de protocol), condus de un pictor cu suflet mare și anume colonelul Gheorghe Ioniță (venea și el tot ca mine din viața civilă pentru un salariu mai bun și sigur), întreținerea unui ofițer într-o structură centrală a ministerului doar pentru sculptură era totuși o utopie mult prea mare. Greșisem flagrant și urma să plătesc pentru asta patru ani.

Nu mi-a trebuit prea multă vreme pentru a-mi da seama că mă aflam în mijlocul unui colectiv de ofițeri superiori (colonei, locotenenți-colonei și maiori) care făcuseră toți parte din defunctul Consiliu Politic Superior al Armatei, pe funcții în care nu avuseseră șansa de a se compromite prea mult pentru a fi trecuți în rezervă. Unii erau oameni inteligenți și mai citiți decât media ofițerească a timpului, dar erau îmbibați de naționalism-comunismul specific epocii recent defuncte. Alții, erau foști secretari de partid recunoscuți pentru aroganța și acreala de care nu se despărțeau niciodată sau foști activiști țanțoș-libidinoși un pic mai șmecheri decât ceilalți. Am înlemnit, când, într-o ședință de prin 1992 cu ofițerii din Departamentul pentru Învățământ Știință și Cultură, l-am auzit pe șeful acestei structuri centrale a Ministerului Apărării Naționale, un general cu veleități

filozofice cum profera sintagme și chiar fraze întregi preluate din retorica belicoasă din acea vreme a Partidului România Mare; mi-a părut rău că nu am avut atunci la mine un reportofon să-l înregistrez. Tot așa nu mi-a venit să cred atunci când l-am văzut pe un fost activist al CPSA (care ne ținea prelegeri la Centrul de cercetări științifice al armatei de unde tocmai plecasem) viitor colonel cu o lungă carieră (având multe deplasări în Occidentul mult demonizat puțin înainte) în departamentul de politică de apărare al armatei, care împărțea la o festivitate de la Cercul Militar Național, ziarele *România Mare* și *Totuși iubirea*. Eu eram doar căpitan, aveam o educație liberală și studii civile la zi și nu Școala plus Academia militară politică, vorbeam fluent limba franceză și prezentam o cu totul altă aderență culturală și simpatii politice decât majoritatea colegilor. Prin urmare, nu peste mult timp, s-a creat o distanță între mine și ei, distanță transformată rapid într-o antipatie vădită, tradusă în final printr-un joc de-a șoarecele și pisica: ei citeau *România Mare* din scoarță'n scoarță, eu cumpăram zilnic *Cotidianul* proaspăt înființat de Ion Rațiu și-l lăsam „neglijent" pe birou; ei citeau poeziile cenzurate ale lui Adrian Păunescu și romanele cu bubuli ale lui Pavel Coruț, eu puneam, tot pe birou, cu coperta în sus, *Convorbiri cu Regele Mihai* de Mircea Ciobanu, romanele lui Paul Goma și seria Emil Cioran tocmai apărute la Humanitas. Totuși, oricât erau ei de colonei, nu au îndrăznit să mă trimită, căpitan fiind, să le cumpăr o sticlă de votcă sau de coniac (care nu putea să le lipsească din fișet sau din birou) de la alimentara, poate un pachet de țigări, așa cum procedau cu ofițerii mai mici în grad, în continuarea unor practici îndelung exersate prin armata socialistă pe care o trăiseră încă din adolescență. În același timp, eu foloseam orice tertip pentru a pleca acasă înainte de terminarea programului spre a mă refugia în minusculul meu atelier de sculptură improvizat în pivniță. Dacă în mod ostentativ eram izolat de „problemele secției" și nu mi se dădea nicio hârtie, îndeobște insipidă și inutilă, de făcut, fără nicio jenă eu am început să desenez direct sub ochii lor, compunându-mi schițele pentru ceea ce urma să sculptez acasă.

mata
omâniei
OBSERVATORUL MILITAR
ANUL V • NR. 48(207) • 1-7 DECEMBRIE 1993 • 8 PAGINI • 115 L
CUVÂNTOFORME
O frunte îngustă -
acoperișul unui nas
obscen de puternic.
Lipsesc ochii -
ferestre
ale sufletului,
dar fățile...
ele susțin o gură
perfect rotundă,
ca unică justificare
a celui
numit cândva
"politrucul".
Acuma...
"Politruc",
marmură, 1992
Sculptură și motto:
căpitan ing.
CĂLIN HENTEA
Foto: EUGEN MIHAI

Nu mi-a venit să cred că atunci, în atmosfera naționalistă, îmbâcsită de neo-comunism din decembrie 1992, (...) mi-au apărut în săptămânalul Armata României *sculptura și versurile intitulate chiar așa, „Politrucul”.* (Din arhiva autorului)

În acea perioadă, ca să nu ruginesc intelectual – deși traversam o cumplită criză de identitate – am urmat Dreptul la fără frecvență, pentru ca, în final, să renunţ a-mi mai susţine licenţa. Apoi am participat la expoziții comune, atât cu artistul fotograf Gheorghe Rizeanu, EFIAP, cât și cu cartofilul Șerban Drăgușanu, am încercat să mă apropii de presa militară publicând în săptămânalul armatei un mic serial de fotografii ale sculpturilor mele, însoțite de câteva versuri sub genericul de „Cuvântoforme”. Nu mi-a venit să cred că atunci, în atmosfera naționalistă îmbâcsită de neo-comunism din decembrie 1992, în plină perioadă de afirmare a „patrulaterului roșu” (PDSR, PRM, PUNR, PSM) mi-au apărut în ziarul *Armata României* (predecesoare a *Observatorului militar,* redactor-șef fiind colonelul Gheorghe Văduva, cel pe care câțiva ofițeri francezi îl vor numi după trecerea în rezervă „ultimul general romantic”) sculptura și

versurile intitulate chiar așa, „Politrucul”: *O frunte îngustă, / acoperișul unui nas obscen de puternic. / Lipsesc ochii / ferestre ale sufletului, / dar fălcile…/ ele susțin o gură perfect rotundă / ca unică justificare / a celui numit cândva / politrucul. / Acuma…* Acum îmi pare tare rău că, la un moment de strâmtoare financiară, am vândut acea sculptură de marmură unui om de afaceri italian pentru 200 de dolari, dar atunci mi s-a părut o afacere de succes.

Am aflat în acei patru ani, teribil de silnici, petrecuți în Direcția de cultură ce înseamnă să fii atât ofițer băgător de seamă – adică să nu faci nimic, doar să supraveghezi, fără posibilitatea de intervenție, cât și activist cultural – adică să te bagi în seamă cu rapoarte și adrese care nu servesc la nimic sau să-ți dai cu părerea în domenii în care nu ai o competență reală, ci doar una atribuită oficial, în baza funcției pe care ai fost numit. În aceste condiții, am participat la ceremoniile deshumării, în fața Mausoleului de la Mărășești, a osemintelor Ostașului Necunoscut, pe 25 septembrie 1991 (în timp ce minerii lui Miron Cozma îl debarcau pe primul ministru Petre Roman în Capitală) și readucerii Mormântului în Parcul Carol din București unde-i era locul pe 25 octombrie 1991. Am mai fost prin preajma unor diverse alte ceremonii, depuneri de coroane, vernisaje de expoziții sau chiar baluri în sala de marmură a Cercului militar național, acțiuni care încercau, fără convingere totuși, reluarea unor tradiții din trecutul interbelic. Nu toți colegii mei ofițeri în Direcția de cultură erau politruci îmbâcsiți și ofițeri ratați: colonelul Ilie Schipor (viitor director al Muzeului Militar Național), de exemplu, era un istoric teribil de harnic, de bună credință și mereu binevoitor în tot ce făcea, alții însă, erau mai nevinovați în cuget și simțiri, așteptând cuminți și fără veleități avansarea în grad la termen și pensia. În schimb eu făceam tot timpul demersuri aproape disperate (am ajuns chiar și în audiență la ministrul apărării, generalul Niculae Spiroiu, care m-a ascultat cu interes, dar nu a hotărât nimic) să evadez din capcana acelei structuri naționalist-neo-comuniste ce-mi devenise evident ostilă, căutându-mi un loc în altă parte, cât de cât apropiat profilului meu.

Salvarea a venit – ca de obicei – atunci când mă așteptam mai puțin. Fusesem desemnat, probabil din lipsă de alte soluții, însoțitor și translator al delegațiilor de limbă franceză (francezi, belgieni, canadieni) participante la prima ediție a Festivalului Internațional al Filmului Militar organizat la București, la Cercul Militar Național, în mai 1995, eveniment remarcabil inițiat și organizat tot de un fost

activist comunist din armată, ajuns șef al Direcției de Cultură; probabil că în acei ani doar un șef cu un astfel de profil și experiență știa cum să tragă încâlcitele sfori din Ministerul Apărării Naționale (aprobări, mobilizare resurse umane, atragere de sponsorizări, domolirea unor prejudecăți și orgolii ostile) pentru a putea reuși într-un proiect atât de ambițios și temerar. Era printre cele doar câteva ocazii când am putut face ceva concret, care mi se potrivea și-mi plăcea, în cadrul Direcției de cultură (căreia i se mai spunea și „Divizia de Incultură a Armatei"). În acele zile am fost remarcat de redactorii din televiziunea *Pro Patria*, iar colonelul Valeriu Pricină, care în acea vreme avea o mare influență în armată, având acces direct la ministrul Niculae Spiroiu, a fost de acord să mă ia în echipa lui după un scurt dialog *tête-à-tête*, din care îmi amintesc doar accentul pus pe loialitate. După mult timp, mi-a mărturisit că se interesase de mine și primise referințe foarte proaste din zona Direcției de Cultură, printre care și aceea că aș fi fost un „monarhist fanatic", simpatizant al Regelui Mihai: acesta era considerată o bilă foarte neagră în armata română a anului 1995. A avut însă inspirația să-l întrebe și pe un colonel inginer de la Centrul de cercetări științifice unde lucrasem cinci ani și care i-a povestit despre mine lucruri exact pe dos față de cum mă încondeiaseră cepesiștii și peremiștii din „Divizia de Incultură".

La doar două sau trei săptămâni după ce am ajuns la *Pro Patria*, pe 10 octombrie 1995, colonelul Pricină m-a nominalizat pentru un stagiu de documentare la Centrul Cinematografic și Fotografic al armatei franceze de la Paris, de unde mă voi întoarce cu primele mele două filmulețe documentare. După 1996, în momentul în care s-a pus în mod serios problema accederii României în NATO și de restructurare a armatei potrivit standardelor Alianței, din moștenirea de sorginte comunistă a Direcției de cultură, (ce fusese doar un bun refugiu de urgență pentru cei mai obscuri activiști militari ai PCR) nu a mai rămas decât o mică secție de tradiții militare. În ceea ce mă privește, am rămas cu sechelele unei alergii exacerbate la orice formă de comunism, naționalism și patriotardism, active chiar și în ziua de astăzi.

Bătălia pentru NATO
Part one: Începuturi

Ceea ce am numit apoi „bătălia mea pentru NATO" a început după octombrie 1995, atunci când, căpitan fiind, am reușit să evadez din Direcţia de Cultură/Incultură a armatei – unul dintre ultimele bastioane ale comunismului naţionalist din MApN – obţinând transferul meu la *Pro Patria*, redacţia militară de televiziune, ce realiza emisiunea cu acelaşi nume, difuzată în *prime time*, vinerea, de la 6 la 7 seara, pe TVR1.

Concret, nu ştiam eu prea multe despre NATO, dar ştiam bine franceză, o rupeam în engleză şi eram pasionat de istorie şi sculptură (care nu avea nimic comun cu NATO, dar asigura o platformă culturală). Eram teribil de entuziast și dornic de a face ceva pentru că tocmai scăpasem din acea structură de aşa-zisă cultură şi tradiţii în armată, care-i adăpostea încă pe ultimii activişti de partid ai lui Ilie Ceauşescu din fostul Consiliu Politic Superior ar Armatei, care erau atât de încuiaţi încât nu puteau să facă altceva decât nimic şi nici măcar să fie daţi afară.

...redactorul-şef, colonelul Valeriu Pricină, dădea suficientă libertate de exprimare redactorilor după propria lor conştiinţă, desigur în limitele rigorilor, mentalităţii şi regulamentelor (apolitice) militare.(foto: Eugen Mihai)

Pro Patria acelor ani (1995-1996) nu era nici pe departe un spaţiu mediatic în spirit occidental, dar redactorul-şef, colonelul Valeriu Pricină, dădea suficientă libertate de exprimare redactorilor după propria lor conştiinţă, desigur în limitele rigorilor, mentalităţii şi regulamentelor (apolitice) militare. Uite-aşa, colegul (pe atunci căpitan) Laurenţiu Sfinteş a băgat în consemnările sale internaţionale o secvenţă cu o defilare de trupe ruseşti având bocancii rupţi, ceea ce a provocat protestele ataşatului militar al Federaţiei Ruse, iar noi, ceilalţi redactori, dădeam documentare – evident laudative şi predominant pro-occidentale – despre armele trupelor străine şi mai ales nu ratam mediatizarea vizitei niciunui demnitar militar din ţările NATO care ajungea prin Bucureşti. În plus, chiar dacă nici pe departe nu reflecta realitatea, făceam reportaje de instrucţie din care reieşea că oştenii noştri şi ai lor bravi ofiţeri şi generali se apropiau neîncetat şi în pas alergător de mult invocatele standarde NATO. Despre care însă puţini, foarte puţini, ştiau ce înseamnă şi ce cuprind ele. Şi mai puţini erau acei ofiţeri şi ziarişti militari care fuseseră printr-o bază sau comandament NATO, capabili să vorbească fluent limba engleză, și care să știe cât de cât terminologia (argoul) specific militarilor aliaţi şi mai ales procedurile lor de acţiune. Dacă asistentul vreunui şef mare din NATO, un ministru al apărării dintr-o țară membră sau vreun general occidental binevoia să răspundă rezervat, dar încurajator la câteva timide întrebări, interviul era promovat imediat ca un mare succes, iar cele câteva aprecieri politicos-laudative la adresa armatei române şi eforturilor ei de apropiere de standardele NATO deveneau titlu de primă pagină. Mai greu era cu ofițerii și generalii români, proaspăt ieșiți din negura cenzurii totale ceaușiste care le indusese încă din primele zile ale liceului sau școlii militare frica de presă și microfon: la inevitabilele interviuri spuneau doar lucruri neinteresante mediatic, se refugiau în limba de lemn – dialectul cazon, pentru a nu greși, bâlbele provocate de emoție erau frecvente, lipsea acea minimă degajare și acel aer de libertate și onestitate a exprimării. Puși în fața microfonului, aproape toți, de la locotenent la general, altfel vajnici și plini de sine, deveneau niște elevi ce-și spuneau lecția învățată pe dinafară acasă, de frica doamnei învățătoare. Soluția era fonotecarea masivă a răspunsurilor (mai ales la generali) și montarea acestora cu imagini de circumstanță.

Nouă, ziariştilor, ne plăcea cel mai mult de Gheorghe Tinca, fost diplomat, devenit în martie 1994 primul ministru civil al apărării din perioada postbelică, pentru că, spre

deosebire de toţi ceilalţi generali şi politicieni, nu practica limba de lemn, era simpatic şi fără ifose ministeriale cu toţi cei care-l abordau, ştiind să rezolve firesc situaţiile delicate. Astfel, prin toamna lui 1996, Direcţia de Relaţii Publice organizase un turneu cu ziarişti civili acreditaţi la M.Ap.N prin mai multe unităţi militare dintre care ultima era la Miercurea Ciuc, unde urmau să poată sta de vorbă şi cu ministrul Gheorghe Tinca. Chiar în ziua plecării în acea unitate se întâmplase un accident de instrucţie cu o grenadă, în urma căruia un sergent murise şi altul fusese rănit. La fel ca şi frecventa prăbuşire a Mig-urilor 21, acesta era un eveniment deosebit, exploatabil mediatic, evident în defavoarea imaginii armatei, care voia să arate doar lucruri „de bine". Accidentul a fost ţinut secret până seara, la un foc de tabără, o pălincă şi o slănină, când Tinca a venit în mijlocul ziariştilor, îmbrăcat în blugi şi adidaşi, cu o şapcă pe cap, şi le-a spus calm, aprinzându-şi un Kent, ceva de genul: „Asta este… trebuie să vă spun… în armată se mai întâmplă şi d'astea…, azi-dimineaţă în unitatea asta a murit un militar şi altul a fost rănit. La instrucţie a scăpat din greşeală grenada din mână. Dumnezeu să-l ierte. Asta a fost". Ediţiile ziarelor se închiseseră (pe vremea aceea nu existau telefoane mobile, eventual pagere), senzaţionalul se diminuase considerabil, iar exclusivitatea ştirii fusese anulată, dat fiind că toată lumea o aflase deja.

Tot sub semnul campaniei pentru NATO a stat și comentariul defilării trupelor române în București de 1 decembrie 1998 pe care l-am făcut în direct la PRO TV împreună cu Iulian Pană. Pregătisem timp de două zile cu Iulian textele documentare în redacția de știri a PRO TV-ului (aflat atunci în vârful topului de audiențe într-o vreme când nu apăruseră canalele de știri) și eram extrem de emoționat: mi-era frică să nu-mi scape bâlbe, să nu fiu plicticos, să nu ratez transmiterea mesajelor, așa încât nici nu am simțit frigul cumplit al acelei zile. Totul a fost OK, am reușit să pătrez microfonul împreună cu Iulian toată defilarea, trecând elegant peste desincronizarea pasului de defilare al trupelor datorat decalajelor de sunet din boxele instalate în fața Parlamentului, iar Adriana Muraru și academicianul Dan Berindei aflați în studio au rămas doar în fereastra micului ecran, semn că patronul postului apreciase autenticitatea strădaniilor noastre.

Demonizată obsesiv pe timpul lui Nicolae Ceauşescu, NATO devenise însă pentru români izbăvirea la care regimul Iliescu le dădea voie să viseze încă de prin 1994-1996, dar numai pentru un viitor îndepărtat. Între timp noi, militarii

români, ne puteam juca împreună cu soldaţii din ţările membre NATO în cadrul Parteneriatului pentru Pace (semnat rapid pe 26 ianuarie 1994, ca un surogat la statutul de membru) în exerciţii comune (pe terenuri de instrucție sau la calculatoare), iar ziariştii militari şi civili puteau filma şi fotografia în voie (nici gând de secrete sau restricţii) steaguri multicolore, uniforme, ecusoane, berete, defilări, forfotă şi ofiţeri străini lucrând la calculatoare prin bazele şi terenurile de instrucţie de lângă Sibiu, Constanţa sau Bucureşti, spre bucuria entuziastă a telespectatorului român ce spera ca ţara lui să se îndrepte în sfârşit spre El Dorado-ul occidental, la adăpost de crivăţul ce bătea de la răsărit.

Ceauşescu în arhive pariziene

Orice, dar să dau de urmele lui „nea Nicu”, până și într-un fort Vauban de la periferia Parisului, nu mă așteptam. Și totuși așa s-a întâmplat în acel mijloc de noiembrie 1995 (tocmai murise Corneliu Coposu, Dumnezeu să-l ierte!), iar fortul Vauban respectiv se afla în Ivry sur Seine și adăpostea Centrul Cinematografic și Fotografic al Armatei franceze (ECPA), unde fusesem trimis pentru un scurt stagiu de documentare ca redactor al televiziunii militare *Pro Patria*. În ceea ce privește „urma” ceaușistă, aceasta era filmul documentar realizat de studioul Alexandru Sahia despre vizita generalului De Gaulle în România în mai 1968 și îmi fusese arătat de gazdele franceze la întrebarea mea „Ce aveți despre România?”. Filmul era păstrat și catalogat în catacombele răcoroase cu temperatură și umiditate controlate ale bătrânului Fort d’Ivry, alături de tot ce însemna peliculă, clișeu fotografic, imagine document privind armata franceză începând din secolul al XIX-lea până în prezent. Șefa arhivelor video militare franceze era comandant (maior) Geneviève Errera, căreia tocmai îi fusesem ghid de limbă franceză în București în primăvară la Festivalul Internațional al Filmului Militar.

Nu a fost singura surpriză arhivistică românească de care am avut parte în interiorul zidurilor înalte și a galeriilor adânci ale lui Fort d’Ivry. Un bătrân adjutant de la arhiva foto, Guy Laforet, sedus probabil de plăcerea cu care vorbeam în limba lui Voltaire, m-a rugat să-l ajut, vezi Doamne, dacă vreau, în identificarea unor fotografii de arhivă. Mi-a pus în față vreo câteva tomuri de albume cu fotografii martor pentru a le răsfoi. Și uite așa am descoperit, recunoscând uniformele și costumele populare românești, un teanc consistent de fotografii executate de fotoreporterii Wehrmacht-ului în Moldova în cel de-al Doilea Război Mondial, ale căror clișee fuseseră capturate, alături de multe altele, de către militarii francezi în 1945, dar fără niciun indiciu de proveniență. Guy Laforet a fost foarte mulțumit de identificarea mea și la plecare mi-a oferit un set complet din toată această mică comoară iconografică, dar nu înainte de a mă inița în tainele vinului de Beaujolais nou, într-o seară memorabilă, tradițională la francezi, cam cum ar fi ziua recoltei la noi.

Nu știu de unde mi-a venit ideea filmării unui documentar la Paris: să-i fac în ciudă „umbrei lui nea Nicu” sau din orgoliul de a lăsa și eu o mărturie de arhivă francezilor. Cert este că am profitat de capitalul de simpatie condescendentă de care mă bucuram atât din partea comandantului Centrului, cât și a șefei arhivelor militare pe care, cu doar câteva luni înainte, îi însoțisem ca translator, la București. Bref, am primit atât o echipă de filmare, cât și acces la montaj și sunet, pentru a realiza un filmuleț despre personalități ale culturii române înmormântate la Paris. Așa am filmat, în grabă (aveam doar o zi la dispoziție), dar mereu cu nodul în gât de emoție, în cimitirele Père Lachaise și Montparnasse mormintele și criptele lui Anne de Noailles, contesă de Brancovan, Constantin Brâncuși, George Enescu, Elvira Popescu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, mai rămânând timp pentru a urca o clipă pe scena teatrului Marigny și a privi scaunul cu numărul 7 din galeria nemuritorilor Academiei Franceze. Nu mi-a venit să cred când francezii mi-au explicat că este mult mai ieftin să-mi compună pe calculator o ilustrație muzicală cu accentele puse pe fiecare secvență a filmului, decât să „lipească” o melodie din comerț. Era în 1995, iar la noi noțiunea drepturilor de autor, de copyright, era doar un vers dintr-o poezie utopică. În fine, ultimul șoc a fost montajul digital al filmulețului, tehnică care la noi nu ajunsese încă.

Am plecat atunci năuc din Paris, nu din cauza frumuseții și a măreției incredibile a acestui oraș fabulos, cât din cauza conștientizării imenselor decalaje, tocmai verificate pe pielea mea, între cum se lucra un simplu documentar, cum se păstra o piesă de arhivă sau cum se rezolva repede și simplu o problemă în armata franceză și tot travaliul de balamuc, adesea insolvabil și fără rost, ce se consuma pentru același lucru la noi. Eram doar la cinci ani după decembrie 1989.

Ce ziceau bruxellezii despre noi

În februarie 1997, pentru că din toată redacţia TV *Pro Patria* eram cel mai fluent în franceză, dar mă descurcam binişor şi în engleză, am fost ales să plec la Bruxelles să fac mai multe interviuri cu oficiali NATO, în contextul vizitei preşedintelui Emil Constantinescu la Cartierul General al Alianţei. Se apropia *summit*-ul NATO din iulie de la Madrid şi regimul CDR al lui Emil Constantinescu se aruncase cu disperare în cursa pentru integrare pe ultima sută de metri. Pe lângă Ministerul de externe, cel al Apărării se străduia, poate cel mai tare, să se apropie de NATO. Fie şi prin emisiuni militare de televiziune pro NATO.

Aşa cum au dovedit-o sondajele de stradă ale vremii, deşi majoritatea românilor vroiau în NATO, puţini, foarte puţini ştiau ce înseamnă NATO, ceea ce demonstra că propaganda ceauşistă nu-şi făcuse bine treaba la acest capitol. Cam la fel stăteau lucrurile şi în rândul bruxellezilor. Împreună cu colegul operator Marian Dinu am luat la întrebări oamenii întâlniţi pe străzile din centrul capitalei diplomatice a Europei şi mai tineri, şi mai bătrânei, şi mai cu aere şi fără. Indiferent ce ne-am fi închipuit sau dorit noi, ca români, răspunsurile lor, ca belgieni, au fost de bun-simţ prin onestitatea lor.

În primul rând, bruxellezii habar nu aveau că preşedintele României se afla în acele zile în oraşul lor, cum nici nu erau în stare să spună ceva despre România la modul general. În fond nu erau pregătiţi de teză la ora de geografie politică. În schimb, oamenii s-au luminat, bucuroşi că pot da un răspuns concret atunci când i-am întrebat dacă ştiu de un nume, o personalitate românească. Aici, pe primul loc a ieşit Nicolae Ceauşescu. Un puşti vesel că-l băga televiziunea în seamă, în lapsus de nume, a dat chiar o descriere precisă: „Cineva care a murit pentru că era prea rău”. În funcţie de experienţa şi cultura fiecăruia, unii i-au nominalizat pe „Romanescuu”, „Iliescuu”, alţii pe „Comaneciii”, „Nastaze” şi doar un librar l-a pomenit pe Eugen Ionescu – „le grand dramaturge”. Am dat şi de bruxelezi ce-şi făcuseră în tinereţe un concediu în România şi nu aveau deloc amintiri neplăcute, doar poliţia (adică fosta miliţie) era menţionată drept foarte antipatică. M-am mai bucurat să constat că nimeni nu avea nimic împotrivă ca România să intre în NATO – „Pourquoi pas?”, deşi o brunetă, probabil studentă, a pus şi problema a

ceea ce avea România de oferit Europei în schimbul avantajelor euroatlantice. Corect, nu?

Din toată acea aventură televizionistică bruxelleză am mai rămas şi cu zdravăna amintire a interviurilor luate la doi înalţi demnitari ai NATO, unul civil (ambasadorul Gebhardt von Moltke) şi altul militar (generalul Klaus Naumann). S-a întâmplat în micul, dar foarte bine dotatul studio TV al cartierului general al Alianţei, unde atunci când am intrat eu și Marian cu camera BETA în spate, totul era perfect aranjat şi fixat: unde trebuia să stau eu, unde intervievatul având steagurile în spate, lavalierele pregătite, poziţia de filmare a lui Marian şi a operatorului NATO, lumini, totul. Întrebările fuseseră transmise dinainte, aşa că ofiţerul de relaţii publice mi-a sugerat discret, dar ferm, că nu era cazul să mă gândesc la improvizaţii de moment; în caz că nu i-ar fi convenit ceva, ar fi putut opri fără probleme filmarea apăsând pe un buton. Fix cu un minut înaintea invitaţilor au apărut asistenţii lor, apoi totul s-a desfăşurat după ceas, matematic, fără duble şi fără ezitări: fraze standard, cuvinte potrivite, politeţe impecabilă, limbă de lemn occidentală, zâmbete prefabricate.

Ceva mai agitată a fost miniconferința de presă dintre secretarul general al NATO, Javier Solana și președintele Emil Constantinescu la ieșirea după discuțiile între cei doi: trebuia neapărat să obțin de la fiecare o frază-două în legătură cu intrarea României în NATO, chiar acolo cu sigla Alianței pe fundal, Marian și cu mine fiind în linie și la concurență de pus întrebări cu marile agenții și televiziuni internaționale. Sesizându-mi impetuozitatea și crisparea pentru a nu rata întrebările către cei doi, purtătorul de cuvânt al NATO, Jamie Shea (urma să devină celebru în toată lumea peste doi ani în timpul conflictului dintre NATO și Iugoslavia) a încercat să mă tempereze *Stay cool man, cool. Just one question, please!*, dar m-a salvat Constantinescu care a intervenit prompt: „Întrebarea precedentă era pentru domnul Solana. Aceasta este pentru mine și vreau să răspund la ea!”. I-am fost tare recunoscător pentru că doar având ambele declarații pe bandă, îmi îndeplineam misiunea pentru care fusesem trimis la Bruxelles.

Niciodată nu am filmat în acest fel un interviu cu un şef militar sau om politic român: la noi totul începea prin cuvenitele întârzieri ale şefului în cauză, alegerea cadrului era rezultatul unei inspiraţii sau compromis de ultim moment, respectivul mai cerea să tragem o dublă („să iasă mai bine”), răspunsurile erau fie improvizate, fie citite şi de multe ori bâlba, transpiraţia sau mătreaţa se iveau tocmai atunci când totul părea a fi în regulă. Aceste detalii de culise nu se vedeau

însă niciodată „pe sticlă”. Singurul care a făcut excepție de la acest tip de comportament stângaci în fața camerei a fost tânărul general Constantin Degeratu, proaspăt numit șef al SMG de Emil Constantinescu, și care și-a „recitat” în limba engleză pasajul ce-i revenea în film, surprinzător de convingător și fără ezitări.

Epilogul la toată această poveste ar suna cam așa: amicul Marian Dinu și cu mine am realizat apoi din interviurile de la Bruxelles, dar și cu declarațiile altor șefi la putere din București, pe micuța masă de montaj din redacția *Pro Patria*, un filmuleț documentar de propagandă românească pro NATO (cam 20 de minute, cu muzică „Phoenix” – Iartă-ne, Nicule, că nu am plătit copyright-ul, dar a fost pentru o cauză nobilă, de interes național), pe un scenariu de lt.col. Sorin Encuțescu (viitor secretar de stat în guvernarea PSD din 2000-2004), numit, poate cam pompos, „România-NATO, Forța destinului”. Culmea, filmulețul a fost premiat la Festivalul Internațional al Filmului Militar de la București din mai 1997 la secțiunea film documentar de actualitate. În acel moment însă, eu eram în misiune, tot pro-NATO, dar în Albania, împreună cu ROMDET „Sf. Gheorghe”. Ulterior mi-am dat seama că premiul fusese de fapt un gest de simpatie și solidaritate a membrilor străini ai juriului pentru dorința fierbinte și sinceră a românilor de a fi primiți în NATO. În privința eficacității filmului și a impactului său real în cadrul campaniei pro-NATO nu am primit nicio veste. În schimb, m-am simțit teribil de mândru și satisfăcut când am văzut, într-o secvență filmată de cameramanul TVR în sala mare de consiliu a NATO, că albumul trilingv, proaspăt realizat de mine și de colegul Laurențiu Sfințeș la Editura Militară, intitulat *Armata română în misiuni de pace*, se afla pe mapa fiecărui ambasador al Alianței înainte de începerea ședinței.

Despre limba de lemn cazonă

Militarul, fie acesta român sau de orice alt neam, nu are voie să facă politică. Evident, de la această regulă universală fac excepție militarii aflați sub stăpânirea unui regim totalitar, care nu le permite să aplice decât o singură politică. Așa stând lucrurile, atunci când ajunge în fața presei pusă mereu pe întrebări insistente, incomode și adesea tâmpite, militarul știe – așa a fost instruit – că trebuie să răspundă scurt, clar, modest, în limitele stricte ale domeniului său de competență, dar mai ales fără niciun fel de angajare sau aluzie politică.

Rezultă firească întrebare: ce rost mai are atunci să iei un interviu sau o declarație unui militar? Ce-ar putea spune el interesant, dacă orice formă de manifestare în public a personalității sau gândirii sale este serios îngrădită de regulamente și ordine? De obicei, mai nimic. Totuși, cutumele democratice îi obligau și pe militari să se exprime în public, deoarece și ei erau și sunt locuitori ai cetății, iar jurnaliștii nu se pot sustrage fascinației uniformelor vorbitoare.

Era în a doua jumătate a anilor ’90, în plină campanie națională pro-NATO, subiect de mare interes în presă. Reporter militar fiind, și ca atare musai prezent la mai toate evenimentele interne legate de NATO, am observat o sensibilă diferență între ofițerii occidentali și cei români în privința ținutei și competențelor de comunicare, vizibile de la primul contact. Ulterior am aflat că promovarea militarilor occidentali pe funcții ce implică afișarea în public, comunicarea cu presa, dialogul internațional se face – spre deosebire de români – după ce respectivul a dovedit că arată bine (nu are burtă, nu este extrem de scund, nu are cocoașă, nu are ticuri faciale, are o expresie plăcută și o ținută îngrijită) și mai ales că știe să comunice. În exercițiile internaționale organizate de NATO în cadrul Parteneriatului pentru pace, ofițerii din armatele statelor ce se pregăteau să intre în Alianță, erau învățați să reacționeze în diferite situații de criză mediatică, cum să răspundă întrebărilor tipice ale presei, ce informații și cuvinte să folosească sau să evite, cum să privească sau cum să stea în fața camerelor de filmare etc.

Era nevoie de un an sau doi de rodaj pe o funcție de mare vizibilitate, pentru ca respectivul general să învețe să vorbească în public și în fața presei. (foto Cătălin Ovreiu)

Așa se face că aproape toate declarațiile militarilor aliați de rang înalt aflați în vizită (de obicei tehnică) în România erau cvasi-identice (la fel ca și întrebările): toți afirmau sus și tare că armata română „a făcut progrese pe drumul integrării în structurile euroatlantice" și „se află pe drumul cel bun", dar „mai trebuie făcute eforturi", toți evocau laudativ contribuția militară românească în SFOR din Bosnia și ulterior cea din Kosovo în KFOR, fiecare își exprima (dacă era cazul) „bucuria și onoarea" de a fi avut în subordine miliari români și în final îl asigura pe reporter că tocmai purtase un dialog fructuos, pe multiple planuri, cu omologul său român ce se silea să zâmbească degajat alături. Oricâtă „limbă de lemn" afișau acești generali NATO, simplul fapt că era exprimată în varianta anglo-saxonă, că uniformele lor cădeau bine pe ei și că ziceau ceva de bine despre noi, era considerat suficient de convingător și interesant pentru ca vorbele lor să fie vânate cu sete de reporterii acreditați la MApN și apoi date pe post sau pe prima pagină a ziarelor.

Mai greu era cu ai noștri generali, majoritatea având tinerețile prăpădite prin abrutizante școli militare și ședințe de partid, buhăiți apoi prin birouri sau cazarme mizere, tributari încă acelei găunoase limbi de lemn de sorginte ceaușistă ce nu mai putea fi acoperită de o traducere a reporterului. Arogantul general mioritic, șef sau comandant al – și urma denumirea unei structuri militare formată din multe cuvinte – se umecta instantaneu din cauza tracului în fața unui microfon sau reportofon ținut de vreo fâță tupeistă de la

un ziar sau o televiziune, unde învățase doar să se înfigă fără milă înainte, cu fusta cât mai scurtă și decolteul cât mai larg. Oricâte astfel de „chinuri" ar fi îndurat bieții generali români în fața presei, care, nu-i așa, „caută doar senzaționalul" și „le scoate (sic!) vorbele din context", ei nu se puteau desprinde de imensul orgoliu de a se vedea la televizor sau în ziare, explicând doct despre „capabilitățile" militare românești, despre „interoperabilitate" cu structurile NATO, despre „standardele" la care se pregăteau militari din subordinea lor, pentru „a fi gata oricând să îndeplinească misiunea încredințată". Era nevoie de un an sau doi de rodaj pe o astfel funcție de mare vizibilitate pentru ca respectivul general să învețe să vorbească în public și în fața presei. Unii nici atunci nu au învățat. Tocmai de aceea la exercițiile internaționale NATO/Pfp din anii '90 erau prevăzute secțiuni de antrenament în studiouri constituite ad-hoc sau direct pe teren, unde ofițeri de diverse grade erau învățați cum să reacționeze în fața presei în situații de criză sau conflict.

În ceea ce-i privea pe acei soldați sau subofițeri ce aveau ghinionul de a fi interpelați de presă în timpul unui exercițiu internațional, ei erau paralizați de frică, neștiind ce-ar trebui să spună, să nu se supere șefii pe ei, să dea bine și să nu aibă probleme din cauza asta. De fapt, sărăcia lexicală și rigiditatea exprimării militarilor români din anii '90 asigurau tocmai acel aer de autenticitate, de familiaritate al discursului; un răspuns mai „colorat" cu puțin umor sau cu detalii concrete sau Doamne, ferește! „mai intelectual" ar fi părut în mod sigur suspect propagandistic acelei audiențe neaoșe abia ieșită din menghina dogmatică a „Epocii de aur".

Cu toată cumsecădenia mea scoasă la înaintare, de cele mai multe ori nu am reușit să-l fac pe interlocutor, fie acesta general sau soldat, român sau american, să-mi răspundă firesc și natural și nu ca un roboțel în uniformă sau ca un elev tocilar ce-și recită poezia învățată pe dinafară acasă. Dar cel puțin am încercat.

Jurnalist în bocanci

Expresia „jurnalist în bocanci” este evident doar o figură de stil pentru a capta atenția cititorului, deoarece nici eu și nici colegii mei din presa militară în vremurile postdecembriste nu ne-am făcut meseria în bocanci și „încheiați la copcă”, așa cum era o vorbă pe vremea lui Ceaușescu. Dimpotrivă, aș spune că dintre toți militarii, (exceptându-i desigur pe cei din serviciile de informații și contrainformații ale armatei) jurnaliștii au fost singurii acceptați a purta „la servici” haine civile, fie și numai pentru faptul că nu dă bine să te așezi în genunchi în uniformă pentru a face o poză sau a filma un cadru. Pe fond însă, de-a lungul celor șase ani cât am lucrat ca redactor în redacțiile de televiziune *Pro Patria* (patru ani), a săptămânalului *Observatorul militar* (un an) și la Studioul Cinematografic al Armatei (tot un an), eu cel puțin i-am avut ca reper profesional pe colegii din presa civilă acreditați la MApN, alături de care mă aflam la mai toate evenimentele militare (incisivul Doru Dragomir care-știe-tot de la *Evenimentul Zilei*, apoi *Național,* apoi el mai știe unde, mereu entuziastul Adelin Petrișor de la Antena 1, sufletista Cristina Dumitrescu de la Radio România Actualități, pragmatica Monica Szlavik de la *Curierul național,* care și ea a îmbrăcat până la urmă uniforma militară pentru un salariu mai bun).

Cu toate acestea, am fost permanent conștient de paradoxul unei situații fără ieșire: dacă ziceam ceva de bine despre armată (și cam numai asta făceam) chiar îndreptățit, publicul putea percepe materialul respectiv drept propagandă, el fiind redactat de jurnaliști militari supuși ordinelor și ierarhiei; dacă ziceam ceva de rău (uneori se mai întâmpla și câte o critică, mai timidă, ce-i drept), atunci iarăși lucrurile puteau fi interpretate a fi mult mai grave în realitate, deoarece se presupunea că nu puteam spune adevărul în întregime (ceea ce iarăși era, de obicei, adevărat). Una peste alta, cred că noi, jurnaliștii militari, eram la fel de supuși presiunii vremurilor și șefilor, cu toate orgoliile și toanele lor, la fel cum erau și cei civili, care trebuiau să se supună intereselor și jocurilor (poate mai puțin vizibile) ale patronilor și tiraniei ratingului și a tirajelor.

.... dintre toți militarii, jurnaliștii au fost singurii acceptați a purta „la servici" haine civile, fie și numai pentru faptul că nu dă bine să te așezi în genunchi în uniformă pentru a face o poză sau a filma un cadru. (foto Petrică Mihalache)

Exceptând autocenzura, ce funcționa ireproșabil în subconștientul fiecăruia, nu am simțit puterea coercitivă a unei cenzuri oficiale pe tot timpul cât am lucrat între 1995 și 2001 în presa militară. În schimb, am driblat cât am putut, la fel ca toți ceilalți, subiectele impuse de șefi. În *Pro Patria* acestea erau: primirile de delegații străine la ministrul apărării la care nu am știut niciodată ce s-a discutat cu adevărat și ce semnificație aveau acestea în afară de rezonanța numelor în cauză; depunerile de coroane de flori la Monumentul Eroului Necunoscut din Parcul Carol sau alte activități similare unde trebuia înșirată litania indigestă a numelui și funcției fiecărui lider politic participant, ceea ce presupunea, indiferent de cadența verbală a redactorului în cauză, mai multe minute decât disponibilul de imagini filmate; simpozioane omagiale, ședințe festive, întâlniri sau vizite de lucru la care ilustrația filmată nu putea arăta altceva decât oameni (importanți, desigur) vorbind în jurul unei mese, iar tema dezbaterilor nu putea fi lămurită în timpul alocat unui simplu reportaj; primirile/plecările oficialilor MApN la aeroport, când aceștia anunțau prin Direcția de Relații Publice a MApN sau prin biroul lor de presă că la plecare/sosire au ceva important de spus, și care se dovedea doar o orgolioasă platitudine. Însă platitudinea șefului trebuia dată neapărat pe post, fie și în rezumat. La ziar, în *Observatorul militar*, sarcinile acestea se rezolvau mult mai

ușor, pentru că hârtia suportă orice, iar comunicatele de presă pot fi rapid transformate în articole de presă; în *Pro Patria* trebuiau însă imagini, iar acestea fie erau extrem de banale și anoste, fie conțineau bâlbe ale preopinenților a căror difuzare ar fi însemnat un deserviciu adus până la urmă armatei.

Atât eu, dar cred că și alți confrați – așa numiții „condeieri-militari" – nu am putut evita contaminarea cu un anumit stil cazon, ce păcătuia tocmai prin excesul de rigoare, politețuri și corectitudine și devenea anost prin obsesia păstrării unei iluzorii echidistanțe, pentru ca în final textul să ajungă iremediabil plicticos prin reflexul înșirării complete și *in extenso* a denumirilor și funcțiilor structurilor sau șefilor acestora. Toate acestea pe lângă inevitabila autocenzură privind tot ceea ce ar fi avut o conotație negativă la adresa armatei și șefilor ei mari (cei mici mai puteau fi criticați). Cu acest balast stilistic în spate, nu-i de mirare că cei doi corifei al celebrei reviste *Playboy*, criticul Dan Silviu Boerescu și poetul Mihai Gălățanu (cu Mihai am colaborat apoi mulți ani, scriind pentru revista *Flacăra*), atunci când m-am dus în 2001, plin de îndrăzneală, să le propun un articol despre *peace-keeper*-ii români (subiect pe care mă simțeam tare stăpân), au cam strâmbat din nas, politicos însă, să nu se simtă jignit, dom' maior. Am refăcut de vreo trei ori textul la „Arta războiului în timp de pace", fără să înțeleg – la acea vreme – ce se dorea de la mine, dar am fost primul ofițer român care a publicat în *Playboy*. A urmat apoi un alt articol „Tăcut, rapid, mortal", care i-a făcut tare fericiți pe băieții din batalionul de parașutiști de la Clinceni, dar abia după mulți ani am reușit să mă desprind cu adevărat de retorica și mentalitatea specifice unui „jurnalist în bocanci".

Colonelul Valeriu Pricină, redactorul-șef și în ultimă instanță tatăl emisiunii *Pro Patria*, (la fel cum colonelul Gheorghe Văduva, autor de interminabile editoriale-fluviu, a fost redactorul-șef și părintele *Observatorului militar* renăscut după 1990) în răstimpul celor aproape 60 de minute cât avea emisiunea, avea o vorbă: „Cine trage cu pușca?". Se referea la reportaje sau orice alt material de televiziune în care să se vadă militari, de preferință ai noștri și nu străini, aflați în acțiune la instrucție, la exerciții sau aplicații în teren, cu vorbe mai puține și imagini mai multe. Această cerință era foarte greu de îndeplinit în perioada 1996-1999 pentru că, din cauza recesiunii economice interne, fondurile alocate unităților pentru pregătirea de luptă prin executarea de exerciții în teren cu trageri și deplasare de tehnică de luptă (TAB-uri, trupe, tancuri, camioane, tunuri etc.) erau extrem de reduse, dar acest lucru nu se prea putea spune sau explica

pe post. Așa încât, prin ’97 sau ’98, colegul Ene Arșinel, aflat la o unitate de artilerie din Ardeal care ieșise la trageri cu un singur tun, l-a filmat pe acesta din atâtea poziții, încât la montajul reportajului, Andy a reușit să dea impresia că acolo s-a tras ca la Stalingrad. Dar asta am știut-o doar noi, publicul trebuia convins că armata se pregătește de luptă la standarde NATO. Aplicațiile NATO/PfP cu trupe în teren, de tip LIVEX, găzduite de România la Sibiu, Constanța și București în anii preaderării 1996-1998 sub genericul *Cooperative Determination* (cele terestre), *Cooperative Partner* (cele maritime) și *Cooperative Key* (cele aeriene), au fost o mană cerească pentru *Pro Patria*, deoarece acolo am avut ce filma și ce intervieva. Am realizat astfel cu o mare plăcere împreună cu talentatul meu coleg operator Adrian Buhlea, în tabăra multinațională de la Capul Midia printre corturi și la exerciții demonstrative pe timpul aplicației *Cooperative Partner 98* un filmuleț, numit *La fel ca toți ceilalți*, despre cât de asemenea erau militarii de grade inferioare, indiferent din ce țară proveneau.

Am cunoscut doar un singur moment de represiune jurnalistică. Realizasem în 1998 un documentar despre cei 30 de ani de televiziune militară (*Pro Patria* fusese înființată sub numele „De strajă patriei” în martie 1968) în care, la un moment dat, vorbeam despre „mentalitatea obtuză” a unor șefi militari care doreau să vadă realitatea doar așa cum o ordonau ei, cuvinte suprapuse din pură întâmplare și fără intenție exact peste figura șefului SMG din acel moment, generalul Constantin Degeratu. Cineva, un subordonat lingușitor, i-a raportat perfid că este atacat tocmai de *Pro Patria* și acesta a cerut luarea de măsuri prin șeful Direcției Relații Publice – la acea vreme lt. col. Alex Mihai Stoenescu (viitor scriitor și istoric). Colonelul Pricină s-a solidarizat cu mine pentru imaginara vină și astfel am pierdut amândoi prima de Paște. Atât.

Mult mai multă satisfacție ne aduceau interviurile cu personalități ale culturii, pe care fiecare redactor se străduia să le propună și apoi să le realizeze. Eu m-am lăudat atunci cu un interviu, realizat împreună cu Celina Petrescu înainte de schimbarea de putere politică din 1996, cu Gabriel Liiceanu despre NATO, despre Vadim, despre mintea și nu mușchii ofițerului contemporan, într-o perioadă în care filozoful nu era deloc agreat de putere, ci dimpotrivă. Apoi, am avut un spumos dialog în studio despre Unirea de la 1859 cu boierul Constantin Bălăceanu-Stolnici și o conversație în serial despre bunele maniere (care erau în mare criză în mediul militar) cu Aurelia Marinescu – autoarea

bestsellerului despre conduita civilizată – la ea acasă (împreună cu cameramanul Florin Ivan). La fel de intens valorizate de către redactorii *Pro Patria* erau documentarele istorice, în care nu ratam ocazia de a strecura – cu un aer subversiv – o secvență cu Regele Mihai, aflat în acea vreme în dizgrația totală a Palatului Cotroceni.

Mai greu erau de eschivat ordinele directe. Așa mi s-a întâmplat într-o după-amiază de joi (*Pro Patria* era difuzată vinerea la ora 18.30 pe TVR 1) în octombrie 1996, puțin înainte de începerea oficială a campaniei electorale, când eram redactor responsabil al emisiunii din săptămâna respectivă. Mă sună pe scurt (rețeaua telefonică specială pentru sistemul de apărare națională) generalul Dumitru Cioflină, la acea vreme șeful Statului Major General, că va veni o mașină să-mi aducă mesajul președintelui Iliescu de Ziua Armatei, 25 octombrie, și care trebuia dat pe post a doua zi. „Să trăiți! Am înțeles!" Ce puteam spune altceva? Groaza a venit în momentul în care mi-am dat seama că mesajul nu era o înregistrare video făcută de colonelul Vasile Motilică (fostul operator în *Pro Patria*, devenit cameramanul personal al președintelui, oriunde acesta se deplasa), ci un text de multe pagini, cu fraze lungi cât un paragraf, total anti-televizionistice în deja celebra limbă de lemn. Nu-mi puteam asuma răspunderea de a tăia din textul prezidențial (citit integral ar fi fost cam un sfert de oră) și tot colonelul Pricină și-a asumat telefonic rolul de paratrăznet împreună cu riscul de a tăia cât consideram eu că era în plus și de a ilustra apoi acest material cu tentă evidentă de sprijin electoral al PDSR-ului, totul până la maximum zece minute. Așa am făcut și ulterior nimeni nu s-a sesizat de intervenția mea. Probabil că lumea cotrocenistă și pedeseristă a fost mulțumită că s-a dat ceva de bine pe postul național despre ei la emisiunea militară.

Dacă colonelul Valeriu Pricină a reușit în anii '90 să amelioreze și să estompeze uneori efectele ordinelor imperative venite „de sus", în schimb, după zece ani o jurnalistă oarecare culeasă de la o televiziunea privată și activată direct maior (nu se știe cum), pentru a fi numită direct redactor șef la *Pro Patria* în timpul controversatului ministeriat Oprea, a dovedit o obedință propagandistică și o incompetență televizionistică pe care „jurnaliștii în bocanci" din anii '90 nu le-au atins niciodată. A rezultat astfel o emisiune jenantă și anostă de 30 de minute difuzată pe postul național, sâmbăta, la prânz, pe care am fost deopotrivă îndurerat și revoltat să o urmăresc.

La un prânz de post pascal cu preşedintele

A fost o mare agitaţie. Partidele se agitau în Parlament pro sau contra trimiterii urgente de trupe în Albania, de fapt pro sau contra aderării la NATO. Militarii se agitau să selecteze oamenii, să strângă tehnica necesară, să facă planurile de operaţii. Presa revărsa imagini şi informaţii despre o ţară, Albania, care intrase brusc în anarhie totală, cu armată, poliţie, justiţie, primari, funcţionari etc. dizolvaţi peste noapte într-un haos dominat de bande mafiote înarmate ce devalizaseră armamentul portabil din fostele cazărmi ale armatei. Cu alte cuvinte, era o agitaţie şi un sentiment de risc maxim al misiunii, pe care l-a împărtăşit toată lumea până ce detaşamentul *Sf. Gheorghe* s-a întors acasă.

Aflat la început de mandat, preşedintele Constantinescu şi-a impus punctul de vedere privind „România ca furnizor de securitate, nu doar consumator de securitate europeană", cu alte cuvinte să aducă un argument concret, dacă voia să aibă o şansă spre a primi invitaţia de aderare la NATO pe ultima sută de metri înaintea *summit*-ului de la Madrid, ce urma să se desfăşoare la începutul lui iulie. Acel argument concret au fost cei 400 de militari şi tehnica aferentă, care s-au constituit într-un detaşament de infanterie botezat ROMDET Sf. Gheorghe, chiar de 23 aprilie 1997. Acesta urma să plece în Albania, în misiunea Alba, iniţiată de OSCE şi încredinţată Italiei spre comandă şi coordonare.

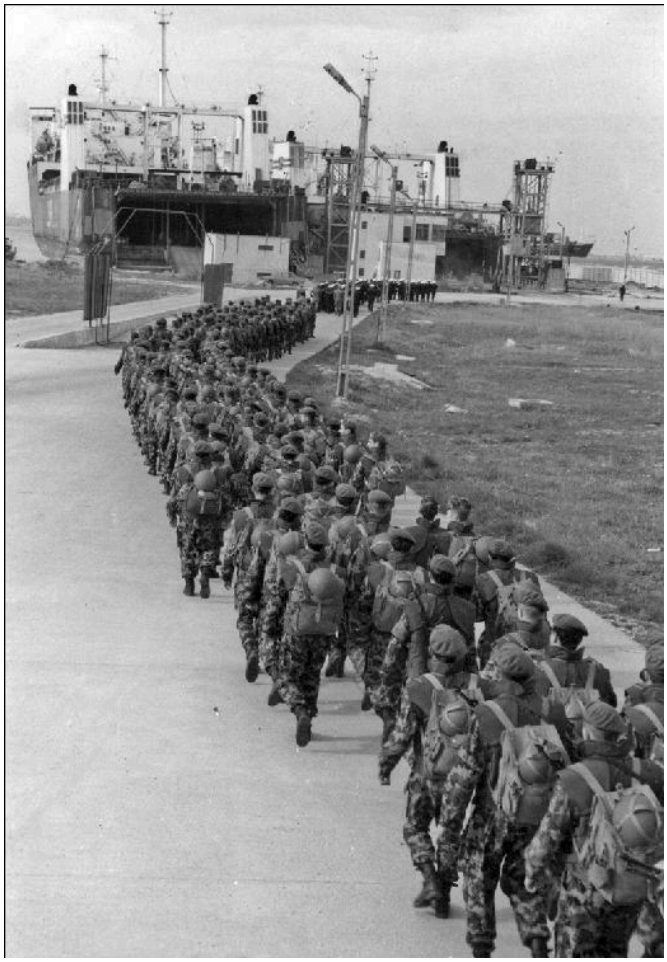

... cei 400 de militari şi tehnica aferentă constituiţi într-un detaşament de infanterie botezat ROMDET Sf. Gheorghe, chiar de 23 aprilie 1997, ce urma să plece în Albania, în misiunea Alba, iniţiată de OSCE (foto Petrică Mihalache)

În timp ce şeful meu, colonelul Valeriu Pricină, era „pe scurt" (reţeaua telefonică securizată a MApN) cu şefii din minister, am avut doar treizeci de secunde pentru a decide dacă accept sau nu să plec în misiune ca ofiţer de presă al detaşamentului, şi … am acceptat. Eram oarecum gelos pe șansa colegei mele Carmen Crețu, care fusese deja de două ori în Angola, împreună cu operatorul Ion Chița, la Batalionul de căști albastre din misiunea UNAVEM III sau pe Laurențiu Sfințeș, care fusese primul ofițer de relații publice al Batalionului de geniu dislocat la Zenica în Bosnia, în cadrul misiunii IFOR. Era pentru mine o şansă reală de a face ceva serios ca jurnalist militar, nu doar festivisme şi jocuri demonstrative. Toată povestea plecării în misiune a însemnat de fapt numai festivisme şi jocuri demonstrative de ochii presei, în scop politic: ceremonie de trecere prezidenţială în revistă, sfinţire drapel şi trupe, discursuri,

masă de post politico-militară în cazarmă, presă buluc, declaraţii, fotografii, familii de oşteni. Presă grămadă: toate televiziunile, radiourile şi ziarele naţionale, plus *Mediafax, Reuters, National Geografic, WTN* şi câţi or mai fi fost.

Toate acestea s-au petrecut pe 23 aprilie 1997, pe şoseaua Olteniţei din Bucureşti, în curtea Batalionului 2 infanterie *Călugăreni*, cel care asigura efectivele detaşamentului, împreună cu oltenii din Craiova de la Batalionul 26 infanterie *Neagoe Basarab* (viitorii *Scorpioni roşii*) şi între care a existat, pe tot timpul misiunii, o aprigă confruntare de orgolii. Spre deosebire de precedentele plecări în misiune internaţionale în străinătate ale militarilor români (ce nu fuseseră onorate de prezenţa lui Ion Iliescu, în Somalia în 1993, în Angola în 1995, în Bosnia în 1996), de data aceasta venea Preşedintele în persoană şi toată lumea militară era sincer emoţionată şi onorată de a fi băgată în seamă la cel mai înalt nivel. Pentru moralul militarilor asta chiar însemna foarte mult („E de-al nostru acum", „A vorbit pe limba noastră", „A refuzat umbrela la trecerea în revistă, deşi ploua", „Iliescu ne-a sfidat că era cu garda după el"), la fel ca şi cei 40 de dolari pe zi ofiţerii şi 30 dolari subofiţerii şi sergenţii (mai mult cu 10 dolari decât cei ce plecau în Bosnia, în SFOR, deoarece se considera că Albania era mai periculoasă) pe care urmau să-i primească pe durata misiunii. Pentru comandantul detaşamentului, colonelul Ioan Sorin, unul dintre puţinii colonei cu adevărat falnici şi arătoşi din armata română, cel mai mult a însemnat masa de post pascal (ciorbă de ştevie, fasole bătută, sarmale fără carne) pe care a luat-o *tête-à-tête* cu preşedintele Emil Constantinescu şi unde acesta i-a spus să facă orice, dar să vină cu toţi oamenii întregi, acasă. Fără victime sau răniţi. Erau în joc mari presiuni politice interne şi toate acestea au apăsat asupra comportamentului și psihicului lui Ioan Sorin în condiţiile speciale a ceea ce avea să se întâmple în Albania.

Până să plecăm, era să cad victimă secretomaniei de sorginte comunistoidă ce bântuia încă prin birourile marilor şefi din Statul Major General: unui general i s-a părut că eu, în calitate de ofiţer de presă, aş fi dezvăluit jurnaliştilor nu ştiu ce secrete privind transportul trupelor şi tehnicii cu trenul de la Bucureşti la Constanţa, unde urma să ne îmbarcăm pe un ferryboat spre Albania şi, în consecinţă, a cerut schimbarea mea din funcţie, plus o pedeapsă. Norocul meu a fost spiritul justiţiar de ardelean mândru al colonelului Ioan Chiciudean, şeful Direcţiei de relaţii publice, care a făcut rost de la Doru Dragomir (pe vremea aceea încă la *Evenimentul Zilei*) de caseta audio cu ce spusesem eu şi, astfel, cazul a

fost închis. Ca o ironie a sorţii, în urmă cu douăzeci de ani, acelaşi individ, pe vremea când era căpitan, iar eu, militar în termen redus, mă prinsese citind *Iluziile pierdute*, în prepeleacul postului de pază de la porcăria regimentului. Pe bună dreptate, mi-a dat zece zile de arest, degradare de la caporal la soldat şi (ceea ce a fost cel mai grav pentru mine, deoarece era cu doar cincizeci de zile înainte de liberare) m-a ras în cap, pentru încălcare de consemn şi neglijenţă în serviciu de gardă. La aproape zece ani după misiunea în Albania, aveam să resimt o milă amestecată cu dezgust atunci când l-am revăzut pe „vigilentul și exigentul” general ajuns în penibilul stadiu de legumă alcoolică, dar cu trei stele pe umăr, bolborosind câteva cuvinte la trecerea sa în rezervă. Nu merită să-i dau numele.

Cu trenul pe vapor

A doua zi după plecarea pe 1 mai 1997 cu surle şi trâmbiţe din Constanţa, ferryboat-ul Eforie a traversat Bosforul şi tot poporul din ROMDET Sf. Gheorghe a ieşit pe punte să vadă malurile Constantinopolelui, Cornul de aur, podurile. Pusesem ceva haine civile peste cămăşile mozaic, pentru că nava „Eforie" era comercială, iar comandantul declarase că avea la bord doar echipament militar, nu şi trupe cu armament şi muniţie: „aranjament" semilegal, tipic românesc pentru a economisi, probabil, câţiva dolari peste cele câteva mii, care fuseseră plătite drept taxă de trecere pilotată prin Bosfor. Oricum turcii, balcanici ca şi noi, ştiau foarte bine despre ce şi unde transporta vasul, dar se făceau că plouă.

Hoteluri, esplanade, moschei, terase, minarete, ruine de cetăţi, turnuri de apărare medievale, monument cu Atatürk în basorelief privind spre malul Asiatic. „Unii ar plăti bani serioşi pentru o astfel de croazieră", comenta sfătos un coleg, stomatolog militar. „Oare câte romăncuţe d'ale noastre or fi prin haremurile şi seraiurile ăstora?" se întreba un sergent mai şmecher. „Lasă bă curvele, îţi dai seama că trecem printre două continente?", i-a răspuns doct un altul. Cam acestea erau comentariile după prima noapte pe vapor. Fuseseră devorate toate merindele de Paşte (din urmă cu câteva zile) aduse de fiecare de-acasă, se băuse zdravăn şi începuseră poveştile de vitejie ale „veteranilor" ce se întorseseră nu demult din misiunea ONU din Angola (UNAVEM III), pe care „bobocii", inclusiv eu, le ascultau cu gura căscată: unii, mai macho, se lăudau cum avuseseră ei emoţii puternice la testul anti-SIDA, datorită aventurilor avute în Africa. Încă nu începuse calvarul.

….sergenţii jucau şeptic sau poker în cabinele vagoanelor, se tundeau unul pe altul pe punte, după modelul infanteriştilor americani sau pur şi simplu ascultau muzică la casetofon, unii fiind primii din neamul lor aflați pe mare… (foto: Călin Hentea)

Expresia „cu trenul pe vapor” nu este o metaforă, ci exprimă o realitate. Toţi sergenţii sau MAC-ii (de la Militar Angajat pe bază de Contract, cum li se spunea atunci) fuseseră cazaţi în compartimentele a şase vagoane de tren de clasa I, trase pe punte. Ofiţerii şi subofiţerii, repartizaţi pe cele două module bucureştean şi craiovean, au avut parte de paturi în cabine de 18 paturi (etajate), pe puntea superioară. Toţi aceştia, adică 400 de fiinţe umane, dispuneau însă de aceleaşi câteva duşuri şi toalete, pentru nevoile şi toaleta zilnică. Aşa cum era şi firesc, după două zile apa de duş aflată în rezerva vasului (care nu era de transport pasageri, ci marfă), s-a consumat, dar ceea ce a fost mai grav, toaletele (tip turcesc) s-au înfundat ireversibil (pe când eram în Marea Marmara), revărsându-se în tot compartimentul chiuvetelor şi duşurilor. Cumplit. Ca urmare, un simplu pipi a devenit o probă foarte dură de rezistenţă olfactivă şi vizuală, căci de altceva nici nu mai putea fi vorba. Lucrurile s-au complicat şi mai tare după ce a început să ni se distribuie hrana rece formată din caşcaval, salam de Sibiu, pate de ficat şi celebrele conserve CICALEX (acronimul de la Combinatul de Industrializare a Cărnii Alexandria), bună teoretic, dar care împreună cu situaţia sus-amintită au provocat o constipaţie generală în rândul vajnicilor ambasadori mioritici ai păcii în „Ţara vulturilor”. Fenomenul s-a accentuat pe măsură ce traversam marea Marmara, Egee, Mediterana şi în sfârşit Adriatica astfel încât la debarcarea pe 4 mai în portul Durres, un sergent a fost transportat de urgenţă la spitalul

militar francez pentru a fi operat, (dar a scăpat până la urmă de cuţit cu nişte purgative extrem de puternice).

În timp ce sergenţii jucau şeptic sau poker în cabinele vagoanelor, se tundeau unul pe altul pe punte, după modelul infanteriștilor americani sau pur şi simplu ascultau muzică la casetofon (unii fiind primii din neamul lor aflați pe mare), noi, ofiţerii, am avut parte de câteva şedinţe de instruire asupra situaţiei care ne aştepta în teatrul de operaţii din Albania. Astfel am aflat unele informaţii destul de alarmante privind nivelul de risc al misiunii şi care tocmai din această cauză nu ne fuseseră comunicate în ţară, să nu transpire şi să producă panică: pericol de atac în scop de jaf, Comitete de Salvare Naţională locale confuze ca atitudine (d'astea avusesem şi noi în urmă cu opt ani), neutralitatea politică a Forţei Multinaţionale, nu se filmează la întâlniri fără aprobare, (oricum eu ca ofiţer de presă nu aveam *handy-cam* în dotare, dar unii sergenţi aveau cumpărate din Angola), reguli de folosire a armamentului, de negociere, sfaturi de a nu fi impresionaţi la posibile atacuri cu ouă sau pietre, pericol de provocări. Această frică de a nu crea panică acasă, de a nu lăsa impresia că am fi vreun moment în pericol a fost o angoasă dominantă a şefilor pe tot timpul misiunii. Adică nu plecaserăm oare cu muniţie de război la noi, care, ce-i drept, era zăvorâtă în containere şi nu fusese distribuită tot de frica unor accidente, de parcă n-am fi fost militari? Oare nu se spusese pe toate canalele de televiziune că Albania era stăpânită de bande mafiote anarhice, înarmate şi periculoase ce făceau şi jocuri politice? Oare însăşi misiunea noastră nu avea în mandatul său prevederea dreptului la autoapărare prin toate mijloacele, conform *Cartei Naţiunilor Unite*?

Pentru mine problema cea mai dificilă a fost cea a transmiterii acasă a reportajelor, atât pentru săptămânalul armatei *Observatorul militar*, cât şi a corespondenţelor pentru *Pro Patria* şi „Ora armatei". Pe vremea aceea, nici vorbă de omniprezentele telefoane mobile de astăzi (abia intraseră în ţară companiile Connex şi Dialog, „moleculare" cum erau poreclite, pe care şi le permiteau doar cei mai înstăriţi) – detaşamentul avea un telefon prin satelit, dar numai pentru comunicaţii de urgenţă, cu aprobarea comandantului, deoarece costa foarte mult, precum şi câteva autostaţii mobile. Tot pe vapor am încercat să-mi cunosc camarazii. Aşa am aflat despre nişte funcţii în premieră în componenţa unei structuri militare româneşti trimisă în misiune externă: primul preot militar – pe nume Cârstea (părea inițial un sfătos, dar a fost o imensă dezamăgire, oferind spectacolul jalnic al unui meschin ciubucar), primul

ofiţer cu acţiunile psihologice – maiorul Eugen Lungu ce avea să-mi devină peste ani coleg şi foarte bun prieten, primul ofiţer de justiţie cu probleme de drept umanitar – căpitanul Florin Ganea, prima femeie – maiorul Daniela Şerban din echipa medicală (ce se va autointitula MASH-13), prima echipă de protecţie civilă dotată cu o autospecială multifuncţională.

Aşa stând lucrurile, atunci când am debarcat şi am fost cazaţi în prima noapte pe pământ albanez în tabere de tranzit organizate de unităţile italiene şi franceze în fostele case de odihnă ale armatei albaneze, pastele lor ni s-au părut o delicatesă, dar mai ales duşurile lor de campanie instalate în corturi (cu presiune şi apă caldă la discreţie) au fost o adevărată binecuvântare pentru deja împuţitele noastre trupuri omeneşti. Să nu uit: deşi ni se interzisese, (pe niște inexplicabile motive de securitate) şi eu şi alţi colegi nu ne-am putut abţine să nu facem o baie în Adriatica, dar fiind că taberele erau chiar pe mal. Următoarea baie în mare aveam s-o facem peste exact două luni şi trei săptămâni, înainte de întoarcerea acasă, şi în aceleaşi condiţii.

La război cu puşca goală

Cum spuneam, am debarcat în portul albanez Durres, pe coasta Adriaticii, la 4 mai 1997. Era „Duminica Tomii”. Noi cu drapelul în frunte, pentru că era, nu-i așa?, o misiune de imagine, să ne vadă lumea și astfel, să fim primiți în NATO, ca băieți buni, alături de premianții deja calificați la integrare în Alianță, adică ungurii, polonezii și cehii. Și ne-au filmat, atât televiziunea albaneză, cât și o *combat camera* italiană. Nimeni însă nu s-a întrebat cum de era pericolul atât de mare în Albania, încât atașatul nostru militar la Tirana ne-a întâmpinat la pantof, cravată și pantalon cu dungă, în timp ce noi eram toţi la cască, vestă, bocanc și pistolul la centură (fără gloanțe).

Sunt câteva clișee puternice de imagine care mi-au rămas din drumul de la Durres unde debarcasem și până la Gjirokäster, orașul din sudul Albaniei unde urma să fim dislocați: mulțimea incredibilă a cazematelor de beton, furnicarul de Mercedesuri de pe șosele și faptul că am plecat fără muniție la noi în cea mai periculoasă zonă a țării aflată în afara controlului Forței Multinaționale. Am pornit așadar a doua zi în zori cu detașamentul precursor ce deschidea calea grosului trupelor, tehnicii și materialelor: doar 70 de militari în 12 autovehicule cu un transportor blindat de geniu în față, cu comandantul în frunte, dar, cum spuneam, fără un cartuș la noi, deoarece accesul la containerele cu muniție rămăsese blocat pe puntea vasului de alte containere. „Ce facem dom’ maior? I’auziți cum trag ăia… și noi… cu pușca goală!” mă întrebau sergenții care trebuiau, teoretic, să asigure protecția convoiului pe drum. „Bă! Vă faceți ca și cum ați avea glonț pe țeavă, și-n rest… Doamne ajută!” Și ne-a ajutat.

Noi cu drapelul în frunte, pentru că era, nu-i așa?, o misiune de imagine, să ne vadă lumea și astfel, să fim primiți în NATO, ca băieți buni, alături de premianții deja calificați la integrare în Alianță. (foto: Călin Hentea)

Vrând să nu pierd niciun detaliu al peisajului, mă minunam și eu și ceilalți de puzderia de cazemate din beton, ca niște igloo-uri, ce erau dispuse pe mai multe rânduri în zona litoralului Adriaticii, printre palmieri și plajele însorite. Am aflat apoi că fostul dictator comunist Enver Hoxha construise vreo 960 000 la 3 milioane de locuitori ca să se poată apăra de o invazie imperialistă din partea Italiei la vest și a Greciei la sud. Cât de multe și solide erau cazematele, pe atât de puține, prăpădite și mizere erau blocurile de 4-5 etaje pe care le zăream prin localități. Toate însă erau împodobite cu antene parabolice de televiziune și erau înconjurate de case ce păreau și mai sărăcăcioase, cu grădinile lor pline de gunoaie. Poate tocmai de aceea mi-au sărit în ochi terasele de cafenele sau baruri, moderne, elegante și ticsite de bărbați care fumau de zor și ne priveau cu interes. Doar copiii ne făceau cu mâna. În acest timp, mândra noastră coloană

militară era constant depășită în viteză de Mercedesuri și BMW-uri prăfuite, unele puțin bușite, dar toate grăbite. Probabil că povestea cu Mercedesurile în goană pe șosele este o trăsătură specific națională albaneză, deoarece aveam s-o regăsesc întocmai, peste doar cinci ani în Kosovo.

Apropo de viteză. Rușine mare am pățit și la dus și la întors cu tehnica noastră motorizată care deoarece era nouă, de la *știoc*, cum spuneau militarii, nu fusese rodată, toată cauciucăraia, racordurile, garniturile erau îmbătrânite și au cedat, așa încât mult vestitele noastre TAB-uri și autospeciale, camioane și ARO-uri s-au înșirat succesiv, în pană, pe zeci de kilometri, ajungând să se tracteze, cu mari eforturi, una pe alta. Asta s-a întâmplat și la dus, și la întors din Gjirokäster. „Oare ce-or fi zis în mintea lor albanezii ăia prăpădiți de pe marginea drumului despre militarii aștia care veniseră din România să facă ordine și pace la ei în țară, dar li se opreau mașinile-n drum?” se întreba prietenul Eugen Lungu, un maior cu un enorm simț deopotrivă al ridicolului, cât și al umorului involuntar. În plus, ne mai filmase și o echipă a televiziunii grecești „Ant 1”, dar nu am aflat niciodată comentariul.

Cu chiu cu vai, am ajuns pe înserat în Gjirokäster. Urma să ne instalăm tabăra în cazarma unei foste divizii de artilerie albaneze ce se autodizolvase brusc după revolta anti-Berisha din februarie: după ce și-au primit soldele restante, toți militarii au devalizat depozitele de armament portabil și muniție și s-au răspândit prin țară, unii au fugit în Italia sau în Germania. Clădirile cu un singur etaj, aveau ziduri extrem de groase (excelente pentru păstrarea răcorii în lunile caniculare de vară), dar nu aveau apă curentă sau canalizare, întreg mobilierul fusese furat, până și tocurile la geamuri, ușile, de asemenea, dispăruseră. După ce a fost organizată garda de noapte (evident tot fără muniție), fiecare și-a amenajat cum a putut un culcuș prin mașinile cu care veniserăm. Din oraș, din „Cetatea de piatră” cum era numit Gjirokäster, se auzeau rafale lungi de arme automate, iar trasoarele brăzdau neîncetat cerul. Bănuiam că era vorba de lupte între bandele rivale. „Să-i rugăm frumos să ne dea și nouă o ladă, două de muniție, așa de poftă, și mâine le-o dăm înapoi”, a glumit dulce-amar locotenentul-colonel Dumitru ce răspundea de securitatea detașamentului.

A doua zi, în lumina dimineții, după ce ne-am bărbierit cu apă minerală în cană și ne-am șters cu batistele în oglinzile retrovizoare, am constat cu stupoare că în seara precedentă călcasem printre rahați canini și umani, dar și printre focoase și capse abandonate neglijent pe jos, prin

pietriș, de foștii locatari, militarii albanezi, astăzi aliații noștri din NATO.

Ce mâncăm, unde dormim, unde ne spălăm

Experiența m-a învățat, iar camarazii cu mai multe misiuni de *peace-keeping* decât mine mi-au confirmat, că dacă într-o bază dintr-un teatru de operații suportul logistic este asigurat de NATO sau americani, atunci viața cotidiană și nevoile curente ale omului numit *peace-keeper* se desfășoară în condiții normale; dacă logistica este asigurată din țară, atunci traiul zilnic este penibil și frustrant. La această concluzie am ajuns prima dată în Albania, în 1997, iar apoi mi-am întărit-o în anii următori în misiunile din Kosovo și Afganistan. Uriașa diferență dintre cele două modalități de a privi și de a asigura viața unui militar pe care statul respectiv îl trimite în străinătate să execute o misiune într-un teren ostil rezultă din mentalitatea societății și a clasei politice respective față de om: Occidentul s-a construit prin respectul și grija față de valoarea supremă care este omul, cetățeanul unic și anonim, în timp ce Răsăritul fost comunist și îndeobște România post-decembristă este dominată de disprețul față de individ și nevoile acestuia, oricând înlocuibile cu ale „altor zece care așteaptă la ușă". Lucrurile au fost și sunt mult mai dramatice în cazul oștenilor români, cei care trebuie, nu-i așa?, să execute „fără crâcnire misiunea încredințată, suportând cu tărie privațiunile vieții de militar".

Concret, în misiunea din Albania, asigurată logistic integral de Ministerul Apărării Naționale, prima și cea mai cruntă problemă de suportat a fost constipația acută generală, cauzată atât de înfundarea toaletelor pe vapor, cât și de hrana rece bazată pe conserve. Chiar și după instalarea ROMDET Sf. Gheorghe în tabăra de la Gjirokäster, până la intrarea în funcțiune a bucătăriei de campanie unde să se prepare prima ciorbă de fasole („Ce deliciu! Ce medicament! …. Ce viață, dom'le!") au mai trecut destule lungi și chinuitoare zile, chiar și după proclamarea „intrării în normal". De fapt băieții se săturau cu adevărat doar atunci când apucau o masă în taberele italienilor. La noi, economiile erau înainte de toate, la ei însă găseai și fructe de mare și o bere sau un vin slab alcoolizat, dar mai ales apă plată la discreție, și nu doar un litru și jumătate pe zi de persoană, cât fusese stabilită norma la București. Drept pentru care un grătar soldățesc între camarazi, cu cărniță și bere cumpărate din oraș, devenea unica relaxare culinară și distracție de tabără posibilă.

Spălatul. În fosta cazarmă a armatei albaneze (sediu al unei divizii de artilerie antiaeriană) nu exista canalizare și apă curentă. În consecință, sergenții au săpat fose pentru toalete, iar apa de spălat pe mâini și bărbierit se aducea în cisterne dintr-un lac sau râu din vecinătate. Dușul era posibil doar o dată pe săptămână și trebuia făcut în mare viteză, la înghesuială în ADePeu, adică în Autospeciala pentru Decontaminarea Personalului, concepută pe vremea lui Ceaușescu, în caz de atac nuclear (chiar în centrul de cercetări științifice unde lucrasem din 1986 până în 1991), și care servea acum drept duș pentru întreg personalul ROMDET Sf. Gheorghe. Ulterior, pe la sfârșitul lui mai, când deja era foarte cald, a fost găurit tavanul unui container, s-a instalat deasupra un burduf mare cu apă rece ce se încălzea la soare, și cu ajutorul unei țevi prevăzute cu un robinet și cu o pară cu sită se putea face un duș rustic, cam spartan, dar individual.

Hainele, adică lenjeria și uniformele (mereu pline de praful și transpirația omniprezente), ni le spălam singuri, frecate cu mâna în ligheanul adus de acasă, deoarece nimeni nu avea încredere sau nu apuca un loc la mașinile de spălat ce se stricau, oricum, frecvent. Noroc că la uscăciunea toridă de afară totul se usca doar într-o oră. Victor Dediu, pe atunci expert parlamentar la Senat și observator OSCE, care a stat câteva zile bune în tabăra ROMDET, a sesizat și el că era cumplit ca o unitate, zis de elită, să fie trimisă în misiune, în teatre de operații, cu un singur rând de ținută mozaic din postav (rezervele erau puține, mai mult pentru ofițeri), cu un singur xerox și acela vechi, cu un singur calculator. Ceea ce Victor Dediu nu a menționat în interviul pentru *Observatorul militar* era faptul că după două luni de tăvăleală în praful albanez, uniformele așa-zișilor „ambasadori”, care trebuiau să facă imagine României, arătau jalnic.

Nici vorbă de un sistem de poștă militară, să poată scrie sergentul o scrisoare la mândra lui din sat, care poate nu avea telefon. Exista doar un singur telefon cu linie internațională în toată tabăra românească din Gjirokäster, funcționând cu cartele cumpărate pe dolarii din diurnă (6,5 $ pentru șapte minute de vorbit acasă). Deasupra lui, un mucalit a pus un afiș, în care vorbitorii erau rugați să nu mai facă sex la telefon, pentru că „excitau inutil satelitul” și să nu-și mai înflorească faptele de vitejie, altminteri „se va mira lumea, la întoarcere, cum de a mai supraviețuit cineva” din detașament. În acest timp, i-am văzut, nu o dată, pe soldații italieni vorbind de zor acasă la telefoane mobile

(amintitele„moleculare”, de care noi abia auziserăm), de pe plaja campului lor din Vlora, pe malul Adriaticii.

De o viață asemănătoare au avut parte în 2002 și „Scorpionii roșii” la prima lor misiune în Kandahar, așa cum mi-au povestit-o cei ce-mi fuseseră colegi în Albania. Au trebuit să-și construiască singuri barăcile unde să doarmă din ceea ce lăsaseră în urmă canadienii ce se retrăseseră brusc în urma unui *frendly fire* american. Locul ce le fusese repartizat pentru aceasta în perimetrul campului american era aproape de latrine, așa încât vara mirosul era insuportabil. Ulterior s-au putut muta. Echipați din țară cu uniforme de camuflaj tip pădure (adică verde-maro) într-o zonă deșertică, mulți dintre vajnicii olteni de la Craiova, dintre care unii erau deja bine tăbăciți prin soarele din Angola și Albania, s-au ales cu arsuri și iritații puternice pe mâini și fese de la fierul încins al transportoarelor blindate și care, încă din zori, deveneau adevărate cuptoare, în interiorul lor atmosfera fiind incandescentă. O climatizare corespunzătoare zonei deșertice a vehiculelor de luptă (cum au toate mașinile occidentale) sau dotarea fiecărui soldat cu așa numitul *camel-bag* (un rezervor de apă potabilă purtat în spate ca un rucsac și prevăzut cu un furtun pentru băut care costa în PX-ul american circa 30 de dolari) li s-o fi părut finanțiștilor și marilor comandanți de la București un mult prea mare și nejustificat lux. Doar articolele vehemente despre toate aceste necazuri ale „băieților noștri”, ale corespondenților de presă trimiși în Afganistan să scrie de bine și să facă imagine șefilor, i-au înduplecat, după mai multe luni, să le remedieze.

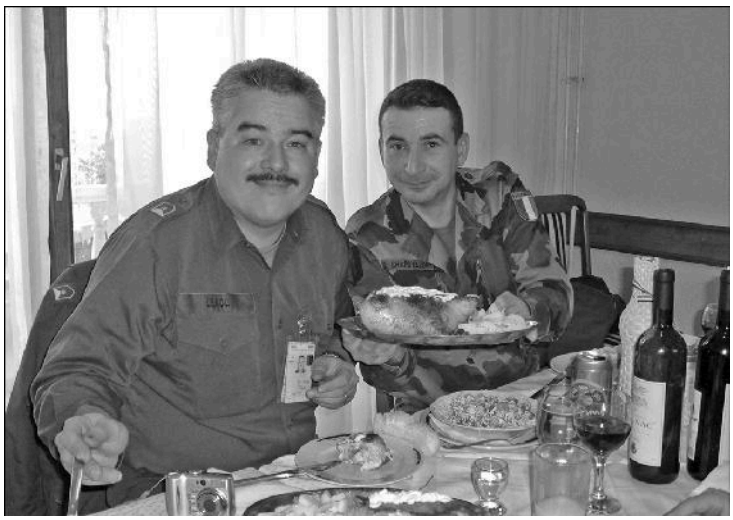

Este falsă prejudecata că românii ar fi mai „fomiști” sau mai „bețivi” decât alte națiii. Acolo, în teatrele de operații, unde instinctele primare sunt, din cauza

stresului, mai puternice, se poate vedea că foamea și setea de alcool nu sunt nicidecum caracteristice unei anumite nații. (foto: Călin Hentea)

În campurile italiene, belgiene, americane sau multinaționale ale NATO din Bosnia sau Kosovo în care au fost dislocați românii, situația era cu totul alta. Băieții locuiau câte doi, trei, mai rar patru, în camerele din așa-numitele *Corimec*-uri, care erau niște bungalouri standard, prevăzute cu toalete și dușuri la capătul unui culoar de șase-opt camere. În toate campurile NATO există cel puțin o sală de fitness, dotată cu toate aparatele esențiale, și, cînd este cazul, cu aer condiționat. Rufele și hainele militarilor se spălau centralizat la serviciul de *laundry*, iar mesele cuprindeau obligatoriu mai multe feluri din care fiecare putea lua cât avea nevoie, începând de la fructe, până la fripturi sau sucuri și înghețate. Mulți sergenți provenind de prin satele sărace ale României au mâncat și dormit într-o misiune NATO mai bine decât acasă. Acolo au aflat ei de brânzeturi franțuzești, de fructe de mare și paste italiene, despre deliciile patiseriei și ciocolatei franțuzești sau belgiene, de biftec tartar, *barbeque* și înghețată americană, ca să nu mai vorbim de feluritele mărci de bere sau chiar vinuri, coniace, whisky-uri la prețuri fără taxe din magazinele speciale ale campurilor NATO numite PX.

Este falsă prejudecata că românii ar fi mai „fomiști" sau mai „bețivi" decât alte nații. Acolo, în teatrele de operații, unde instinctele primare sunt, din cauza stresului, mai puternice, se poate vedea că foamea și setea de alcool nu sunt nicidecum caracteristice unei anumite nații. Poate de aceea este atât de popular și de frecvent, în toate campurile internaționale, deja celebrul *barbeque*, cu meniu extrem de simplu (grătar de porc și pui asortat cu o salată și udate îndeobște cu bere, mai rar cu vin, dar totul în cantități pantagruelice), care se organizează la orice petrecere de adio, aniversare, zi națională sau orice alt pretext. Considerate a se desfășura în afara oricărui cadru oficial, la aceste *barbeque*-uri, militarii – indiferent de ecusonul național pe care-l poartă, se îndoapă copios și se îmbată temeinic (unii precum britanicii sau americanii o fac „în pas alergător"… adică incredibil de repede), fără nicio jenă, poate pentru a-și anestezia preț de o noapte angoasele și dorurile care-i macină. Una peste alta, în campurile comandamentelor centrale ale NATO din Priștina, Sarajevo și Kabul, indiferent de rigoarea măsurilor de securitate sau de gradul de severitate al misiunii, am descoperit o sumedenie de alte facilități

destinate a-i face soldatului viața cât mai ușoară, pe care nu le-am întâlnit în nicio cazarmă românească.

Cât costă un *peace-keeper* român

Înainte de a răspunde la această întrebare deloc retorică, cred că trebuie explicat cinstit ce-l împinge, cu adevărat, pe un om să plece în misiune într-un teatru de operații mai mult sau mai puțin ostil? Răspunsul este pe cât de simplu, pe atât de evident: în primul rând, banii, iar motivația este valabilă pentru imensa majoritate a militarilor de pe acest pământ. Este însă la fel de adevărat că mai există oșteni, de toate gradele, care practică această meserie pentru că într-adevăr le place, pentru că le stimulează adrenalina și ego-ul sau pentru a urca în ierarhia militară. Puțini, extrem de puțini, militari se duc la oaste din convingere, purtați de elanul unor nobile sentimente patriotice sau/și pentru apărarea unor înalte idealuri, motivații care au fost afișate exclusiv și cu obstinație de propaganda comunistă (dar și a altor regimuri totalitare): doar în acest fel se explicau „vitejia, abnegația, dăruirea în luptă (sau pe șantiere și ogoare) a militarilor patriei noastre socialiste", din care unii au ajuns *peace-keeper*-i.

Prin 1993-1994, ministrul apărării naționale, generalul Niculae Spiroiu, era asaltat cu audiențe de medici și asistente care îi cereau sprijinul pentru a fi numiți să plece în Somalia, la spitalul de campanie din Mogadiscio, în misiunea UNOSOM II, deoarece aveau nevoie de bani pentru diverse probleme familiale. Apoi, pentru misiunile de șase luni în Angola, care și acestea erau plătite foarte bine de ONU – mai ales la nivelul sergenților (militarii angajați pe bază de contract) – a început să se extindă după 1996 fenomenul spăgii directe către comandanții de la diverse eșaloane, cei care care făceau și aprobau listele cu *peace-keeper*-i. După 1997, șpaga în valută a devenit aproape lege, (având tarife fixe cunoscute, fiind dată nu în plic, ci în agende) pentru sergenții și subofițerii care vroiau să plece în Bosnia, la Zenica în misiunea SFOR, acolo unde mult râvnita diurnă plătită de statul român (nu de NATO) era de 30 de dolari pe zi pentru ofițeri și 25 pentru subofițeri și sergenți. După șase luni de misiune, acești bani, la care se adăugau și alții, proveniți dintr-o mică contrabandă cu țigări și băutură din magazinele fără taxe ale SFOR și revândute localnicilor, se strângeau într-o sumă ce putea acoperi costurile pentru o garsonieră, pentru o mașină, pentru o nuntă sau pentru

mobilă în casă, cheltuieli firești și normale pentru un tânăr, dar care erau irealizabile din solda mizeră din țară.

Ceea ce printre civilii rămași în țară nu se prea știe este faptul că militarii români au fost și sunt printre cei mai prost plătiți dintre camarazii lor de misiune (poate doar bulgarii aveau diurne mai mici), că este extrem de umilitor acolo, printre oșteni de alte neamuri (care fac aceeași treabă și în aceleași condiții ca și românii), să se vadă că ești cel mai sărac și că efortul, riscurile, frustrările, stresul, răspunderile la care ești supus pe timpul celor șase luni nu sunt nici pe departe acoperite de cei câțiva dolari sau euro, pentru care te invidiază cei de acasă. Mi-am făcut prieteni și m-am apropiat de unii camarazi care au plecat în numeroase misiuni de șase luni în Kosovo sau în Afganistan. N-au făcut-o nici din plăcere și nici din lăcomie, ci pentru că așa au crezut ei că trebuie să-și sacrifice viața de familie la tinerețe pentru a-și putea asigura un cheag la bătrânețe, cheag constând într-un apartament mobilat și amenajat decent, o mașină ceva mai solidă, câteva alte mici facilități. Cert este că din solda primită în țară, cheltuită obligatoriu și integral pe coșul zilnic și facturile lunare, nu puteau face altceva decât să tragă targa pe uscat o viață întreagă, dintr-un credit într-altul.

Am rămas mut de uimire în mai 2003, când l-am auzit pe un secretar de stat în Ministerul Apărării, (un fost ofițer, rafinat și educat în lumea politico-militară occidentală), cerând cu nonșalanță, în fața celor două companii de sergenți dislocați în Kosovo, să-i spună, așa, pur și simplu, pe față și fără nicio garanție de protecție ulterioară, cine și cui a dat șpagă să plece în misiune, afirmând doar că el, personal, îl va trimite în tribunalul militar pe cel care a luat banii, indiferent de gradul și funcția acestuia. Singura reacție din partea trupei a fost un freamăt de zâmbete și priviri stânjenite în dreapta și în stânga, dar secretarul de stat a putut trece, probabil, în raportul de după misiune, către nivelurile politice superioare, că zvonurile cu șpaga nu se confirmau, deși toată lumea știa că nu era așa.

Fiind considerată o misiune mai periculoasă, diurna zilnică pentru Albania, din 1997, a fost ridicată, față de cea din Bosnia, la 40 de dolari pe zi pentru ofițeri și 30 pentru subofițeri și sergenți (ca și când riscurile nu ar fi fost aceleași pentru toată lumea) și așa a rămas mulți ani apoi, probabil din încăpățânarea și invidia idioată a vreunui finanțist din MApN. Aceeași diurnă a rămas valabilă și pentru militarii din KFOR, Kosovo, începând din 2000, unde, inițial, situația era mult mai fierbinte decât în Bosnia sau Albania. În iunie 2002, înainte de a pleca la Kandahar, în Afganistan, într-una

din cele mai riscante operațiuni peste hotare, i-am susținut în van pe comandanții viitorilor *Scorpioni roșii* din Batalionul *Neagoe Basarab* din Craiova, care cereau o creștere simbolică cu cinci dolari a diurnei, drept recunoaștere a sporului de periculozitate al acelei misiuni, considerate de luptă, în comparație cu toate cele dinainte. Nu, nu s-a aprobat! Din prostie, din meschinărie, din nepăsare, din toate acestea la un loc, concentrate spre nivelurile superioare de decizie ale Ministerului Apărării și Guvernului. Deși suma a fost și este ridicolă în raport cu eforturile și disconfortul unui oștean european trimis șase luni în Afganistan, ea a fost în sfârșit mărită (inițial la 80 de dolari, și apoi la 90 de Euro) abia după ce primii militari români, Iosif Fogărași și Mihai Samuilă, au fost împușcați de talibani într-o ambuscadă pe 11 septembrie 2003 în pustietatea afgană.

În 18 septembrie 2004, în calitate de senior național al contingentului român, l-am rugat pe ministrul de atunci al apărării, aflat în vizită la „băieții săi" din KFOR cu o lună înaintea începerii campaniei electorale, împreună cu un vice-prim ministru și cinci generali, nu să ne mărească diurna de 40 de dolari, dar să ne-o plătească în Euro, deoarece Kosovo era în Europa și nu în SUA, iar toate cheltuielile se făceau în Euro. Eram pe drum, într-un microbuz Mercedes, cu escortă, de la Priștina la Goraždevac: rar am văzut un asemenea spectacol de demagogie, improvizat ad-hoc. Acolo, în microbuzul de protocol, miniștrii, cot la cot cu generalii se întreceau care mai de care să propună hotărâri de Guvern, planuri de măsuri pentru rezolvarea imediată a problemei, care a rămas nerezolvată încă vreo patru-cinci ani apoi.

Fără a impune prin ordin direct, ci doar prin recomandări cu substrat amenințător, generalii armatei române au sugerat permanent militarilor care plecau voluntari în misiunile internaționale din Bosnia, Albania, Kosovo, Afganistan, Irak să nu spună direct în fața presei că o făceau pentru bani, din cauza sărăciei de acasă, sau pentru că dădea bine la dosar pentru promovări ulterioare. În Albania, spre exemplu, unde întrebările presei referitoare la motivația voluntarilor nu au lipsit, răspunsurile, însoțite de același zâmbet stânjenit, sugerau că oștenii plecau să facă ordine în răvășita Albanie, pentru ca România să intre în NATO și ca să fie liniște și pace în Europa. Nu a fost nici una, nici alta, pentru că România nu a fost invitată în NATO în 1997, ci abia în 2002, iar în Europa nu a fost liniște și pace pentru că în mai puțin de doi ani, în martie 1999 a izbucnit războiul dintre NATO și Iugoslavia din cauza provinciei majoritar albaneză Kosovo. Abia după intrarea în NATO, în

2004, băieții nu s-au mai sfiit să recunoască deschis că plecau în teatrele de operații pentru bani, dar nici nu prea i-a mai întrebat nimeni.

Din ţânţar armăsar

E ușor să dai vina pe presă care, păcătoasa de ea, este mereu în căutare de senzațional și scandal, și de aceea denaturează, exagerează și scoate faptele și vorbele din contextul lor pașnic și cumsecade. În schimb, militarii cei imparțiali nu recunosc niciodată că țânțarul devine armăsar, tocmai ca urmare a propriilor declarații confuze, contradictorii, vagi, igienizate până la sterilitate.

Cam așa au stat lucrurile și cu numeroasele incidente petrecute în Albania, în răstimpul celor două luni și jumătate cât a acționat ROMDET „Sf. Gheorghe" în operațiunea Alba, ajunse apoi pe prima pagină a ziarelor dâmbovițene. Unele doar. Despre cel din primele zile după sosire, de la Sarandë, am scris atunci în *Observatorul militar* doar o variantă „igienizată de pericole", deși lucrurile au fost pe muchie de cuțit. Pe scurt, o bună parte din statul major al detașamentului, în frunte cu comandantul, era să fie luată ostatec de un grup de mafioți/revoluționari anti-Berisha, drogați, agresivi și evident înarmați, care au dat năvala în localul unde primarul orașului rămas fără primărie ne invitase să stăm de vorbă. Stăpânirea de sine a comandantului a salvat situația: doar cu translatorul nostru de albaneză – tânărul student Mihai Boeru – Ioan Sorin i-a invitat pe „macho-revoluționari" la o masă separată să discute, reușind să-i liniștească că nu avea de gând să interfereze nicicum în politica locală. A fost singura dată când am avut pistolul mitralieră la ceafă, și, indiferent ce se vede prin filme, eu mărturisesc că în acele clipe nu-ți mai arde de nimic altceva decât de viața ta.

După nu foarte multă vreme, la doar 15 km de tabăra noastră, lângă orașul Tepelenë, s-a produs o explozie la un depozit de muniție al armatei albaneze, din cauza proastei mânuiri și stivuiri. Corespondentul local al agenției *Reuters* – un albanez, cam foarte simplu și la vorbă și la port – și-a imaginat că musai trebuie să fie victime printre militarii români, dat fiind că tot se aflau în apropiere și a dat știrea ca atare. Urmarea a fost că la Ministerul Apărării de la București aproape că s-a decretat starea de urgență („Doar a spus *Reuters* că sunt victime, nu?"), redacțiile au înroșit firul telefonic cu centrala de transmisiuni din Gjirokäster, iar eu a trebuit să repet în neștire că sanitara și autospeciala noastră de protecție civilă ajunseseră la locul accidentului abia la

două ore după explozie. Nu pot descrie combinația mirosurilor dulceag-înțepătoare de carne arsă, fier încins și pulbere neagră, dar nici covorul de focoase, obuze de 122 și proiectile de 14,5, explodate sau nu, pe care le-am fotografiat conștiincios și inconștient de imprudent (la fel ca și incidentul din Sarandë), dar filmele s-au pierdut pe undeva, în drum spre țară.

Abia după mai mult de o luna aveam să-mi dau seama că fiecare centru de influență din structura MApN (*intelligence*-ul, contraspionajul, șeful SMG, șefii mai mici din SMG, presa militară etc.) avea pe cineva în cadrul ROMDET care le trimitea (oare pe ce canale?) propria variantă asupra evenimentelor, așa încât în situațiile de criză, fiecare șef se bătea în piept cu adevărul lui. Și totuși, nu toate întâmplările mai fierbinți au ajuns acasă. Doar unii șefi au știut de TAB-ul căzut într-o râpă adâncă (nu era de mirare pe drumurile imposibile din munții Albaniei) care putea să ducă la sfârșitul întregului echipaj. Tot așa, nicăieri nu s-au publicat amănuntele (doar șoptit povestite) ale incidentului din 18 iunie 1997, în care unul din grupurile de observatori OSCE trimiși la alegerile generale din 29 iunie au cerut într-o seară, prin stație, intervenția urgentă a ROMDET deoarece ar fi fost amenințați de niște localnici. Un TAB și un ARO au plecat val-vârtej pe străduțele înguste din Gjirokäster „să-i salveze” pe internaționalii aflați în pericol. După ce au fost descărcați din TAB în tabără, a fost evident că cel puțin translatoarea albaneză (cea care-i iritase pe macho locali, afișându-se cu străini) și șeful ei elvețian erau… beți turtă, restul observatorilor fiind doar supraexcitați, ceea ce a provocat furia, zic eu îndreptățită, a comandantului Ioan Sorin.

...au cerut într-o seară, prin stație, intervenția urgentă a ROMDET, deoarece ar fi fost amenințați de niște localnici. Un TAB și un ARO au plecat val-vârtej pe străduțele înguste din Gjirokäster „să-i salveze" pe internaționalii aflați în pericol. (foto: Călin Hentea)

S-a întâmplat că tot în aceeași seară un convoi cu ajutoare umanitare, escortat de ai noștri, să fie atacat de localnici, la Permet, nemulțumiți de împărțeală. Albanezii având și arme, evident că au tras cu ele. Nu neapărat să se împuște între ei, dar ai noștri au cerut întăriri, pentru că situația putea degenera. Lucrurile s-au liniștit până la urmă fără violențe, dar pentru mine, ca ofițer de presă, balamucul a început a doua zi. Compilând după ureche diferitele informații primite din tabăra ROMDET din Gjirokäster, atotștiutoarea celulă de criză din Statul Major General (din care făcea parte și un colonel de relații publice care lucra) a dat în acea noapte presei un comunicat în care apăreau cuvintele „ostateci" (adică ai noștri) și „schimb de focuri" (adică lupte) care, din fericire, nu avuseseră corespondent în realitate. Dar cum să-i conving pe toți jurnaliștii de la București care sunau în disperare, că nu sunt nici victime și nici răniți printre militarii români, chiar dacă „s-a tras" și „s-au luat ostateci"? Când la întoarcerea acasă am spus jurnaliștilor că am venit cu muniția intactă, nimeni nu a mai făcut legătura cu incidentele cu „schimburi de focuri".

Ceea ce nu înseamnă că asupra militarilor români aflați în patrule sau escorte nu s-a tras în mai multe rânduri, tot așa cum la Tirana se produceau explozii, iar atacurile asupra militarilor italieni erau frecvente. Au fost și intoxicări în presa albaneză cum că unul dintre militarii români ar fi fost bolnav de SIDA. Iar de la București am primit chiar înaintea

alegerilor un telefon de la Florel Manu, ziarist de bun-simț de la Pro FM, care-mi cerea să-i confirm sau nu zvonul puțin credibil care circula prin Camera Deputaților, cum că teroriști albanezi ar fi săpat un tunel pe sub gardul taberei din Gjirokäster de unde ar fi furat muniție și armament ușor. Cel puțin Florel a verificat în prealabil știrea direct la locul faptei.

De o mediatizare triumfalistă în presa bucureșteană s-a bucurat expediția, ce-i drept foarte îndrăzneață, a unei patrule de cercetași români care au recuperat, pe 1 iulie 1997, două ziariste canadiene ce fuseseră molestate chiar în ziua alegerilor generale albaneze din 29 iunie, păcălind clanurile mafiote din Sarandë. Sechestrate într-un hotel, dar având telefon mobil la ele, au contactat-o la telefon pe ambasadoarea Canadei la Budapesta, care la rândul ei a intrat în legătură direct cu centrul nostru de transmisiuni din Gjirokäster, după care băieții s-au descurcat cu mult curaj, știută fiind violența bandelor din Sarandë și antipația lor față de Forţa Multinaţională de Pace.

De altfel observatorii OSCE nu au fost deloc simpatizați de militarii din FMP, cei care aveau misiunea de a le asigura protecția. Noi, românii, am fost mai deschiși și primitori, poate fiind mai flatați de prezența atâtor occidentali în tabăra noastră, dar militarii italieni aveau o altă atitudine: „Iau câte 150 de dolari pe zi, mai mult decât mine și decât tine, îmi spunea un locotenent-colonel din comanda brigăzii italiene de la Vlora, și vin aici să facă turism. I-au cerut unui soldat de-al meu să le aducă două beri la masă. L-am oprit și le-am spus că noi suntem o țară democratică, în care și generalul și soldatul își duc singuri tava cu mâncare. Ne străduim să luăm toate măsurile de protecție a lor, deoarece dacă se întâmplă ceva cu un reprezentant OSCE, ajungem pe prima pagină a ziarelor, de parcă-ar fi fost o catastrofă nucleară”. Astfel de confesiuni (descoperite acum – 2012 – în agenda mea de atunci) nu le puteam publica în 1997, perioadă în care alergam doar după vorbe elogioase rostite de străini la adresa militarilor români. Tot așa nu puteam povesti atunci în presă ultima secvență prezentată civililor albanezi de *peace-keeper*-i români veniți să facă pace în Albania, pentru a fi primiți în NATO: spectacolul unei lungi și penibile coloane de tehnică militară din care o bună parte căzută în pană (datorită unui tub plesnit din cauciuc îmbătrânit, unui șurub înțepenit de rugină, unei table căzute, unui motor vechi înecat) pe drumul de întoarcere de la Gjirokäster la Durres în iulie 1997.

Privind în urmă, nu cred că greșesc prea tare dacă spun că nicio misiune internațională a militarilor români, până în

acel moment, nu fusese mediatizată până la nivelul incidentului cotidian relatat pe un ton spectaculos de presa bucureșteană, așa cum s-a întâmplat pe timpul celor două luni și jumătate, cât au fost ai noștri în operațiunea *Alba*. Dacă ar fi să păstrăm proporțiile, pentru mult mai numeroasele, gravele și mai tragicele evenimente, care s-au întâmplat ulterior în Afganistan și Irak, ar fi rezultat niște reportaje de dimensiunea unor veritabile romane-fluviu.

Rutina, tabietu' şi incidentu'

Viața de zi cu zi, de dimineața până seara, a unui *peace-keeper* într-o misiune internațională se scurge invariabil între rutina îndatoririlor pentru care a fost trimis acolo și tabieturile pe care și le-a construit singur, pentru ca timpul să treacă mai ușor. Acest ritual cotidian este spart uneori de câte un incident, simpatic sau antipatic, mai grav sau mai frivol. Tempo-ul acesta l-am cunoscut și recunoscut în toate ședințele mele mai îndelungate în străinătate. Fiecare misiune debutează cu o perioadă foarte agitată, când trebuie să te înveți cu totul din jur și să te acomodezi cu te miri ce, pentru ca, după șase luni, povestea să se termine în frenezia dinaintea plecării acasă, când faci cumpărături, când nu mai ai răbdare cu nimic, iar totul în jur ți se pare fără însemnătate, deoarece subconștientul îți spune că, peste doar câteva zile, acel mediu va aparține trecutului.

În tabăra de la Gjirokäster, rutina a fost maximă și exasperantă, tabieturile posibile erau minime, iar incidentele, indiferent de culoarea lor și de impresia creată de presă, destul de puține. După o lună de misiune, dorința cea mai arzătoare a tuturor celor 381 de vajnici ambasadori români cu cască, vestă și bocanci din Gjirokäster era să prindă o ieșire, oriunde, și pentru orice motiv, în afara taberei, în oraș, în patrulă, în escortă, la adus apă și alimente. Aveam să regăsesc acest sentiment și în Kosovo, în campul comandamentului NATO din Priștina, unde condițiile de confort și divertisment oferite militarilor erau infinit superioare, dar tot simțeam nevoia acută să ieșim afară cu orice ocazie. Cel mai greu era pentru cei care, prin natura rolului lor pe statul de funcțiuni al detașamentului, erau nevoiți să stea în tabără, la bucătărie, la atelierul auto, la servicii, la făcut hârțogăraie etc.

De citit nu se prea punea problema (nu-i ardea nimănui, deoarece încordarea surdă a misiunii era persistentă), de văzut filme la videocasetofon, nici atât, mai ales că oferta era extrem de modestă (lipseau desigur filmele porno) și condițiile precare, așa încât o partidă de fotbal sau de volei era o bună soluție de descărcare a tensiunilor psihice acumulate, iar dacă oltenii jucau fotbal sau volei cu italienii (pe care i-au bătut zdravăn), atunci a fi în galeria de suporteri era mai pasionant decât în teren. Oricum câțiva sergenți isteți și îndemânateci au creat din fiarele vechi din depozitele albaneze cu un bomfaier și un aparat de sudură câteva

aparate de fitness funcționale, adăpostite la umbra unei plase de camuflaj. De la sfârșitul lui mai, când au început amețitoare călduri caniculare, ce atingeau până la 47 grade Celsius, după- amiaza nici nu se putea face mare lucru, moleșiți cum eram, decât să tragem, fiecare pe unde putea, un binecuvântat pui de somn; mai rămânea câte o bere-două, seara în dormitoare, cu muzică (de obicei populară) la casetofon, un joc de cărți (nu neapărat doar poker), poveștile fiecăruia, fumat intens și mai rar câte o beție cruntă cu jocuri și strigături (tot popular-folclorice). Aniversările sau onomasticile erau ocazii minunate pentru reuniuni, pe bază de afinități și prietenii, la un grătar stropit din belșug cu coniac albanez (delicatesa de pe vremea lui nea Nicu, de data aceasta contrafăcut) și vin roșu. De Sfinții Constantin și Elena a fost un chef monstru în toată tabăra, în timp ce nu departe, în oraș, albanezii ori se împușcau între ei, ori sărbătoreau și ei, (niciodată nu ne-au fost clare motivele pentru care ei apăsau pe trăgaci) brăzdând îndelung cerul cu salve încrucișate de gloanțe trasoare, de toate calibrele. A fost minunat. Trecuse doar o lună de când sosisem în Albania și nu ne mai făceam probleme și planuri de apărare față de împușcăturile pe care le auzeam în fiecare seară din oraș. Afișul pus la intrare în clădirea comandamentului ROMDET, pe 8 iunie 1997, de către un maior oltean, mititel și mucalit, Marin Neacșu (viitor editorialist la *Ziua veche*), reda cu tâlc atmosfera acelei perioade: „Urgent, urgent, urgent! Azi, ora 19.00, stăpânul nostru își va strânge iarăși turma cu kalașnicovul. Rugăm ROMDET să nu se alarmeze pentru a crea panică în rândul suratelor și a nu le împrăștia din nou, fapt care ar duce la destituirea mea din funcție. Mulțumesc anticipat! Berbecul șef de la stâna din vale”. Era vorba despre restricțiile prea severe privind ieșirea militarilor în afara taberei și teama nejustificat de mare față de posibile incidente soldate cu victime, care bântuia conducerea ROMDET.

După o lună de misiune, dorința cea mai arzătoare a tuturor celor 381 de vajnici ambasadori români cu cască, vestă și bocanci din Gjirokäster era să prindă o ieșire, oriunde, și pentru orice motiv, în afara taberei, în oraș…. (foto: Călin Hentea)

Distinctă ca personalitate de grosul trupei și foarte simpatică a fost grupa medicală, care, încă de la început, s-a autobotezat MASH 13, corespunzător popularului serial de televiziune ce tocmai se încheiase și numărului de cadre medicale care o formau. Începând cu șeful, căpitanul Dan Orosan (care era chiar chirurg) și care și-a zis Hawkeye Pierce, fiecare și-a atribuit numele unuia din personajele serialului care credea el că i se potrivea (doar anestezista Daniela Șerban era brunetă și nu avea nici pe departe caracterul lui Margaret Houlihan, dar era tot maior). Aceasta nu i-a împiedicat să-și facă excelent treaba, adesea cu mijloace extrem de precare.

O mare dezamăgire, și nu numai pentru mine, a fost însă preotul detașamentului, aparținând primei promoții de preoți militari și care venea din brigada de la Sf. Gheorghe. La început, părintele chiar părea devotat misiunii sale: a împărțit sfătos cărți de rugăciuni la toți oștenii din ROMDET, a amenajat o mica bisericuță într-un container, unde ținea cuvenita slujbă de duminică dimineața și la care inițial au venit mulți militari. Apoi, când băieții l-au văzut pe părinte preocupat mai mult de cursul de schimb leu-dolar din țară, de prețul aurului și al țigărilor, de achiziția de ceasuri Seiko și a brânzei de la aromâni, circulând prin tabără – din cauza căldurii, desigur – în ceva similar izmenelor și în plus „afumat” puternic, părintele și-a ținut slujba duminicală cam de unul singur. În schimb, după întoarcerea în țară, părintele nu s-a sfiit să dea în presa militară interviuri apăsat

convingătoare despre contribuțiile lui la susținerea moralului militarilor români din Albania.

Mult mai repede decât ne așteptam (toată lumea credea că vom sta cel puțin șase luni) OSCE a hotărât retragerea Forței Multinaționale de Pace din Albania (care era formată din militari provenind din opt țări sub comandă italiană) după alegerile generale din 29 iunie. Unii, ca mine, s-au bucurat enorm, alții – majoritatea – și-au făcut socotelile și au constatat că dolarii adunați din diurna celor mai puțin de 90 de zile de misiune, nu le ajungeau față de nevoile și proiectele lor care îi motivase să plece voluntar. Soluția de rotunjire a bănuților a venit din realitatea cotidiană albaneză în care contrabanda cu țigări și electronice provenind din Grecia ocupa un loc de frunte. Nu știu cine și cum a stabilit contactele cu „afaceriștii locali", dar începând din primele zile ale lui iulie, aproape zilnic venea la punctul de control al taberei câte un camion încărcat fie cu baxuri de țigări Assos și LM (în acea vreme, țigările și băutura nu se vindeau în România cu timbre), fie cu electronice (în special, televizoare Sony de diferite diagonale, combine muzicale Panasonic cu cât mai mulți wați și camere portabile de filmat) care erau cumpărate de toată lumea, majoritatea gândind a le revinde în țară cu un profit de cel puțin 100%. Puțini au investit în ceasuri electronice sau bijuterii din aur, dar toată lumea nu discuta decât despre raportul prețurilor în dolari din Albania, față de cele în lei din România. Și uite așa la întoarcerea pe același ferryboat „Eforie", cu aceleași toalete înfundabile după două zile și prea puțină apă pentru dușuri, toate containerele, cabinele autospecialelor, interiorul TAB-urilor erau burdușite cu respectivele cutii de carton cu țigări și electronice. După ce am trecut de Dardanele și am întrat în Marea Neagră, băieții au început să-și facă probleme, socotind că dacă vor fi controlați de vamă, profitul lor planificat va scădea substanțial. Noroc că în entuziasmul general al oficialităților, care răsuflaseră ușurate că în pofida emoțiilor ne întorseserăm cu toții întregi acasă, nimeni nu s-a mai gândit să le facă vreun control vamal bravilor *peace-keeper*-i și ambasadori mioritici. În schimb, băieții nu au scăpat de fanfare, discursuri, interviuri, poze și pupături.

Avataruri mediatice gjirokästriste

Tot timpul cât am fost ofiţer de presă sau de relaţii publice (unii chiar dădeau o mare importanţă denumirii funcţiei ca şi când titlul ar fi avut vreo influenţă asupra naturii muncii) al ROMDET Sf. Gheorghe în Albania, am fost între ciocanul şefilor şi nicovala presei, dar ţinut la focul mic al camarazilor. Şefii mei, adică comandantul Ioan Sorin în primul rând, cei din conducerea Direcţiei de relaţii publice a MApN de care aparţineam de fapt şi mai ales a Statului Major General care-mi sufla rece în ceafă, vroiau să dau informaţii numai de bine, optimiste, din care să rezulte cât de frumoşi, buni, umani şi capabili suntem noi, militarii români (adică numai buni de primit în NATO) şi dacă se poate relatări cu date cât mai puţin concrete (vezi Doamne, să nu scap oarece secrete sau să nu se interpreteze nu ştiu ce detalii). Jurnaliştii de la ziare, televiziuni, radio, vroiau însă poveşti dramatice, cu ai noştri care înfruntau pericole şi le rezolvau cu bine, cu detalii suculente, cu exclusivităţi; nu aveau o atitudine împotriva misiunii sau a detaşamentului, ci dimpotrivă, dar nu se mulţumeau cu banalităţi rutiniere şi triumfaliste. În fine, camarazii mei din tabără, cei cu care, şi la propriu şi la figurat, mâncam din acelaşi cazan cu ciorbă, beam aceeaşi bere şi fumam aceleaşi poveşti, vroiau două lucruri; să nu rezulte cumva din transmisiunile mele că noi am fi acolo în vreun pericol ca să nu se panicheze familiile lor în ţară şi apoi, să le fie menţionate numele şi unitatea de proveniență în articolele pe care le scriam pentru săptămânalul *Observatorul militar* (ca să-i poată remarca şefii lor direcţi de la Bucureşti sau Craiova). Atunci când se producea cu adevărat un incident cu potenţial fierbinte, ciocanul, nicovala şi focul îşi înteţeau subit „bătaia” asupra mea. Aşa era şi normal să fie.

Am înţeles, abia după câteva săptămâni, că adevărata misiune a ROMDET nu era să facă pace şi ordine în Albania (nici nu avea pregătirea şi capacitatea de a o face), ci doar să facă o impresie de forţă asupra localnicilor (eventual şi a străinilor) prin afişarea uniformelor şi tehnicii militare trimisă în patrule şi escorte, pentru ca în final să se întoarcă toată lumea cu bine acasă; preşedintele Emil Constantinescu îi ceruse expres acest lucru comandantului Ioan Sorin care a trăit toată misiunea cu această enormă presiune, alimentată şi de situaţiile critice survenite în teatru. ROMDET nu avea

mandat să strângă armele şi muniţia de la civili (aproape toţi albanezii aveau arme, nu numai tâlharii de la drumul mare), nu putea nici să intervină cumva în problemele politice interne, foarte delicate, ale albanezilor (chiar dacă după toate aparenţele, politica se amesteca perfect cu mafia şi contrabanda), profilul declarat al misiunii fiind unul umanitar şi civic. Militarii din ROMDET nu aveau voie să folosească armamentul din dotare decât în scop de autoapărare, dacă ar fi fost atacaţi în mod direct (lucru foarte greu de stabilit şi de dovedit la o adică) sau dacă observatorii OSCE, aflaţi sub escorta lor, s-ar fi aflat într-un evident pericol similar. În aceste condiţii, niciunul dintre tinerii ofiţeri comandanţi de patrule sau escorte, care s-a aflat în centrul unor situaţii fierbinţi, nu a avut curajul de a ordona măcar un foc de avertisment sau de intimidare, cu atât mai mult cu cât fuseserăm avertizaţi, în repetate rânduri, să nu răspundem la provocări. Nici gând ca băieţii noştri să-i legitimeze sau să reţină grupurile de mascaţi înarmaţi, văzuţi pe la margine de drum (care, culmea ironiei, ne făceau cu mâna), în timp ce pândeau convoaie sau autobuze pentru a le tâlhări.

Toate aceste lucruri, pe care le vedeam singur sau mi le povesteau băieţii la întoarcerea din deplasările în teren, nu le puteam nici relata, nici explica presei. Nu puteam nici să vorbesc despre faptul că populaţia albaneză era nedumerită şi profund dezamăgită de ce Forţa, cu toate transportoarele, mitralierele şi soldaţii săi, nu o apăra împotriva jafurilor zilnice la care era supusă şi nici despre întrebările – justificate – ale ziariştilor de genul „Păi atunci, voi, militarii, de ce aţi venit aici? Care este rostul vostru, dacă nu aveţi mandat să faceţi nimic concret?” Ştiam din auzite şi din revista presei că jocurile şi interesele politice interne şi internaţionale erau foarte mari şi ascuţite, dar deşi acestea puteau justifica oarecum subţirimea căilor noastre de acţiune, ca militar nu le puteam comenta. Tot aşa, nu puteam dezvălui presei gravitatea şi iminenţa reală a celui mai teribil pericol la adresa vieţii militarilor români, care era tocmai depozitul de muniţii de mare calibru, lăsat vraişte de militarii albanezi după dezertare, muniţie care putea exploda accidental oricând şi atunci n-ar mai fi rămas piatră peste piatră şi suflet viu în toată tabăra.

Doamna Catherine Lalumière a aterizat pe aerodromul improvizat lângă Gjirokäster sub protecţia asigurată de ROMDET şi tot acolo pe câmp, în picioare, a stat de vorbă cu autorităţile şi politicienii locali. (foto: Călin Hentea)

În acest context destul de tensionat, nu puţine au fost ciocnirile pe care le-am avut cu „100" – acesta era indicativul prin staţie al comandantului Ioan Sorin, care nu-mi aproba toate solicitările de deplasare şi contacte cu civilii albanezi pe care le consideram necesare; în plus, îmi mai tăia din textele pe care vroiam să le trimit în ţară (îndeobşte la *Observatorul militar* sau la *Pro Patria*) şi era foarte restrictiv cu accesul meu la telefonul prin satelit din centrul de transmisiuni pentru corespondenţe, deoarece costa foarte mult. Deşi presa în ansamblu a fost extrem de binevoitoare şi susţinătoare a misiunii noastre în Albania, în acea vreme mai ales, ziariştii civili erau priviţi cu multă suspiciune şi maximă rezervă de către majoritatea militarilor, inclusiv de „100".

Nu pot spune că m-am plictisit vreo zi din toate cele petrecute în Gjirokäster. Aproape zilnic veneau la poarta taberei ziarişti albanezi sau corespondenţi străini în căutare de informaţii şi declaraţii, cu sau fără acreditări de presă de la comandamentul FMP (dar la haosul local, ce mai conta un mic cartonaş cu ştampilă) cărora le serveam, ca un bun ofiţer de presă, cam acelaşi set de fraze standard, musai zâmbitoare şi lipsite de conţinut. Mai greu era cu jurnaliştii locali, care nu ştiau prea bine nici engleză şi nici franceză, deoarece acestora trebuia să le zâmbesc, gesticulat desigur, cel mai mult.

Am avut şi vizite jurnalistice plăcute sau chiar amuzante. Una a fost cea a unui tânăr jurnalist japonez,

colaborator la trei reviste militare din Tokyo, pe care-l chema Taku Tonooka, şi care venise cu acreditare-n regulă de la comandamentul brigăzii italiene „Friuli" de la Vlora, căreia îi era subordonat ROMDET. Foarte politicos şi modest, interesat de tot şi toate, dar mai ales de tehnica militară românească, simpaticul Taku a dormit câteva zile chiar într-un pat liber din dormitorul nostru de şase ofiţeri, am mâncat, am băut şi am povestit împreună; desigur fără intenţie, la plecare, Taku a luat în rucsacul său și aparatul de bărbierit cu lamă de ras a colegului Tudorică Vrânceanu, pe care acesta îl primise de la tatăl său în ziua când intrase la şcoala militară. Mare tragedie, noroc însă că Tudorică era şi el un mare mucalit. Totuşi Taku a fost singurul ziarist care mi-a trimis apoi la Bucureşti revista *Maru* în care publicase articolul ilustrat despre ROMDET. Aş fi vrut să păstrez în arhiva mea şi fotografiile făcute de Vadim Ghirda de la *Associated Press*, care a venit şi a stat câteva zile cu un tânăr redactor, Cristi Creţan, în campul nostru, dar nu a fost să fie. Cred că din motive de copyright.

În schimb, Dona Tudor, temerara şi bărbătoasa ziaristă a TVR-ului, care nu ratase nicio misiune internaţională a armatei române (fusese deja în Somalia, în Angola, în Bosnia) şi care a aterizat la noi în tabără cu o Dacie 1300 Break, după ce străbătuse Albania venind prin Macedonia, a fost o prezenţă extrem de pitorească. Dona Tudor a realizat poate cel mai complet şi echilibrat reportaj de televiziune (peste 20 de minute) despre ROMDET în operaţiunea Alba, difuzat apoi şi pe TVRi. Fiind însoţită de un versat ofiţer cercetaş aparţinând Direcţiei Informaţii, dar dislocat în comandamentul FMP din Tirana, Dona şi operatorul ei, Florin Ioniţă, au filmat cât au vrut în Gjirokäster şi în împrejurimi (locuri în care am ajuns doar pentru că eram cu ei), iar într-o seară am pus-o chiar de un mic chef ofiţeresc în cinstea ei, cu o oaie albaneză la proţap.

Un episod mediatic inedit mi s-a întâmplat în ziua alegerilor generale albaneze, pe 29 iunie 1997. Deşi eram perfect pregătit şi pe poziţie, am decis să nu fac o fotografie, să spunem nepotrivită, cu Catherine Lalumière, reprezentanta Consiliului Europei, care, sub escorta militară italiană, efectua un raid cu elicoperul prin principalele oraşe albaneze, pentru a constata cum se desfăşuraseră alegerile generale, care aveau să pună capăt crizei. Doamna Catherine Lalumière a aterizat pe aerodromul improvizat lângă Gjirokäster, sub protecția asigurată de ROMDET și tot acolo pe câmp, în picioare, a stat de vorbă cu autorităţile şi politicienii locali. În final, doamna Lalumière mi-a dat în

exclusivitate o declaraţie extrem de binevoitoare la adresa militarilor români, după care s-a îndreptat spre elicopter. Ca să poată să ridice piciorul şi să se urce, a trebuit să-şi ridice şi fusta şi furoul. Mă aflam în imediata apropiere, aparatul foto era la ochi, dar nu am apăsat pe buton pentru că m-am gândit că nu era drept să existe, fie şi doar pe film, un asemenea clişeu… indecent. Evident îmi lipseau instinctele de *paparazzo*.

Extrem de penibile mi s-au părut numeroasele solicitări de declaraţii, cu răspuns previzibil, primite de la diverse ziare, televiziuni şi radiouri din țară, referitoare la părerea românilor din ROMDET despre faptul că România nu fusese invitată să intre în NATO la *summit*-ul Alianței de la Madrid, din 7 iulie 1997, dat fiind faptul că noi tocmai de aceea plecasem în Albania. Comentarii politice nu puteam face şi nici nu ştiam eu prea multe la vremea respectivă; şablonul cu dezamăgirea suferită, dar cu „noi vom continua să ne îndeplinim misiunea încredinţată”, mi se părea teribil de fals şi chiar ridicol, iar despre faptul că multora dintre colegi puţin le păsa sau nu-şi dădeau seama de semnificaţia evenimentului, iarăşi nu puteam spune nimic. Aşa că, luat de val, am apăsat pe pedala patetică: „Militarii români din Albania au primit cu stupoare vestea că Washingtonul a lăsat România în afara NATO. Pe toţi ne afectează situaţia asta. Nu putem rămâne insensibili în faţa unei nedreptăţi. Meritam cu prisosinţă să ne numărăm în primele state care au cerut aderarea”. Așa credeam eu atunci. Astăzi, opiniile mele s-au nuanțat sensibil de mult.

Impresii shqiptare ’97

În 1997, nimic nu putea duce la bănuiala că, în 2009, Albania va deveni membră a NATO. Puțini au fost chiar și cei care și-au dat seama că armele și muniția, din depozitele armatei albaneze din sudul țării devalizate în 1997, vor ajunge în mâinile gherilelor UCK din Kosovo, care vor declanșa, în 1998, un război local, soldat cu bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei, în primăvara lui 1999. Deocamdată, în mai-iulie 1997, singurul lucru cu care se mai mândreau albanezii era limba lor de sorginte ilirică și despre care spuneau (ei, nu eu) că s-ar afla la originea tuturor limbilor Europei; tot în acea perioadă, un locotenent-colonel italian îmi spunea că Albania era un fel de Columbie a Europei în materie de droguri și că rețeaua de prostituate din Roma se afla sub control albanez. Poate exagera. Cert este că numărul de refugiați albanezi, în special în Italia, dar și în Grecia, era în primăvara lui 1997 foarte mare.

Nu am avut ocazia să văd prea multe locuri din răvășita Albanie a anului 1997, dar și pe acelea din goana transportorului blindat în care mă aflam: doar câteva orașe și sate din sud (acolo unde pornise, în februarie, revolta împotriva președintelui democrat Sali Berisha și se produseseră cele mai mari distrugeri și violențe) și nimic din zona de nord, drumuri de munte înguste și periculoase, câmpuri de cazemate din beton pe litoralul adriatic. Contrastele puternice îți săreau pretutindeni în ochi. Înmormântarea, într-un sat prăpădit de munte, a unui căpitan albanez (mort într-o explozie la un depozit de muniție) s-a făcut cu gardă militară, dar fără preot, în schimb, sicriul avea pe capac un crucifix din aluminiu. Pe valea râului Viose, am văzut doar femei trecute de prima tinerețe trudind la munci agricole, în timp ce bărbații ocupau terasele barurilor și ale cafenelelor, circulau cu pistoale mitralieră la vedere sau se grăbeau, undeva, la volanul unor Mercedesuri și BMW-uri, cu sau fără numere de înmatriculare.

În „Cetatea de piatră”, Gjirokäster (sau Gjrokastra), oraș clădit într-o pantă accentuată și care, așa cum spunea Ismail Kadare, pulverizase astfel legile arhitecturii și ale urbanisticii, deoarece la nivelul acoperișului unei case, se ridică temelia alteia, printre clădirile din piatră de un pitoresc aparte, ce ar fi putut constitui o atracție turistică, te izbeau vizual scheletele locuințelor dărâmate de obuze și gloanțe,

grămezi de moloz și gunoaie încremenite în decor, alături de caroseriile unor mașini arse, mobilă carbonizată, ambalaje multicolore. În centrul orașului conviețuiau, pare-se amiabil, o piață de zarzavaturi, munți de gunoaie, blocuri neterminate sau lovite de obuze, un elegant magazin burdușit cu aparatură electronică și electrocasnică modernă, produse alimentare și cosmetice, toate din Grecia. Ceva mai încolo, lângă un chioșc de ziare, se afla punctul de lucru al șmenarilor, care operau la vedere schimbul de dolari americani, lire sterline, drahme grecești, lire italiene și leka albaneze.

Nici vechea cetate medievală de piatră, care fusese salvată de la paragină pe timpul lui Enver Hoxha, prin transformarea ei într-un Muzeu Național al Armelor și care devenise simbolul arhitectural al orașului, nu arăta mai bine: fusese complet devalizată și distrusă în timpul revoltelor oarbe din februarie-martie 1997, iar exponatele sale fuseseră deja traficate și ajunseseră prin cine știe ce colecții private. Și totuși nu țin minte să fi remarcat în Gjirokäster monumente uriașe cu partizani din cel de-al Doilea Război Mondial sau urme ale regimului comunist al lui Enver Hoxha, așa cum am văzut, din fuga TAB-ului, la Vlora sau Fier.

Am cunoscut în Gjirokäster – distinct prin profilul său cultural față de celelalte orașe albaneze – oameni remarcabili, care rezistau demn sub povara nedreaptă a timpului pe care-l trăiau. Pe majoritatea i-am întâlnit în redacția radioului local, unde mergeam pentru comunicatele către populație, pe care le dădea comandantul Ioan Sorin; aproape toți au ținut să-mi arate legăturile și cunoștințele lor despre cultura română. Unul dintre aceștia era directorul Filarmonicii dn Gjirokäster, un bărbat jovial de vreo 60 de ani, care fusese în România, îl cunoscuse pe Nicolae Herlea, pe Victor Eftimiu, își amintea de librăria „Eminescu” din București. Un regizor de teatru mi-a spus că ar vrea să realizeze acolo un spectacol cu *O scrisoare pierdută* și un altul cu poezii de Eminescu. Unii încercau fie să mă atragă în discuții pe teme politice (cam toți erau împotriva președintelui Sali Berisha), fie să afle ce intenții au militarii: spre exemplu, un pictor, care spunea că făcuse patru ani de muncă forțată datorită pasiunii lui pentru Picasso, a recunoscut că albanezii și-au dat seama că Forța Multinațională avea mai mult o funcție psihologică de normalizare a situației și afirma că Albania nu avea în acel moment niciun proiect de viitor. Ofițerii armatei albaneze, pe care i-am întîlnit, așadar dintre cei ce nu dezertaseră pentru a-și lua câmpii, afișau și ei o demnitate și o mândrie impresionante, cu atât mai mult cu cât această atitudine contrasta cu situația deplorabilă, chiar umilitoare a țării și a

armatei lor. Toți albanezii însă aveau în sînge o ospitalitate, imposibil de refuzat: o cafea, țigări, rachiu, o bere, trebuia să accepți neapărat ceva, altfel se simțeau jigniți.

Una dintre cele mai interesante și pitorești experiențe s-a petrecut mai spre finalul misiunii în Albania, în satul de aromâni, Palliokastra, pe 11 iunie 1997. De la ofițerii cercetași am aflat că în regiunea Gjirokäster erau cam 23 de sate de aromâni, cu totul cam patru-cinci mii de suflete, care se adunaseră aici din toată Albania acum cincizeci de ani. Ocupația de bază: oieri. De aceea erau acum, poate și pe vremuri, dintre cei mai înstăriți din zonă. La fel ca la noi în zona Sibiului. Pe timpul brutalei dictaturi a lui Enver Hoxha, atunci când etnia aromână nu era recunoscută, le-a fost închisă școala, unii au ajuns în pușcării, dar își păstraseră tradițiile și limba, iar pentru conservarea etniei, căsătoriile se încheiau doar între aromâni. Aveau un sentiment religios ortodox foarte puternic și de aceea erau mai apropiați de greci (biserica din sat fusese construită în urmă cu doi ani de greci). În Palliokastra, comunitatea de aromâni era de circa două sute de suflete, dar în Andropoci erau vreo șapte sute.

Am fost poftiți în casa aromânului, care era un fel de președinte al sfatului comunal din Palliokastra. (...) Masa era deja pusă în sufragerie și a început cu mai multe ture de uzo, rahat cu nucă, plus inevitabilele țigări. Apoi femeile, care nu stăteau la masă cu bărbații, au adus farfurii încărcate cu carne friptă de oaie, cartofi, urdă, murături. (Din arhiva autorului)

Am fost invitați, ca reprezentanți ai românilor cu care ei se considerau rude apropiate, prin părintele Stan Cârstea, mare amator de astfel de relații și vizite încheiate cu mese bogate. Ținând seama de profilul anunțat al vizitei –

considerată drept misiune de legătură și apropiere față de comunitatea locală – comandantul a hotărât să meargă pe lângă părinte doar ofițerul de presă (adică eu), ofițerul cu acțiunile psihologice (adică prietenul Eugen Lungu), ofițerul cu moralul trupei, unul dintre ofițerii de *intelligence*, plus câțiva sergenți pentru escortă. Am fost poftiți în casa aromânului, care era un fel de președinte al sfatului comunal din Palliokastra: casă mare, cu boltă de viță de vie, mobilă nouă din lemn sculptat, canapele, fotolii, gresie și faianță în baie, ca la noi. Masa era deja pusă în sufragerie și a început cu mai multe ture de uzo, rahat cu nucă, inevitabilele țigări. Apoi femeile, care nu stăteau la masă cu bărbații, au adus farfurii încărcate cu carne friptă de oaie, cartofi, urdă, murături. Chiar dacă nu comunicam prea lesne, în ciuda descoperirii unor cuvinte asemănătoare (mi-am notat: „schendură" – scândură, „ghine" – bine, fecior, „gurmazu" – gât, „fiata" – fata, „chicior" – picior, „mena" – mâna), gazdele, stimulate de uzo și berea care a urmat, au trecut la cântece *Trandafir de la Moldova* și *Bună seara la stăpân*. La plecare, după ce ne-am pozat pe terasa casei și cu gospodinele ce trudiseră, toți ofițerii români am fost conduși pe jos la braț de gazdele noastre aromâne, încet, cu oprire la biserică, până la ieșirea din sat: nu aveau nevoie de nimic, dar vroiau să-i vadă vecinii albanezi, să se vorbească că noi românii eram alături de ei. Atât.

Trei realităţi

Nu am fost dintre acei ofițeri cu foarte multe misiuni internaționale la activ. Am avut însă colegi care făcuseră, în ultimii zece-doisprezece ani, cam vreo cinci misiuni de câte șase luni fiecare în Kosovo, la Priștina și vreo două în Afganistan, la Kabul. Pentru bani, desigur, dar și pentru că, probabil, nici nu aveau motive prea multe să-și petreacă timpul în țară. Gigi Tofan mi-a fost un bun camarad într-una din „șederile" mele prin Kosovo, ne vedeam aproape zilnic prin campul comandamentului KFOR din Priștina și am reținut mai ales excelentul său tonus, optimismul său nedezmințit, sclipirea jucăuș-șmecheră din ochii săi. Încă de atunci era tachinat de colegi că ar fi cazul să-și facă buletin de Kosovo și abonament pe ruta București-Priștina. Nu am știut însă niciodată ce se petrecea cu adevărat în sufletul lui Gigi, cum suporta el această prelungită alternanță acasă-străinătate.

Un alt camarad cu studii de sociologie, Georgică Spiridonescu, mi-a explicat așa numitul „sindrom al emigrantului", al celui care nu se simte bine nicăieri: acasă fiind, îi lipsesc confortul și facilitățile străinătății, iar în străinătate, tânjește amarnic după ciorba și familiaritatea celor de acasă. Am traversat și eu aceste stări, mai ales la cumpăna dintre încheierea unei misiuni de șase luni (când abia așteptam să mă întorc acasă) și primele două luni de după (când îmi lipseau confortabilele tabieturi kforiste și mă exaspera mizeria umană de la serviciu). Lucrurile se petrec întocmai sau poate și mai abitir, în cazul în care ai stat, să zicem la niște cursuri de câteva luni, undeva, la vreo școală din Occident și vii acasă în vacanță. Contrastele se războiesc atât de tare în suflet și în minte, încât pot provoca răni cu consecințe serioase în comportament și atitudine.

> *....ultima realitate, cea mai dură, este cea care te lovește dincolo de gardul de sârmă ghimpată al campului, imediat ce ai depășit punctul de control. (...) O realitate angoasantă, care este cauza și subiectul misiunii* peace-keeper-*ului și care nu are cum să-i fie indiferentă, oricât de călit ar fi în astfel de necazuri ale lumii*. (Din arhiva autorului)

În cazul *peace-keeper*-ilor, sau cel al militarilor care pleacă într-un teatru de operații ostil, mai apare în plus o confruntare surdă, ce are loc, conștient sau nu, în mintea și sufletul său între trei realități divergente. Privite în succesiunea apariției lor în conștientul omului cu cască, vestă și bocanci, acestea ar fi următoarele: realitatea de acasă, realitatea din campul multinațional, realitatea din teatrul de operații. La confluența acestor realități, acolo în mintea și sufletul militarului trimis pe coclauri bătute de soartă să facă neștiind prea bine ce, se produce stresul, cea mai grea povară a soldatului, pe care toată lumea o invocă, dar nimeni nu o ia în serios. Cu atât mai puțin în armata română.

Atunci când pleacă la război, (astăzi spunem că „pleacă în misiune"), oșteanul nostru nu are în cap decât amintirile de acasă: familia, ciorba, grătarul și spriț̦ul său, colegii și berica, șefii cu ședințele lor, praful din cartier, întreținerea și ratele la bancă, știrile și *talk-show*-urile, Logan-ul cumpărat din misiunea trecută, filmele reluate de mii de ori de televiziuni, prietenii la fel de ocupați cu viața lor. O rutină zilnică, intrată în firesc, arareori spartă de vreun eveniment, cum ar fi plecarea într-o misterioasă și periculoasă depărtare pentru o bună bucată de vreme, cu toate că șase luni, sau un an maximum, nu este totuși chiar așa de mult. Oricum, nu este la îndemâna oricui să treacă, așa, de pe o zi pe alta, de la un stil și ritm de viață, la altul, complet diferit. Cumplit este însă atunci când, luând legătura cu cei de acasă, fie aceștia colegi sau șefi, fie cei din familie, îți dai seama că, de fapt, are loc un dialog al surzilor: familia îți face capul mare cu nimicuri, cereri și probleme ce ție îți par ridicole în comparație cu ceea ce trăiești tu, iar șefii au pretenții aberante, față de care, oricum ai reacționa, știi dinainte că pici prost. Dacă te întorci din misiune cu aprecieri superlative înseamnă că „te dai mare" sau „te-ai pus bine cu occidentalii ăia ai tăi" (de eticheta asta am avut chiar eu parte), dar dacă ai avut un eșec sau ghinion, atunci devii brusc „o rușine națională", numai bun de ostracizat în toate felurile (am văzut și situația asta la niște colegi). Până la urmă, ceea ce atenuează toate aceste *malentendu*-uri sunt miraculoasele cadouri cu care soldatul

nostru (nu știu care este situația la străini) trebuie să se întoarcă acasă și pe care trebuie să le calibreze cu foarte mare grijă, în funcție de personalitatea primitorului.

A doua realitate cu care se confruntă *peace-keeper*-ul mirotic este cea din campurile multinaționale. Atunci când am picat în *Film City* – așa se numește campul comandamentului principal al KFOR din Priștina, Kosovo – având în minte amintirea traumatizantei experiențe igienico-culinare din Albania, am avut un șoc: WC-uri și spălătoare impecabil de curate și cu apă caldă permanent, mai multe feluri pe alese și pe săturate dimineața, la prânz și seara, alei asfaltate, camere mici dar confortabile cu mobilier nou și aer condiționat în bungalourile *Corimec*, spălătorie centralizată a rufelor. Așadar, tot confortul minim și fără dichis al necesităților primare (foame, curățenie, cald, frig, somn) de care are nevoie un militar era asigurat automat la un nivel inexistent în unitățile armatei române. Plus o rețea impresionantă de magazine cu articole de îmbrăcăminte *casual* sau sportivă, ceasuri, băutură, țigări, parfumuri, electronice, accesorii de tot felul la prețuri fără taxe vamale, adică mult mai mici decât în țară. Plus o altă rețea de NSE-uri (*National Support Element*) – adică un fel de casă de legătură, recreere, informare ale marilor armate (americană, franceză, germană, italiană, daneză) unde funcționa un bar deschis seara, după ora 19.00, pentru toată lumea. Plus o sală de gimnastică mare și superdotată, la care se adăuga o pistă de *jogging* de jur împrejurul campului. Plus un serviciu de *Moral walfare* care organiza tot felul de acțiuni recreative (inclusiv excursii „spirituale” ortodoxe în Grecia, la Muntele Athos sau pelerinaje catolice la Lourdes, în Franța). La atâtea „plusuri”, ce să mai ceri? Nimic, decât conștiința faptului că trebuia să-ți faci cât mai bine *job*-ul pentru care fuseseși trimis acolo.

În fine, ultima realitate, cea mai dură, este cea care te lovește dincolo de gardul de sârmă ghimpată al campului, imediat ce ai depășit punctul de control: o țară sau o regiune răvășită de război, crize, sărăcie, mizerie în care trăiesc oameni, între care noi veneam să le facem pace și ordine și printre care ne plimbam în Toyote, Humvee-uri sau transportoare, purtând ecusonul unei Forțe multinaționale pe umăr. O mulțime de șomeri, majoritatea tineri, pe străzi, gunoaie pe marginea drumurilor și vile lăsate la cărămidă în Kosovo; praf și smog, sărăcie medievală și amenințarea morții talibane în Kabul; urme de rafale de gloanțe pe blocuri și vaste terenuri încă minate în Bosnia, într-un cuvânt oameni nevinovați, necăjiți și suferinzi care nu au acces la facilitățile

campurilor multinaționale și, mai ales, care nu au unde să se întoarcă acasă după șase luni, pentru că în acel loc este casa lor. O realitate angoasantă, care este cauza și subiectul misiunii *peace-keeper*-ului și care nu are cum să-i fie indiferentă, oricât de călit ar fi în astfel de necazuri ale lumii. De multe ori m-am surprins, atunci prin 2003-2004, discutând cu colegii mei români și făcând comparație între ceea ce vedeam în Kosovo și ceea ce aveam noi acasă. Unde sunt mai multe gropi pe șosele, la ei sau la noi? Unde sunt mai multe gunoaie pe stradă, la noi sau la ei? Unde sunt blocurile mai cenușii-murdare, la noi sau la ei? Parcă la ei sunt mai mulți tineri pe stradă decât la noi, unde pare că este o țară de pensionari. În general, concluziile nu ne erau deloc favorabile.

...o țară sau o regiune răvășită de război, crize, sărăcie, mizerie în care trăiesc oameni, între care noi veneam să le facem pace și ordine și printre care ne plimbam în Toyote, Humvee-uri sau transportoare, purtând ecusonul unei Forțe multinaționale pe umăr. (Din arhiva autorului)

Probabil că Gigi, colegul meu cu multe misiuni în Kosovo și Afganistan, se obișnuise cu aceste repetate alternanțe ale celor trei realități contrastante, până la pragul în care nu le mai băga în seamă, ci le trăia pe fiecare în parte ca pe un dat firesc. Probabil că doar eu eram acela care fusese impresionat mai tare de succesiunea lor, tocmai pentru că am trăit-o mai rar.

Crăciun cu generali şi măicuţe

Pe 17 decembrie 2002 am picat pentru prima dată în Kosovo, începând o misiune de șase luni în secția de operații psihologice (PSYOPS) a comandamentului principal al KFOR din Priștina. Colegul meu, Mircea Pribek, predecesor în funcția pe care urma să o îndeplinesc, m-a luat de la aeroport și timp de două zile m-a bombardat (el calm și eu crispat) cu tot felul informații și cunoștiințe despre ce aveam de făcut, despre locuri și reguli necunoscute ale universului kforist, așa că, în scurt timp, eram căpiat. În jurul meu, mereu gata cu alte povești și peripeții kosovare se perindau, cu o uimitoare (pentru mine) familiaritate, atât colegii români, cât și cei străini; laitmotivul era fraza de consolare că toți trecuseră prin acea fază de panică și blocaj informațional de început de misiune. Colac peste pupăză, la scurt timp, am aflat că peste doar câteva zile urma să vină în Kosovo un general important și puternic (foarte controversat atunci ca și apoi), care ne făcea „marea bucurie", onorând „băieții din KFOR" nu numai cu distinsa sa prezență, ci și cu ansamblul artistic *Doina al Armatei* și o frigotermă plină cu sarmale, cârnați și sorici, toate cadou din partea conducerii armatei, de Crăciun.

În decembrie 2002, armata română avea în cadrul KFOR un contingent important, format dintr-o companie de infanterie (de la Dej) înclusă într-un batalion belgian din nordul Kosovo, lângă Leposavić, o alta (din Focșani) în vestul provinciei, la Klina, sub comandă italiană, un pluton în sud, la Blace, în subzistența mult mai subțire a grecilor, precum și o grupă de subofițeri și ofițeri de stat major în comandamentul principal din Priștina. În total ceva peste două sute de militari români. Delegația venită de la București a fost la fel de consistentă: convoiul cuprindea o autospecială frigotermă plină cu d'ale porcului pentru militari, un autocar cu interpreți din ansamblul artistic *Doina al Armatei*, pregătiți atât cu un repertoriu de cântece moldovenești, cât și ardelenești, corespunzător provenienței celor două companii și, în fine, un microbuz doldora de colonei solizi, având în frunte un general cu stele multe, funcție mare și viitor politic, aflat în mare formă și bună dispoziție. Nu a lipsit nici un mic grup de jurnaliști (Alina Grigore, atunci la *Evenimentul Zilei*, Răzvan Belciuganu de la *Jurnalul Național* și colonelul Benone Neagoe împreună cu plutonierul Ion Chița, foștii mei

colegi și prieteni de la TV *Pro Patria*) pentru o mediatizare corespunzătoare (adică pozitiv-festivă) a evenimentului, mărturie a grijii conducerii M.Ap.N. față de militarii aflați la datorie departe de casă, precum și doi preoți militari, pentru asigurarea componentei spirituale.

Nedespărțindu-se de aerul său de seniorială superioritate și bunăvoință, importantul și puternicul general (controversat), s-a salvat prin zâmbete largi și cu translatori de necunoașterea unei limbi străine la întânirile oficiale, a grăit soldaților puțin, dar „cu suflet", a revărsat torente de bancuri în cerc restrâns, la o țigară, și nu a făcut prea multe mofturi în fața uriașelor eforturi ale celor câțiva ofițeri români din comandamentul KFOR de a asigura cazarea, masa, transportul, protecția, primirile oficiale și aproape orice altceva ar fi dorit „onorata delegație". Eu, nefiind încă „intrat în pâine" ca senior național, mai mult am asistat la toate aceste desfășurări de forțe organizatorice și de protocol, dar în schimb m-am bucurat să fac din nou pe reporterul, avându-l pe Ion Chița drept operator (la fel ca-n vremurile bune de-altădată de la *Pro Patria*), luând un interviu ministrului belgian al apărării aflat în Kosovo, în campul de la *Nothing Hill* și cu care „convivialul" general de la București (permanent însoțit de un translator) avusese o întrevedere.

Bulversat și entuziast cum eram în acel moment de debut al meu pe scena kforistă, nu am sesizat faptul că generalii noștri, atoateștiutori acasă, nu știu limbi străine și nici nu prea au ce spune omologilor occidentali altceva decât fraze zâmbărețe, de conveniență, mijlocite chinuit de un translator, că de fiecare dată ei își copleșesc gazdele cu albume groase despre „eterna și fascinanta Românie", sticle de vin la cutie și artizanaturi, primind în schimb plachete standard sau doar un *coin*, că alaiul însoțitor (de colonei sau generali) al șefului cel mare este mult prea numeros și fără rost. La fiecare astfel de vizită, aterizată din țară într-un comandament NATO, devenea evident că mioriticii noștri miniștri, generali și colonei, provin dintr-o altă lume și continuau (în subconștient) să păstreze o altă mentalitate, balcanic-orientală, sensibil diferită de cea euro-atlantică, față de care încercau să se apropie, dar de care rămâneau mereu străini. Uimitor pentru mine a rămas și extraordinara capacitate de dublu comportament (probabil o reminiscență din vremurile ceaușiste) a generalilor și coloneilor pe care i-am întâlnit în teatrele de operații: acolo, printre militarii străini și beneficiind de logistica occidentală, se arătau teribil de euroatlantiști, *open-minded*, democrați și chiar populari,

pentru ca imediat ce reveneau în țară să reintre automat și deplin în rolul ofițerului dogmatic, patriot-naționalist, acrit de importanța funcției și răspunderilor sale.

Cei mai fericiți au fost sergenții moldoveni și cei ardeleni, din trupa celor două companii de infanterie dislocate lângă Leposavić și Klina, datorită spectacolelor de muzică populară și ușoară ale celor de la ansamblul *Doina*: „băieții noștri" au putut chiui în voie, iar apoi au băut țuică și vin și au mâncat sarmale pe săturate, ca acasă, lepădându-se o clipă de stresul misiunii. Am rămas mut de uimire şi de emoţie, mi s-a pus nodul în gât, văzându-i pe sergenții care exteriorizau cele câteva luni de la plecarea de acasă, duduind pereţii sălilor de spectacol cu aplauze, chiote şi dansuri, în uniformele lor ponosite prin misiuni şi patrule şi cu bocancii plin de glodul kosovar. S-au jenat în a devora sarmalele şi palincile, dar au explodat de entuziasm la spectacol. Cei de la ansamblul artistic *Doina al Armatei* nu erau şi nu sunt mari staruri de muzică uşoară sau populară, dar sunt profesionişti, care acolo, departe de casă, au dat cep dorurilor şi emoţiilor. Acolo, chiar și cei ce nu savurează în țară deloc astfel de spectacole populare, cum era cazul meu, s-au bucurat de ele și s-au lasat antrenați de emoție, pur și simplu pentru că era Crăciunul și era pe românește, pe pământ străin. În ceea ce-l privește pe generalul-important-și-puternic (dar controversat), el a avut grijă să fie cât mai „de gașcă" cu băieții, să vorbească cât mai condescendent și, aparent, să se arate interesat de problemele acestora. Cei care au avut naivitatea să creadă în această „poză", s-au înghesuit să se fotografieze sau să ciocnească un pahar cu „dom' general de la București". În mod sigur, unii dintre aceștia au avut parte de un frisonant duș rece, atunci când l-au reîntâlnit pe respectivul, în mediul său natural de acasă. Este miraculos cum aerul occidental, atitudinea detașat-colegială, cuvintele șugubețe și tonul jovial, afișate ostentativ în mediul internațional, dispăreau complet (dublul comportament) odată ce șefii în cauză reveneau pe pământul strămoșesc.

Medicul companiei, căpitanul Mircea Vasilescu, s-a deplasat imediat la Budisavić, însoțit de o escortă, le-a consultat pe toate cele trei măicuțe, le-a dat câteva întăritoare, iar ele ne-au mulțumit, dând fiecăruia câte o cruciuliță mică din lemn. (foto: Călin Hentea)

Puțini din delegația oficială au știut atunci că în seara de Ajun, în timpul spectacolului de la Klina, la mânăstirea de maici de la Budisavić, din apropiere, aflată sub protecția permanentă a trupelor KFOR față de amenințările și atacurile extremiștilor albanezi, uneia dintre cele trei măicuțe bătrâne i se făcuse rău de atâta post și rugăciune. Medicul companiei, căpitanul Mircea Vasilescu s-a deplasat imediat la Budisavić, însoțit de o escortă, le-a consultat pe toate cele trei măicuțe, le-a dat câteva întăritoare, iar ele ne-au mulțumit, dând fiecăruia câte o cruciuliță mică din lemn. Impresionante austeritatea și credința acelor măicuțe din acea biserică ortodoxă sârbă, de unde ele știau că nu puteau ieși, deoarece riscau să fie ucise de extremiștii albanezi, așa cum pățise, chiar în acea primăvară, una dintre ele. Alina Grigore, ziarista intempestivă și lipsită de orice inhibiții, a încercat să smulgă câteva cuvinte de la ele cu ajutorul unii sergent

român ce știa puțină sârbă, dar măicuțele erau mult prea sfioase. Eu însă am primit acea cruciuliță, pe care am purtat-o apoi pe tot timpul celor șapte luni de ședere în Kosovo, drept un semn divin că totul va fi bine și cu spor. Și a fost.

În acel prim Crăciun kosovar (aveam să mai petrec unul în 2004, tot cu un general pe cap, acesta însă de o mitocănie desăvârșită), am fost perfect conștient de ciocnirea în sufletul și mintea mea a celor trei realități între care mă zbăteam în acel moment, cea de acasă, cea din KFOR și cea a locului amărât în care ne aflam. Delegația militaro-convivială venită din țară nu se potrivea deloc cu rigoarea și confortul găsit în taberele și comandamentele KFOR, iar cele două lumi fericite habar nu aveau de cea dramatică a măicuțelor pioase de la Budisavić. Nu am găsit, nici atunci și nici apoi, calea de mediere a acestor trei realități, dar am învățat să stăpânesc răbufnirile fiecăreia în parte.

Official Military Tourism SRL

„Iar îți vin turiști generali pe cap?” m-a întrebat paternal Robert, căpitan american, coleg în PSYOPS Branch, știind că eram seniorul național al militarilor români din KFOR și văzându-mă cam îngândurat. „Lasă că și ai noștri sunt la fel: în fiecare lună, generalii americani caută un motiv să ajungă într-un teatru de operații, fie și o zi sau două, ca să obțină astfel scutiri de impozite la soldă.” Am făcut ochii mari, i-am confirmat povestea cu vizita ce urma să o primesc din țară, dar m-am abținut să-i dau detalii. De jenă, pentru că iarăși eram obligat să lipsesc de la job-ul pentru care fusesem trimis în misiune. Astfel de vizite ale șefilor de acasă reprezentau o mare și delicată problemă pentru militarii din teatrele de operații, în pofida fețelor zâmbitoare afișate în poze sau reportajele filmate: presupuneau eforturi organizatorice considerabile și costuri nedecontabile, acoperite din buzunarul propriu, iar dacă totul mergea bine și șeful respectiv (dar și cei din mult mai mofturoasa suită) pleca mulțumit, cei rămași în teatru nu se alegeau cu nimic (foarte rar un „Mulțumesc!” scăpat din colțul gurii), dar dacă ceva nu fusese în regulă sau pe gustul musafirului (care de obicei în țară era un zbir arogant și capricios), atunci, începând cu seniorul național, fiecare din cei implicați se putea aștepta la orice repercusiuni după întoarcerea acasă. Adică, oricum o dădeai, tot în pagubă ieșeai.

Pe timpul scurtei prezențe a ROMDET Sf. Gheorghe din Albania în 1997, „lumea bună” și cu funcții mari din armată nu se prea înghesuia să facă vizite în teatrele de operații, probabil din comoditate, poate și de frică, sau din necunoașterea avantajelor posibile. Cert este că pe timpul celor două luni și jumătate cât am stat la Gjirokäster am avut o singură vizită mare pe 12 mai 1997, cea a generalului Constantin Degeratu, șeful SMG, care se implicase foarte tare în acea misiune, însoțit doar de câțiva colonei, doi deputați și foarte mulți ziariști din presa civilă și militară, toți echipați de mare senzație cu cască de kevlar și vestă antiglonț peste blugi sau costume. Vizita a fost foarte scurtă (cam patru ore) și la obiect, dar ecourile mediatice la București au fost pe cât de ample, pe atât de favorabile. Ceea ce de fapt fusese unul din obiectivele principale ale vizitei.

În decursul celor două misiuni ale mele în Kosovo care au însumat peste un an de zile, senior național fiind, adică un

fel gazdă desemnată pentru cei picați din țară, am pățit numai rușini cu înalții musafiri veniți nici ei știind pentru care motiv, cu o singură excepție. Excepția s-a numit generalul Ioan Sorin, fostul meu comandant de detașament în misiunea din Albania, 1997, care a venit în Kosovo, în septembrie 2004, ca reprezentant al Statului Major General la ceremoniile de schimbare a comandantului KFOR. Sobru și fără populisme sau promisiuni deșarte, la obiect și refuzând festivisme sau lingușiri ridicole, Ioan Sorin a stat doar o zi și jumătate la Priștina și a rezolvat o mulțime. Chestii militare.

Ceilalți generali, care s-au mai perindat prin Kosovo și pe care a trebuit să-i plimb cu escorta aferentă, să fac translație (punând chiar și fraze de la mine) în întâlnirile cu oficialii NATO (rușine mare să nu știi măcar un minim de romgleză, așa, de convenienţă), să le aranjez mese oficiale copioase și *shopping* la PX (unde nu aveau acces decât militarii din KFOR, nu și musafirii lor de acasă), au contribuit substanțial la creșterea tensiunii mele arteriale. Un astfel de general, benign de felul lui, a venit și a stat cinci zile însoțit de doi colonei, probabil drept cadou pe care și l-a oferit singur înainte de a ieși la pensie: nu a avut nimic de spus, nimic de obiectat, afișa peste tot un râs de circumstanță și abia după plecare am aflat că unul dintre colonei i-a cerut unui locotenent să le facă rost de o chitanță, cum că ar fi stat la hotel (deși ei dormiseră în tabără pe gratis), pentru a-și rotunji astfel diurna la decontare. Săracii. Alt general a venit cu o frigotermă cu produse specifice de Crăciun („cârnați și sarmale sigilate conform inventarului”, vorba unui coleg) așa cum începuse un obicei de prin 2002 încoace, dar nu s-a lăsat până nu s-a îmbătat crunt, trăgând vânturi și etalând mojicii căprărești în alternanță cu grobianisme cazone, spre jena italienilor și rușinea românilor; a reușit să-l aducă în pragul exasperării și al gesturilor necugetate până și pe un vajnic și foarte milităros maior, Vasile Vreme, comandantul companiei dislocate atunci la Goraždevac. Peste doar câțiva ani, acel individ, din greșeală general, va fi arestat pentru corupție.

Față de aceștia, un colonel din SMG (dar mai erau și alții, cu aceleași obiceiuri jenante, provenind din comandamentul operațional întrunit din Buzău), care-și făcuse „abonament” și sursă suplimentară de venit (diurnă plus chitanțe false de cazare la hotel decontabile în țară) din însoțirea (fără niciun rost) trimestrială a ofițerilor care schimbau tura în comandamentul KFOR din Priștina (sau a companiilor de infanterie din Klina și apoi Goraždevac), poate fi considerat un „porumbel”: apărea dimineața prin camp neras, trăgând dintr-un chiștoc și purtând cu nonșalanță

pantofi, total disonanți la costumul de camuflaj mozaic. Când dom'colonel ajungea la masă (evident gratuită și copioasă) în taberele italiene, inevitabil pleca de acolo cu sticla de vin roșu sau cutia de bere înfundate în buzunarele de la pufoaică. Nu părăsea niciodată teatrul de operații fără un televizor cu diagonală mare sau o combină luate din magazinul PX american și fără o sticlă, două de whisky de la băieții care nu știau cu ce „hahaleră" aveau de-a face. Toate acestea nu rămâneau neobservate, dar erau acceptate tacit, de rușine sau din indiferență, de către camarazii străini. Retrospectiv privind lucrurile, nu pot să nu mă întreb ce-o fi fost în mintea șefilor acelui colonel, ditamai generalii, care-i aprobau, trimestrial, plecările: Îl compătimeau? Îl invidiau? Își primeau și ei drepturile? Sau pur și simplu nu le păsa?

Cel mai longeviv ministru al apărării naționale, Ioan Mircea Pașcu, a fost în Kosovo în anul 2004 de două ori, și în primăvară și în toamnă: doar el știe din ce motive. La vizita din primăvară, Pașcu a venit însoțit de colegul său de partid, regizorul Sergiu Nicolaescu, pe post de senator și specialist în probleme de apărare. Acesta i-a surprins pe toți cu ținuta sa războinică, o combinație, teribil de originală și de neregulamentară, între uniforma de campanie militară, cu elemente din varianta de pădure (kaki), și cea din varianta deșertică, peste care se suprapuneau articole din vestimentația de teren a jandarmilor. Cert este că, după cea de-a doua vizită a ministrului Pașcu în comandamentul KFOR din Priștina, când acesta pare să nu fi avut nimic a-i spune comandantul KFOR, generalul Yves de Kermabon, cel care-l primise pentru câteva minute din politețe, a dat ordin să nu-i mai fie băgat în agenda de primiri niciun oficial străin, dacă acesta nu-i transmitea înainte *talking points*, adică ce are de discutat concret. Dacă ceilalți miniștri ai apărării din statele contributoare la KFOR veneau de obicei la Priștina cu o suită restrânsă (cel mult un general și un aghiotant), Pașcu a aterizat pe 18 septembrie 2004 cu un avion întreg, cuprinzând un vice-prim-ministru, Ioan Talpeș, cinci generali, fiecare cu aghiotantul său, plus „un mic pluton" de presă civilă și militară. O impecabilă fluență în engleză, o jovialitate îndelung exersată, un populism rezervat, toate aceste componente ale carismei lui Ioan Mircea Pașcu nu au reușit să ascundă faptul că era într-o vizită de imagine, cu puțin timp înainte de începutul campaniei electorale pentru alegerile generale și prezidențiale din noiembrie 2004. Imaginea i-a fost însă feștelită de colegul de partid, Ioan Talpeș, care nu numai că s-a scobit în dinți fără nicio jenă, fiind în prezidiu de față cu

mulți ofițeri superiori străini și fotografi, dar a considerat necesar să dea niște lecții de geopolitică balcanică, în limba română (ministrul Pașcu asigurându-i cu candoare traducerea), tocmai colonelului american care era șeful serviciului de *intelligence* din KFOR (peste câteva luni acesta mi-a mărturisit că vice-prim-ministrul meu îi prilejuise astfel un consistent raport către casă). La întâlnirea cu pricina a participat și grupul de jurnaliști români ce-l însoțeau pe ministru, dar care au rămas extrem de contrariați punând *in corpore* pixul jos, atunci când și-au dat seama că toată discuția se va desfășura doar în engleză și fără translator (excepție Talpeș), iar ei nu înțelegeau nimic.

Imaginea i-a fost însă feștelită de colegul de partid, Ioan Talpeș, care nu numai că s-a scobit în dinți fără nicio jenă, fiind în prezidiu de față cu mulți ofițeri superiori străini și fotografi, dar a considerat necesar să dea și niște lecții de geopolitică balcanică în limba română. (Din arhiva autorului)

Pe lângă aceste vizite cvasi-necunoscute publicului larg, mult mai răsunătoare, datorită costisitoarelor mediatizări *live* pe canalele televiziunilor de știri, au fost cele ale președintelui Traian Băsescu în Irak și Afganistan, din timpul primului său mandat. De fapt, toată această rodnică poveste a vizitelor oficiale în teatrele de operații la „băieții noștri" a fost începută de Gheorghe Tinca în 1996, atunci când geniștii fuseseră trimiși în Bosnia, în IFOR, ca parte a campaniei de integrare în NATO, iar vizita fostului diplomat de carieră Tinca avea evidente obiective politico-diplomatice și nu să le facă un cadou ostentativ *peace-keeper*-ilor, sub forma unui briceag sau breloc din bani publici, nu să strângă ceva diurnă în valută sau să acumuleze capital electoral.

Make love, not war!

Instinctul sexual nu cunoaște poziția de „drepți” și nici pe cea de „pe loc repaus”. Deși este pomenit în unele regulamente militare, instinctul sexual ignoră și face abstracție de teren, naționalitate și grad militar. Pe timpul misiunilor internaționale, atunci când omul este supus unor severe constrângeri și frustrări, atunci când stresul face ravagii asupra psihicului, iar sexul este fie imposibil, fie interzis, instinctul sexual își reclamă drepturile naturale mai obraznic și mai irepresibil decât oricând.

Așadar, nimic mai firesc și mai uman decât faptul că, prin 2008, un foarte respectabil colonel german, excelent profesionist și tată a patru copii s-a îndrăgostit de o conațională, pe timpul lungilor sale luni de misiune NATO în Kabul, Afganistan. Din clipa în care omul, de bună credință, și-a recunoscut sentimentele și a făcut raport să locuiască în aceeași cameră de *Corimec* cu iubita lui, în trei zile, generalul comandant american i-a expediat pe amândoi acasă, în Germania. Reacția comandantului american a fost cu atât mai surprinzătoare și nedreaptă, cu cât relațiile intime între militarii de sex opus ai unei forțe internaționale sunt în general acceptate, dacă sunt consensuale și dacă nu afectează prestația profesională a celor implicați.

Aceasta poveste germană de „dragoste în bocanci” este adevărată și mi-a fost povestită de un fost camarad de misiune, pe care l-am întâlnit ulterior la o conferință NATO. Dar oare câte povești asemănătoare s-au întâmplat sau se petrec chiar în acest moment prin cine știe ce colțuri aspre ale lumii, pentru că militarii, de oriunde ar proveni și oricât de aspru instruiți sau bine plătiți ar fi, sunt și ei oameni din carne și oase? Pe timpul celor șase luni de misiune dintr-un teatru de operații, trăirile, nevoile, emoțiile bărbaților și ale femeilor – atâtea câte sunt – se complică dramatic prin începătoșarea aurei romantice, creșterea pulsiunilor sexuale, dezvoltarea fantasmelor și scăderea pragurilor inhibitorii create de educație și instrucție. Cu atât mai mult, cu cât regulile sunt clare și ferme. Peste tot, în cursul operațiilor militare, sunt strict interzise relațiile sexuale ale *peace-keeper*-ilor cu localnicele; bordelurile sau prostituatele din zonă sunt, de asemenea, strict interzise, din considerente de securitate a personalului, site-urile erotice sunt restricționate (cele care conțin imagini cu peste 60% piele), iar în

campurile multinaționale sunt activate aspre reglementări și sancțiuni, referitoare la hărțuirea sexuală.

Instinctul sexual nu cunoaşte nici poziția de „drepți" și nici pe cea de „pe loc repaus". (Din arhiva autorului)

Și totuși, dacă ar fi să cred doar o mică parte din poveștile aluzive, pe care le-am auzit de la *macho-peace-keeper*-ii din batalioanele de la București și Craiova, ce fuseseră trimise în Angola, începând din 1995, în cadrul misiunii UNAVEM III, se pare că mulți dintre ei au avut motive întemeiate să aibă emoții la testul anti-SIDA, de la întoarcerea acasă. Acolo, în inima Africii măcinate de un pustiitor război civil, în taberele de la Lobito, Lubango, N'Gove și Chicuma, pentru o conservă de carne, una de suc și o pâine, mulți sergenți, dar și ofițeri, s-au bucurat de serviciile zilnice ale unei localnice tinerele, poate și frumușele, la curățenie, spălat și pentru alte nevoi….

Și totuși chiar și în bocanci, cu pistolul la centură și casca pe cap, se face sex, se iubește, se trăiește. Am fost martorul unei frumoase – cred – povești de dragoste dintre un locotenent american și o frumoasă franțuzoaică – subofițer în comandamentul KFOR din Priștina. Erau împreună peste tot la masă, la dans în NSE-uri (micile baruri naționale), la o bere, pe aleile campului. Faptul nu ar fi fost chiar atât de senzațional, dacă *romance*-ul franco-american nu s-ar fi petrecut chiar înainte și în timpul războiului din Irak, din primăvara lui 2003, atunci când relațiile dintre Franța și SUA erau mai încordate ca oricând, iar cartofii prăjiți, cunoscuți drept *french fries*, fuseseră ridicol rebotezați *liberty fries*. Mult mai penibil a fost, însă, cazul unui respectabil locotenent-colonel grec, care a fost prins de o patrulă a poliției militare, pe o stradă din Priștina, în timp ce făcea sex

oral cu o prostituată, chiar într-un jeep KFOR: a fost expediat acasă imediat. În schimb, nimeni nu a avut de obiectat la relația dintre un subofițer belgian și o junǎ albaneză, care însă era cetățean american și lucra pentru KFOR drept traducătoare.

Au pățit-o și doi flăcăi de-ai noștri, care într-o seară de Sf. Valentin, au luat o mașină KFOR și s-au dus la un local „cu fetițe": ghinionul lor a fost că băuseră, iar la întoarcere, poliția militară le-a pus fiola sub nas: au fost și ei trimiși imediat acasă, în ciuda bunelor referințe ale șefilor lor din KFOR. Mult mai ipocrit și ticălos s-au purtat cu ei șefii de la București, așa încât băieții, aflați la început de carieră militară, au zis mersi că nu au fost retrogradați și mutați din București, în provincie; erau totuși prea buni profesioniști. Un tratament oarecum la fel de răutăcios și nedrept, combinat cu tradiționala atracție națională pentru bășcălie și bârfă, a trebuit să suporte, tot în campul *Film City* din Priștina, un subofițer român (căsătorit) care s-a îndrăgostit lulea de o căpităneasă tot romăncă, dar necăsătorită: pasiune mare, afișare în public, chicotelile (uneori invidioase ale colegilor), scandal acasă, rapoarte la unitate. După terminarea celor șase luni de misiune, cei doi îndrăgostiți au pus armata în cui și s-au căsătorit. Klaus, un coleg danez, subofițer hârșit prin multe misiuni, mi-a spus, încă de la începutul primei mele misiuni în Kosovo, că dacă ajungeam cumva la incandescență, el îmi putea recomanda niște localuri în Skopje, la distanță de doar două ore cu mașina de Priștina, unde mă puteam răcori în siguranță și confort, la un preț corespunzător.

Cred că cel mai bine la capitolul nevoi sexuale au dus-o militarii din comandamentul SFOR din Sarajevo, cel puțin în anul 2004, atunci când am fost eu acolo. În camp Butmir, militarii puteau intra cu familiile la cumpărături în numeroasele PX-uri, soțiile și copii putând locui cu chirie în oraș, ceea ce era de neconceput la Priștina sau Kabul. După-amiaza, la sfârșitul programului, ofițerii puteau lua o mașină și să plece să manânce la un restaurant în oraș, să intre apoi într-unul din numeroasele cazinouri sau bordeluri, cu condiția ca a doua zi să fie bine mersi la program. Adică la fel ca acasă. Nu mai spun de petrecerile, aproape seară de seară, ce aveau loc în NSE-urile din camp, animate cu multă băutură bună și ieftină, dans și cele ce mai urmau apoi, în noapte. Dintre toți *peace-keeper*-ii cred că cel mai greu a fost și este pentru cei din Kabul, Kandahar, Bagdad, Basra sau alte asemenea locuri, profund ostile și cu adevărat periculoase,

unde chiar nu aveau cum să-și domolească omenești le lor nevoi.

În ceea ce mă privește nu am a mărturisi aventuri sau porniri erotice pe timpul cât am fost plecat departe de casă pentru mai multă vreme, fie că eram la Londra, Priștina sau Gjirokäster. Probabil pentru că nu am întâlnit scânteia, „oferta" feminină era totuși foarte modestă și condițiile extrem de precare, cum am spus. Și totuși, era să se întâmple o dată, dar nu a fost să fie. Undeva, prin toamna lui 2004, am văzut chiar pe platoul din fața clădirii comandamentului KFOR doi militari fluturând uriașe steaguri elvețiene. În clipa următoare, o uniformă mignonă, cu ochi albaștri și păr blond, s-a apropiat de mine, mi-a întins o invitație, spunându-mi într-o românească cu accent străin: „Vă așteptăm la ziua Elveției, în Camp *Casablanca*". O chema Roxana și era o româncă a cărei familie emigrase mai demult în Elveția. Se înrolase voluntar pentru misiunea din Kosovo, spre a cunoaște pe pielea ei asprimile și inconfortul vieții din afara casei și a familiei sale, destul de înstărite. Am fost apoi la ziua Elveției, sărbătorită, conform obiceiurilor kforiste, cu grătar și multă bere (toate la discreție), dar și un munte de ciocolată din partea ministrului lor; am căutat-o acolo pe blonda Roxana, care, la una din multele mese soldățești întinse pe platoul taberei, mi-a acordat doar atenția politicoasă cuvenită unui musafir, din întâmplare și conațional, dar nimic mai mult.

Geaba libertate pe burta goală

Nu ştiu cât uraniu sau ce alte „comori strategice” ascunde această depresiune a Balcanilor, mare cât două judeţe româneşti. Am văzut, însă, că, pentru sârbii minoritari, *Kosovo i Metohia* reprezintă leagănul spiritual şi istoric al neamului lor de acum o mie de ani, iar pentru albanezii majoritari, *Kosova* este ţara lor, pentru care îşi doresc independenţa totală şi în care nu mai vor să vadă nici fir de sămânţă sârbă. În total, am petrecut în Kosovo peste un an de zile, de-a lungul a două misiuni de șase luni în comandamentul KFOR din Priștina, în anii 2003-2004, ocazie cu care am putut străbate locurile în lung și-n lat.

Primul lucru care m-a surprins în Kosovo a fost mulţimea vilelor neterminate (cred că sunt de ordinul miilor) rămase netencuite, „la roșu”, fără apă, lumină, gaze sau canalizare şi aruncate vraişte, mai ales de-a lungul șoselei principale, care taie provincia de la sud, la graniţa cu Macedonia, până în nordul predominant sârb, la graniţa cu Serbia. Toate aceste vile respectă acelaşi tipic arhitectonic și au fost construite din miliardele de Euro asigurate de țările Uniunii Europene, pentru a se elibera astfel Occidentul de presiunea sutelor de mii de refugiaţi albanezi, care spuneau că nu aveau unde se întoarce în Kosovo, deoarece le fuseseră distruse casele de către sârbi. În schimb, nu am citit pe nicăieri despre compensații sau ajutoare pentru sârbii din acele sate din Kosovo, care au fost complet distruse de albanezi, după retragerea autorităților de la Belgrad, în iunie 1999: ruinele caselor și biserica ortodoxă aruncată în aer, vizibile și accesibile oricui se îndreaptă de la Priștina spre Pec, stau mărturie și au fost fotografiate intens de cea mai mare parte a internaționalilor, care au avut treabă în provincie.

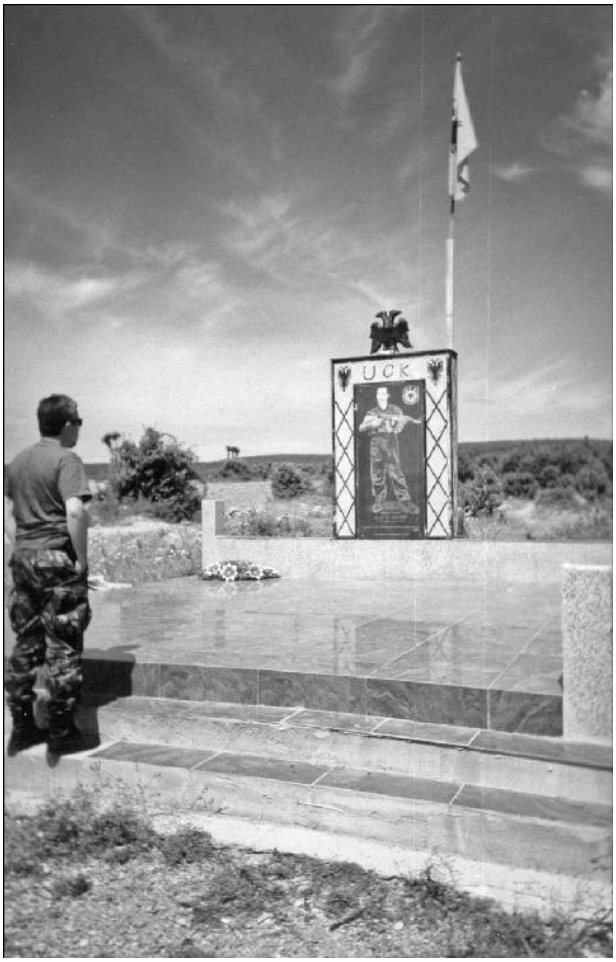

Albanezii kosovari păreau să fie foarte laici în comportament şi preocupaţi mai mult de zecile, poate sutele, de morminte din marmură roşie, gravate cu imaginea foştilor luptători UCK, cu kalaşnikovul în mână, ce străjuiesc principalele şosele. (Din arhiva autorului)

Dacă miile de vile cărămizii, lăsate neterminate în Kosovo, mi-au amintit de sutele de mii de cazemate, năpădite de bălării, construite de Enver Hoxha în Albania împotriva unei utopice invazii imperialiste, în schimb, spălătoriile de maşini par a fi omniprezente în orice zonă majoritar albaneză. La fel şi maşinile de lux furate din Occident, care zburdă nepăsătoare pe şoselele albaneze înguste şi pline de gropi. În rest, tot ca şi la noi, în anii imediat postdecembrişti, mizerie mare pe străzi şi pe marginea drumurilor, mare aglomeraţie de gherete cu marfă pestriţă claie peste grămadă, tarabe doldora cu ţigări de contrabandă, făcături de ceasuri Rolex la 10 Euro bucata sau ochelari de soare laolaltă cu blugi turceşti şi papuci de plastic.

În Kosovo anilor 2003-2004 mai rămăseseră totuși câteva enclave sârbeşti la nord, dar și împrăștiate în sud și în

est, astfel încât bătălia albaneză împotriva sârbilor s-a transferat, în plan simbolic, asupra bisericilor ortodoxe care erau percepute drept mărturii nu ale creştinismului, ci ale etnicităţii sârbe. De exemplu, în orașul Ferizaj/Uroševac (toate localitățile aveau un nume în albaneză și un altul în sârbă, ca la noi în unele sate și orașe din Ardeal) conviețuiau fără probleme, una lângă alta, o moschee și o biserică catolică, deoarece o parte dintre albanezii kosovari (circa 20%) erau catolici. În aceeaşi logică a contracarării vechilor biserici ortodoxe, au apărut numeroase noi moschei, de altfel destul de puţin frecventate de albanezii majoritari musulmani. Albanezii kosovari păreau să fie foarte laici în comportament și preocupați mai mult de zecile, poate sutele, de morminte din marmură roşie, gravate cu imaginea foştilor luptători UCK, cu kalașnikovul în mână, ce străjuiesc principalele şosele, probabil în locurile unde aceştia muriseră în războiul de gherilă din 1998-1999. Cine să-i mai înţeleagă pe aceşti albanezi kosovari care, oricât ar părea de occidentalizaţi la prima vedere, încă trăiesc grupaţi în clanuri familiale şi respectă regulile de onoare şi răzbunare aşa cum au fost ele scrise acum şase sute de ani într-un cod de reguli etice şi morale, cunoscut sub numele de *Kanun* și redactat de nobilul Lekë Dukagjini în secolul al XV-lea. Am observat că la nunţile albanezilor există obiceiul unor curse nebuneşti cu maşinile în coloană, cu claxoane, steaguri albaneze, nuntaşi chiuind ieşiţi pe ferestrele limuzinelor, doar prezența trupelor KFOR făcând să lipsească împușcăturile ce-mi deveniseră atât de familiare în Albania cu doar câțiva ani în urmă.

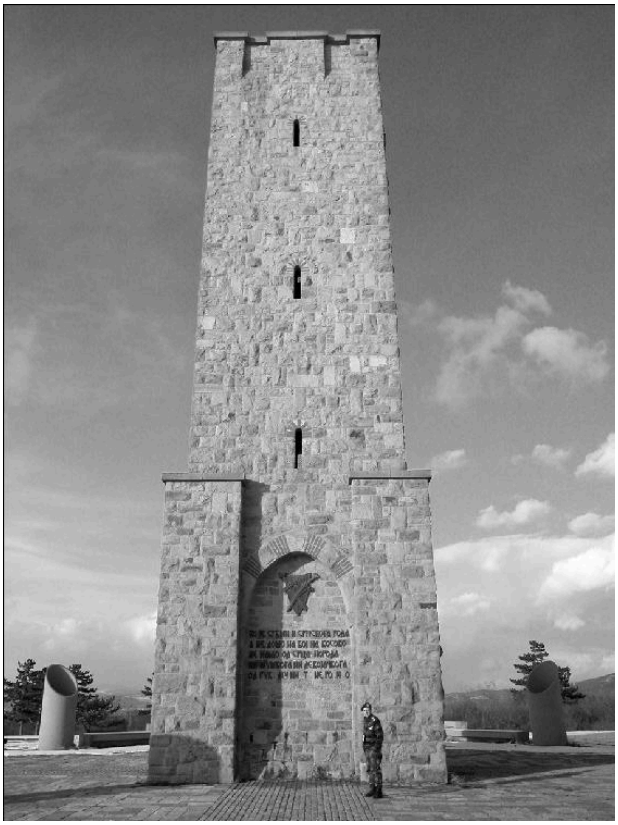

...impresionantul monument al celebrei bătălii pierdute de cneazul Lazăr la Kossovopolje din 1389, supraviețuind numai sub protecția unei puternice gărzi permanente asigurate de KFOR. (foto: Gabi Vandalac)

De partea cealaltă, viața celor o sută sau două sute de mii de sârbi ce mai rămăseseră în Kosovo era chinuită rău. Trăiau în enclave, păziți de trupele KFOR pentru a nu fi atacați de albanezi, se puteau deplasa dintr-un sat într-altul sau la cumpărături tot doar cu escortă KFOR, bisericile lor ortodoxe, la fel ca și impresionantul monument al celebrei bătălii pierdute de cneazul Lazăr la Kossovopolje din 1389, supraviețuind numai sub protecția unei puternice gărzi permanente asigurate de KFOR. La patriarhia ortodoxă de la Peci – un loc la fel de important spiritual pentru sârbi, cum este Putna pentru români – complexul de biserici era apărat cu un gard de sârmă ghimpată și de trupele italiene din KFOR. Într-una din biserici am văzut păstrate obiectele de cult arse, aproape carbonizate în urma atacurilor albaneze. Ceva mai relaxată era viața în nordul Kosovo, locuit majoritar de sârbii care controlau și jumătate din orașul Mitrovița, dincolo de podul peste râul Ibar (poreclit *Austerlitz bridge*) și care era un fel de punct de frontieră între cele două comunități, administrat tot de omniprezentele trupe KFOR. Puțin dincolo de pod, în partea sârbă, era buticul lui Sașa, un

sârb cumsecade și prietenos care vindea tot soiul de suveniruri sârbești și mai ales celebra șliboviță în sticle pictate cu emblema Serbiei și cu o cruce de lemn înăuntru. La Șașa am găsit un set consistent de cărți poștale cu virulente caricaturi anti-NATO și anti-americane, editate de propaganda lui Miloșevici, în timpul războiului din 1999.

La nord de Mitrovița este și o frumoasă mănăstire de maici, Sokolița, păstorită de maica Macaria, venerată în zonă aproape ca o sfântă, și unde funcționa un renumit atelier de pictură de icoane pe lemn, a căror desfacere în Occident și America reprezenta principala sursă de venit a lăcașului. Vorbind fluent în câteva limbi europene, Maica Macaria ne povestea că la izbucnirea revoltei albaneze anti-sârbe din martie 2004 era internată într-un spital din Belgrad și a cerut insistent să fie adusă cu un elicopter francez al KFOR înapoi la mănăstirea amenințată de furia albaneză, pentru a împiedica astfel evacuarea acesteia, care ar fi însemnat distrugerea ei definitivă. Tot Maica Macaria ne spunea cum tinerele fete-militar din batalionul și spitalul marocan dislocat în Mitrovița, deși erau musulmane, veneau la ea să se roage să aibă parte de-un bărbat bun ca soț, când s-or întoarce acasă, la terminarea misiunii.

Priştina – capitala provinciei aprig bombardată de avioanele NATO în urmă cu patru-cinci ani (în 2003 erau păstrate poate nu întâmplător ruinele unei cazărmi a armatei sârbe) – nu diferă prea mult ca aspect general de Giuleştiul sau Ferentariul nostru din acea epocă: aceleași blocuri cenușii și coșcovite, aceleași praf și mizerii pe stradă, aceleași tarabe și buticuri din tablă improvizate. Centrul comercial al Priștinei era format din case vechi, cu un etaj maximum, în care fuseseră înghesuite magazine de tot felul la care ajungeai cu dificultate din cauza îngustimii străzilor și infernalei aglomerații de mașini la care nu se gândise nimeni în urmă cu doar câțiva ani. Mi-a amintit de paragina peticită cu reclame și termopane a zonei bucureștene a Lipscaniului, a Smârdanului și a Șelariului, așa cum era înainte de renovare. Un bulevard central cu patru benzi, botezat „Bill Clinton” (un poster enorm cu președintele american, atârnat de-un bloc, reamintește albanezilor kosovari cui îi datorau „eliberarea” de sârbi). Acesta împreună cu o stradă pietonală (doar seara) denumită „Maica Tereza” (personaj venerat ca aparţinând naţiei lor, atât de albanezi, cât şi de macedoneni) sunt principalele artere ale oraşului sufocat în permanență de jeep-urile miilor de internaţionali din UNMIK, KFOR, OSCE, precum şi alte multe şi nelipsite ONG-uri. Până nu demult, toţi aceşti funcţionari civili sau militari internaţionali

aduseseră importante beneficii nu numai localnicilor cunoscători de o brumă de engleză, care primiseră slujbe bunicele în labirintul birocratic multinaţional, dar mai ales patronilor de restaurante, baruri, cafenele şi alte tipuri de stabilimente. Această bogată clientelă a început după 2004 să rărească substanțial rândurile, iar somajul, aflat şi aşa la o cotă insuportabilă de 60%, risca să atingă pragul revoltei sociale generalizate: cu alte cuvinte ’geaba libertate și naționalism pe burta goală şi cu lenea pe post de mare doamnă.

Albanezii, fie ei din Albania, din Kosovo sau Macedonia, sunt un popor cu totul special în inima Europei. Au fost crunt bătuţi de istorie, poate mai mult decât alţii, iar asprimea destinului lor, sortit parcă luptei de gherilă, se poate citi în duritatea trăsăturilor de pe faţa tuturor bărbaţilor albanezi. Chiar şi pe cea a femeilor, al căror *sex-appeal* este salvat însă de bustul extrem de generos. Aceasta nu-i împiedică pe albanezi să fie foarte ospitalieri, pe cât sunt de mândri, orgolioşi şi războinici. Codul de onoare stabilit acum sute de ani în *Kanun* a rămas perfect actual pentru albanezii kosovari, la fel ca şi legăturile de familie sau de clan, care de multe ori se dovedesc mai puternice decât legea. De partea cealaltă, nici sârbii nu stau mai prejos la capitolul ospitalitate, la care se adaugă îndărătnicia lor seculară de a nu ceda ceea ce le aparţine, cu atât mai mult cu cât este vorba de simboluri ancestrale ale identităţii lor. Dacă la aceste contrarii mai adăugăm şi pe cele religioase, albanezii majoritar musulmani, sârbii – ortodocşi, rezultă un conflict ireconciliabil. Deocamdată.

Tabieturi kforiste

Prin 2003, un general american, foarte texan și la fel de milităros, aflat în funcția de șef de stat major al KFOR, spunea că dintre militarii internaționali (la sfârșitul lui 2002, aceștia proveneau din 39 de țări) încadrați pe diverse funcții în comandamentul aliat din Priștina, doar 20 % munceau cu adevărat, 40% se făceau că muncesc, iar 40% nu făceau nimic altceva decât să bea bere la preț redus. Atunci, ca și acum, înclin să cred că generalul, care era spaima tuturor din KFOR, nu exagera prea mult. În pofida percepțiilor civililor de acasă și relatărilor din presă, aproape nimeni nu era pus „să împingă vagoane" în KFOR, iar dacă militarul respectiv putea comunica lejer în limba engleză și se descurca la fel de ușor la calculator, viața acestuia pe timpul celor șase luni de activitate în Kosovo putea fi chiar agreabilă. Am gustat și eu din tabieturile cotidiene, parcă de la sine înțelese în acea confortabilă insulă multinațională, ce plutea cu o anumită candoare pe marea tulbure și agitată care era Kosovo.

Tabăra comandamentului principal al KFOR din Priștina se numea *Film City*, deoarece pe acel loc fusese cândva un studio cinematografic iugoslav. În principiu, toate campurile NATO au o structură comună: undeva în centrul taberei sunt clădirile de lucru, cu săli de ședințe și birouri perfect climatizate și igienizate, nici prea mari și nici prea mici, toate dotate cu mobilierul și birotica necesare, de ultimul tip. Nu departe este plasată sala de mese – *Dinning Facility* – așa încât militarul să nu piardă prea mult timp, când merge sau vine de la masă. Meniul internațional este incredibil de variat (și pentru carnivori, și pentru vegetarieni, și pentru musulmani și pentru diabetici), iar cantitativ este la discreție, începând de la sucuri polivitaminizate până la fripturi și înghețate sau fructe, cu o singură mare problemă: toate aceste apetisante alimente sunt pline de E-uri și alți conservanți. Tot în apropiere este și *Gym*-ul, deschis tot timpul, pentru ca militarul de la birou să poată să-și descarce oricând energiile negative și să-și păstreze intactă condiția fizică indiferent cât stă la calculator. Grupate lângă acestea sunt plasate și deja familiarele *Corimec*-uri – bungalouri modulare cu un etaj și 16 camere de două paturi, mobilate cu strictul necesar și grupuri sanitare mereu perfect curate și funcționale, la capătul culoarului pe fiecare etaj; sub niciun motiv nu se fumează înăuntru. Ceva mai lateral este zona magazinelor PX

– locuri unde se pot cumpăra articole electronice de orice fel, îmbrăcăminte și încălțăminte sport de firmă, ceasuri de marcă, parfumuri franțuzești, băutură de orice fel, țigări, lenjerie și cosmetice la prețuri reduse și fără taxe vamale. Acest așa-zis „centru comercial" este întotdeauna plasat în vecinătatea intrării în camp, deoarece vânzătorii sunt localnici civili (unii sunt chiar patronii unor mici magazine care oferă artizanat local) care nu au ce căuta în restul taberei. A face turul acestor magazine PX, pentru a sesiza la timp ultimele reduceri de preț sau cele mai proaspete intrări de marfă, a devenit tabietul și medicamentul anti-stres al multor români în pauza de la prânz. În *Film City*, punctul de control și paza taberei revenea unui batalion de infanterie ungur, în timp ce aleea de intrare se numea *București street*. Tot cu acces direct și rapid la punctul de control sunt și micile restaurante sau pub-uri și mai ales NSE-urile (*National Support Element*) – localuri naționale unde militarul va găsi mereu ziare, bere, țigări, poștă din țara sa; aici, seara după orele 19.00 și până la ora stingerii, adică 23.00, cei aflați departe de casă de multe luni puteau dezlănțui acele consumații acoolice cumplite și evocate peiorativ de generalul americano-texan. În orice camp NATO, trebuie să mai existe pe undeva o mică bibliotecă și o videotecă (în general cu filme sau cărți de foarte larg și comercial consum), obligatoriu un dispensar de primă urgență și o clădire ecumenică (*Multireligious Facility*). Nu lipsește, situat cât mai departe de zona Corimec-urilor, pentru a nu deranja odihna *peace-keeper*-ilor cu zgomotul specific, indispensabilul helioport, precum și o imensă parcare a jeep-urilor blindate (sau neblindate), dar mereu cu rezervorul plin.

A face turul acestor magazine PX, pentru a sesiza la timp ultimele reduceri de preț sau cele mai proaspete intrări de marfă, a devenit tabietul și medicamentul anti-stres al multor români în pauza de la prânz. (foto: Călin Hentea)

Până în septembrie 2004, atunci când la comanda KFOR a venit (conform unei rotații bine calculate în sferele înalte ale NATO de la Bruxelles) un general de trei stele francez, Yves de Kermabon, fost locotenent în Legiunea străină, tot personalul militar din *Film City* putea – de sâmbătă orele 19.00, până duminică orele 23.00 – să poarte în interiorul campului haine civile (blugi, tricouri, adidași, geci, hanorace). Cu alte cuvinte, *party*-urile din NSE-urile danez, francez, german, englez, italian de sfârșit de săptămână, stimulate de grătare nesfârșite și înecate în valuri de bere, se desfășurau în civil. Apoi au continuat în bocanci, dar parcă nu mai aveau același gust. În fond, era o formă de descărcare a tensiunilor acumulate în cursul săptămânii, de anesteziere a unei inevitabile lehamite de tot și toate, tipic cazone, universale și tacit acceptată. Până la un punct: acest punct a fost depășit de un subofițer neamț care era atât de beat atunci când a ajuns în *Corimec*-ul său, încât a deversat asupra colegului de cameră britanic, care dormea, întreaga consumație din acea seară; englezul indignat a făcut raport la comandant și neamțul a plecat pleoștit acasă. Nu am fost niciodată într-un asemenea pericol de șoc nocturn, deoarece, fiind senior național și având gradul de locotenent-colonel, am avut dreptul la o cameră *single*, ceea ce, dincolo de confort, presupunea garantarea unei neprețuite intimități.

În ceea ce mă privește, programul meu zilnic, supus implacabilei rutine, era următorul: deșteptarea la 06.30 și echiparea imediată; glonț la un copios mic dejun englezesc (omletă, cârnați, fasole, cafea) în valoare de 2.50 Euro, până la 07.45; 5 minute pentru o țigară și spălat pe dinți, pentru că la 07.50, îmi lăsam geanta în birou, iar la 07.55, musai trebuia să intru doar cu o agendă și un pix în *Bat cave* – așa era numită sala de conferințe a KFOR, unde, în prezența principalilor ofițeri din comandament, era prezentat COMKFOR *Briefing*, adică informarea zilnică a comandantului. La început, am fost panicat, deoarece se vorbea succesiv în mai multe tipuri de engleză, complet diferite fonetic (engleză-americană, engleză-engleză, engleză-germană, engleză-italiană, engleză-franceză, engleză-olandeză, engleză-nordică, engleză-poloneză etc) după naționalitatea ofițerului respectiv, care prezenta rapid,

folosind numai acronime și jargonul tipic kforist, situația în domeniul său de responsabilitate (de la incidentele din ultimele ore, evoluțiile politice, *intelligence*, până la starea vremii și vizite oficiale). După o lună, am început să mă obișnuiesc cu acronimele, accentele multinaționale și să înțeleg cam tot ce se vorbea în *Bat Cave*. Chiar comandantul KFOR, generalul Yves de Kermabon, cu care am avut o relație colegială mai apropiată, datorită pronunțatei mele francofonii, a recunoscut că și el avea uneori dificultăți în a înțelege exact babilonia lingvistică din *Bat Cave*. După acest *briefing* central, urma prezentarea rezumatului acestuia pentru gradele inferioare din diferitele secții ale comandamentului și activitățile curente ale zilei: la calculator, pe teren, în săli de ședință (mai mici), sau afară din clădire, la o cafea și o țigară. La prânz era o pauză de masă de o oră, pe care și-o lua fiecare când vroia, între 12.00 și 14.00: românii, inclusiv eu, nu mâncau la *Dining Facility*, unde prânzul era 6 Euro (noi având pentru masă 20 de dolari pe zi), ci mergeam la unul din micile restaurante albaneze, unde ne potoleam foamea cu cel mult 2 Euro; unii, având un program și șefi „mai flexibili", dădeau o fugă rapidă până la tabăra americanilor Camp *Bondsteel* (40 de minute cu mașina din Priștina) unde puteau mânca mult și bine pe gratis – doar cu o semnătură de înregistrare în dreptul numărului personal de identificare. Alții mai puțin dedați plăcerilor culinare făceau la amiază turul complet al magazinelor PX, pentru a afla ce s-a băgat mai nou, dar mai ales care sunt reducerile de ultimă oră la articolele de îmbrăcăminte sport și electronice, veste de mare interes printre români (și nu numai) care circula apoi instantaneu.

Cel mai greu era cu ședințele de după masa de prânz: atunci moleșeala și plictisul, generate de niște discuții perfect anoste și sterile, deveneau foarte greu de mascat. Fericiți erau cei ce aveau pretexte pentru a ieși cu mașina, oriunde, nu conta, dar afară din camp. Programul se termina la orele 18.00, dar, oricând era nevoie, putea fi prelungit. Ceea ce se întâmpla rar, doar în situații de urgență. Unii mergeau direct la sala de fitness sau făceau jogging pe pista special amenajată în jurul taberei – asta dacă nu o făceau dimineața la ora 5, pe răcoare. Oricum practicarea acestui sport era destul de aiurea, din cauza prafului răspândit de termocentrala străveche de la Obilić, care făcea maronie zăpada iernilor și plămânii *peace-keeper*-ilor. La ora 19.00, cum spuneam, se dădea drumul la bere în NSE-uri. Pentru cine era interesat. Singure *farewell party*-urile, la care era obligat de tradiție orice militar la sfârșitul celor șase luni de

misiune, erau mai antrenante, acestea fiind rezervate doar unui grup de colegi și prieteni din KFOR, care erau invitați: astfel fripturile și berea parcă deveneau mai gustoase, deși erau, evident, mereu aceleași. Tot simpatice și neprotocolare erau și întoarcerile în camp ale celor din secția PSYOPS, după concediul de două săptămâni petrecut în țară, ocazie cu care cel revenit marca momentul, după *briefing*-ul de seară, chiar în sala de ședințe, oferind tuturor o bogată degustare din brânza și vinul roșu specific țării respective.

Nemaiavând pretendenți la calculatorul cu conexiune la Internet (cele pe care lucram noi erau conectate doar la rețeaua NATO) eu îmi ocupam serile scriind la prieteni (de la care doar arareori primeam răspuns) sau mă documentam pentru lucrările mele despre propagandă, așa cum nu o puteam face acasă: astfel am scris capitolul despre războiul din Irak din 2003, care a apărut în volumul *Arme care nu ucid*. În sfârșit, o bere două, o țigară afară din *Corimec* și cel mai târziu la 22.30 mă culcam. Programele televiziunilor occidentale nu mă pasionau deloc: destul mă chinuiam în cursul zilei să înțeleg ce ziceau unii și alții în engleza limbii lor, vorbită prin toate colțurile Europei.

Despre patriotism

Atât timp cât sunt în țară, acasă la mine, de obicei sunt un cârcotaș incurabil: critic orice și pe oricine, sunt agasat de comparațiile emfatic-patriotarde între un element național (cultură, cvilizație, politică, istorie, mentalități, sport, frumuseți și bogății naturale) considerat cel puțin superior și echivalentul străin al acestuia, nu suport scuzarea defectelor naționale prin aserțiuni de tipul „Lasă, că și la alții se mai întâmplă" și, în general, sunt cam pesimist în legătură cu evoluțiile viitoare ale nației. Mă enervează bătutul cu cărămida în piept a românului verde, consider protocronismul lui Edgar Papu, la fel și naționalism-comunismul lui Nicolae Ceaușescu, drept marile belele naționale, mă îngrețoșează festivismele și parăzile, mă oripilează discursurile populist-demagogice și vorbele mari. Asta în țară.

Mi-am surprins însă reacții diametral opuse atunci când m-am aflat în străinătate, printre străini și mai ales atunci când aceste șederi au fost mai lungi. Este treaba sociologilor și a psihologilor să explice de ce majoritatea covârșitoare a românilor devine brusc fervent patrioată, atunci când se află într-o poziție minoritară printre străini, indiferent de atitudinea acelorași indivizi la ei acasă. Acolo, în lunile petrecute în comandamentul KFOR din Kosovo, printre colegi militari provenind din marile armate ale lumii, fie în pauze la o cafea, fie la o bere, două, pe timpul unui *party*, pe drum, în mașină, automat am afirmat și argumentat o imagine predominant pozitivă despre țara mea, chiar și atunci când, în sinea mea, trebuia să recunosc că gunoaiele de la marginea drumurilor kosovare erau cam la fel de multe ca în unele zone românești sau corupția clasei politice din Priștina era asemănătoare celei bucureștene. Străinii nu se sfiau să întrebe despre o țară pe care o cunoșteau foarte puțin și doreau informații directe și personale, provenite de la o sursă credibilă (adică un român) și nu din terțe surse, poate subiective și interesate.

Momentul în care cred că am atins un punct culminant al trăirilor mele patriotice a fost sărbătorirea Zilei naționale la 1 Decembrie 2004, pe timpul ultimei mele misiuni de șase luni în Kosovo, în care am fost și senior național al contingentului militar românesc din KFOR. Sărbătorirea zilei naționale este pentru militarii din orice contingent, aflați într-

o misiune multinațională, un eveniment. Este un prilej de afișare benignă a mândriei naționale, de afirmare cât mai convingătoare a prezenței reprezentanților militari ai respectivei națiuni în conglomeratul de seminții ale forței respective. Participasem în Kosovo, în diferite tabere naționale din KFOR, la mai multe astfel de sărbători naționale care, în esență, aveau un program fix: *speech*-ul unui oficial venit din țară și răspunsul unui înalt comandant militar din KFOR, defilare sau paradă militară cât mai spectaculoasă și, în final, mult așteptatul festin cu mâncare și băutură specifică țării respective, în cantități cât mai nesfârșite cu putință. Fiind senior național al militarilor români din KFOR, în perioada iulie 2004-ianuarie 2005, îmi dădeam seama perfect că nimeni din țară nu va veni de 1 decembrie (generalii se rezervau pentru cârnațul de Crăciun), că nu aveam nicio tehnică militară și nici trupe pentru o defilare onorabilă (doar o companie de infanterie de circa 90 de oameni și vreo 30 de cadre în comandament), iar banii promiși de la Direcția Financiară a MApN erau doar 1000 de dolari (total insuficienți la prețurile locale pentru un festin cât de cât lipsit de meschinărie).

Am avut însă ideea unirii și coordonării forțelor și resurselor financiare ale tuturor românilor aflați în misiune în Kosovo și pe ai căror șefi îi cunoșteam bine: unitatea specială a celor 115 jandarmi dislocați la Peć ce făcea parte din UNMIK (misiunea ONU fiind distinctă de cea a NATO) conduși de colonelul Zoltan Balint (căruia nu degeaba i se spunea admirativ „Împăratul”), cei circa 40 de polițiști ce lucrau răspândiți pe tot cuprinsul provinciei la diferite secții de poliție UNMIK, cam 30 de ofițeri și subofițeri în comandamentul KFOR din Priștina, compania de infanterie tot din KFOR, dislocată la Goraždevac, comandată de maiorul Vasile Vreme, un mic colectiv al celor din Celula Națională de Informații – RONIC, și în fine un minuscul dar foarte sufletist cuplu de doi diplomați, Daniel Banu și Gheorghe Bucura (cel pe care-l cunoscusem în 1997 în Albania în timpul operațiunii *Alba*) și care formau personalul Biroului de legătură al României din Priștina. Fără orgolii și suspiciuni datorate apartenenței la trei ministere diferite (Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne și Ministerul de Externe), toți acești oameni, de foarte bună credință și cu dorința de a face ca totul să iasă bine, au reușit să ducă la capăt ceea ce până în acel moment a reprezentat cea mai reușită sărbătoare națională de 1 Decembrie din Kosovo.

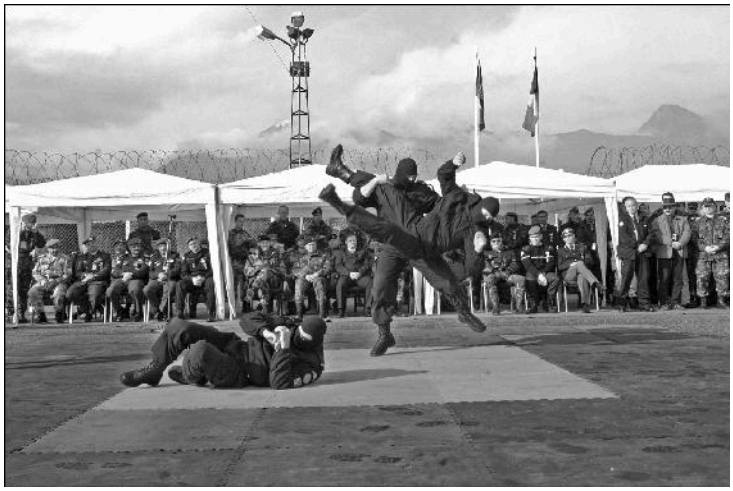

...spectacolul militar a surprins pe toată lumea, deoarece nimeni nu se aștepta ca jandarmii să prezinte conducerii KFOR și UNMIK un foarte spectaculos recital de arte marțiale, așa cum nu prea se mai văzuse în Kosovo. (Din arhiva autorului)

Datorită relației speciale pe care am avut-o în limba lui Voltaire (și nu în engleza folosită de toată lumea) cu comandantul KFOR din acea perioadă, generalul francez Yves de Kermabon, acesta a acceptat să vină de la Priștina la Peć, în cazarma jandarmilor UNMIK, unde urma să fie sărbătorită Ziua Națională, fără a ști programul și ceremonialul. Primisem din țară, de la Direcția de Relații Publice, un pachet cu circa treizeci de albume cu fotografii despre armata română în misiuni de pace, pe care l-am distribuit cu câteva zile înainte celor mai înalți ofițeri din comandamentul KFOR, împreună cu o invitație concepută și printată cu ajutorul colegilor mei din PSYOPS. Din cauza stresului și a emoțiilor puternice, în noaptea precedentă nu am scăpat de o cumplită criză biliară, ajungând alb ca varul în tabăra de la Peć, unde medicul jandarmilor m-a pus pe picioare cu niște pastile de papaverină. Am putut astfel să-l întâmpin țeapăn de mândru și curtenitor pe generalul francez la helioport, să-i prind în piept o cocardă tricoloră, să-l conduc cu protecție militară (era o procedură obligatorie în Kosovo) românească până în tabăra jandarmilor, să-l secondez la trecerea în revistă a gărzii de onoare care deschidea ceremoniile. Nu mai țin minte *speech*-ul diplomatului Daniel Banu și nici ceea ce am spus eu, pentru că spectacolul militar a surprins pe toată lumea, deoarece nimeni nu se aștepta ca jandarmii să prezinte conducerii KFOR și UNMIK un foarte spectaculos recital de arte marțiale, așa cum nu prea se mai văzuse în Kosovo.

Reprezentația s-a terminat cu inevitabila defilare a unui pluton de militari, unul de jandarmi și unul de polițiști care simbolizau contribuția românească la misiunile comunității internaționale din Kosovo. A urmat partea cea mai așteptată de toată lumea (și care nouă românilor ni s-a părut inițial insurmontabilă) cea a festinului.

Deoarece jandarmii aveau închiriat un autobuz care venea săptămânal la București (pentru a-i duce/aduce pe cei care plecau/veneau în permisie-concediu), acesta a fost folosit pentru a transporta, din supermarket-urile dâmbovițene, bere, vin, (care au făcut furori, un irlandez cerând chiar voie să trimită acasă la el gustoasa bere românească), pălincă, brânză, mezeluri, mici – toate tipic românești. Purcelul a fost cumpărat de la sârbi și pus de jandarmi la proțap; tot din butoaiele țăranilor sârbi a provenit și varza pentru sarmale, la care au lucrat bucătari albanezi (cu orez tot românesc). Totul cumpărat pe lei la prețuri ce ne-au permis asigurarea unei mese îndestulate și variate pentru peste 300 de invitați. Desigur că la decontare, acasă, toți am prezentat chitanțe în valută, pentru că nimeni nu ar fi înțeles operațiunea alimentară transfrontalieră, care a salvat onoarea românească în Kosovo.

În fine, seara, la Biroul de legătură al României din Priștina, a mai avut loc un cocktail la fel de îndestulat, dar mult mai simandicos, cu lumea diplomatică și astfel ziua s-a încheiat cu bine. Eram și eu, și toți organizatorii rupți de oboseală și emoții, dar foarte mândri și bucuroși că reușiserăm să ne prezentăm impecabil. Am fost foarte patriot în acea zi și am fost foarte mândru că sunt și eu un român printre alți români aflați în străinătate. Dintre foarte puținele ocazii de acest fel.

Culinare kosovare

Am mâncat mult și bine în răstimpul celor treisprezece luni adunate în Kosovo, chiar și după înaltele standarde cantitative românești; probabil nu la cele mai înalte cote ale gastronomiei și nici la cele mijlocii, dar a fost mult și variat. În fond nu este, după cum am observat la fața locului, tocmai o caracteristică națională această obsesie a soldatului pentru ghiftuială și paharul plin. Pretutindeni, într-un teatru de operații, soldatul oricărei nații se gândește unde doarme, ce mănâncă și ce bea, după ce evident, s-a asigurat, de siguranța lui.

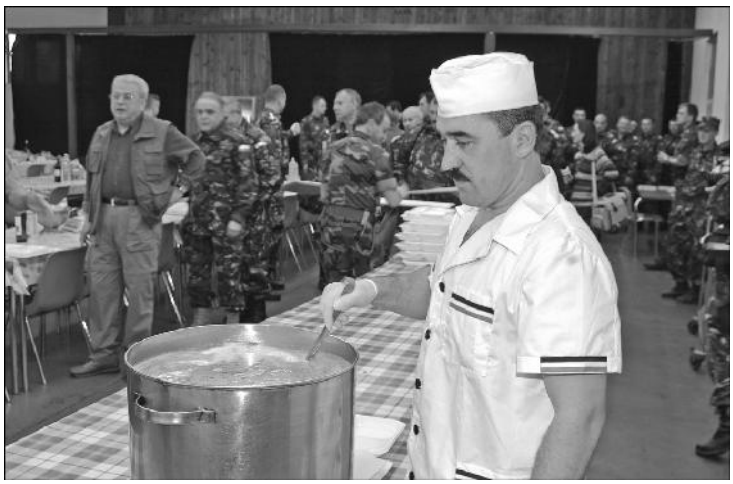

Deoarece compania de infanterie dislocată în Goražđevac avea în componență un bucătar care prepara un meniu românesc, profitam cât mai des cu putință de orice deplasare în vestul provinciei, pentru a mă delecta cu o multrâvnită ciorbă la cazan. (foto Cristi Marin)

Spre deosebire de occidentali, actualele generații de români – din cauza lipsurilor și frustrărilor din ultimele decenii – au moștenit în subconștient o justificabilă angoasă culinar-bahică, care se traduce printr-o lăcomie a îngurgitărilor ce uneori devine penibilă. Această spaimă a soldatului român în a mânca și bea pe săturate, cât mai repede și înainte de toate, provine din faptul că nici acum în cazărmile și popotele românești din capitală sau provincie nu se mănâncă la discreție și la calitatea occidentală, dat fiind faptul că preocuparea concretă față de nevoile omului (căruia

trebuie mai întâi să-i dai și apoi să-i ceri să lupte sau să muncească) nu face parte cu adevărat (doar în discursuri demagogice și populiste) din mentalul liderilor civili și militari ai spațiului carpato-dunăreano-pontic.

Comparativ cu nivelul culinar al popotelor românești (inclusiv cea din clădirea MApN, unde după fiecare prânz aveam arsuri în stomac de la uleiul prăjit a nu știu câta oară) îmi amintesc o discuție petrecută prin 2002 între comanda KFOR și seniorii naționali pe tema varietății meniurilor de la *Dinning Facility* din *Film City* – campul comandamentului central al KFOR. Generalul american (care de fapt era texan) în calitate de șef al statului major a propus prin 2002 seniorilor naționali prohibiția (după model american) băuturilor alcoolice pe tot cuprinsul campului, adică nu numai la sala de mese, ci și în PX-urile, barurile, restaurantele și NSE-urile naționale. Problema a fost soluționată rapid prin replica ironică a colonelului senior francez, care a afirmat răspicat că un pahar de vin la prânz sau la cină face parte din cultura tradițională franceză și că dacă respectivul general american nu poate stăpâni instinctele bahice ale militarilor săi, aceasta este problema lui (a texanului) și nu a comunității militare internaționale din acel camp. Într-adevăr în campurile franceze sau italiene din KFOR, la masa de prânz sau la cină militarii aveau la dispoziție cutii de vin (alb sau roșu) sau de bere cu un conținut moderat de alcool, spre deosebire de campurile americane unde vânzarea și consumul de alcool erau strict interzis. Din această cauză, militarii americani veneau în campul comandamentului central din Priștina, își cumpărau băutură pe săturate, o beau pe ascuns, probabil sub pătură, la ei în tabără, și apoi se întorceau cu sacii de plastic cu sticle și cutii de bere goale să le arunce tot în *Film City* pentru a nu fi surprinși cu corpurile delicte asupra lor.

În schimb, militarii români din comandamentul KFOR din Priștina, care, spre deosebire de ceilalți din alte țări, își plăteau *cash* mâncarea (așa erau aranjamentele minunatei și înțeleptei Direcții Financiar Contabile din MApN) având alocați pentru aceasta 20 de dolari pe zi, se străduiau cât se poate să-i economisească, mâncând la americani, în camp Bondsteel (40 de minute de Priștina cu un Nissan Terrano sau o Toyota) pe gratis, doar semnând pe un tabel în dreptul numărului de ID. Practica devenise prin 2003-2004 atât de frecventă, încât a fost nevoie de camuflarea numelui de *Camp Bondsteel* sub cel de „Ploiești”, ca să nu se prindă din conversație colegii străini, unde plănuiau românii să dea o fugă să mănânce. Ceilalți militari români încartiruiți în

taberele unor contingente occidentale (italiene, belgiene) mâncau cot la cot cu aceștia, fără plată, așa încât băieții din Moldova (Focșani), Ardeal (Dej, Arad) sau Dobrogea (Topraisar) au avut ocazia (poate pentru prima dată) să se sature zilnic de brânzeturi franțuzești sau italiene, fructe de mare, paste de tot felul, patiserie belgiană, înghețate la discreție, plus sucuri, bere, fructe cât cuprinde, cum nu li se întâmplase multora la ei acasă. Deoarece compania de infanterie dislocată în Goraždevac avea în componență un bucătar care prepara un meniu românesc, profitam cât mai des cu putință de orice deplasare în vestul provinciei (circa o oră și jumătate de Priștina) pentru a mă delecta cu o multrâvnită ciorbă la cazan, dar nici „Ploieștiul" nu-mi era deloc străin, mai ales la prânz. Dimpotrivă. Desigur, toate alimentele de la popotele din KFOR ca de altfel din toate teatrele de operații erau îmbibate de diverși conservanți și E-uri, care ne provocau în primele săptămâni balonări puternice sau alte indigestii, dar apoi organismul se obișnuia, și atunci, în lunile de misiune, chiar nu se gândea nimeni la astfel de precauții.

În Kosovo mi-am oferit, ca orice militar internațional, și delicii culinare locale, *out-side* KFOR, contra unor costuri relativ modeste. Nu am agreat în mod deosebit bucătăria albaneză care nu conținea feluri cu porc, doar vacă și oaie, și multe lactate, preferând ca tot românul restaurantele sârbești. Primul festin sârbesc l-am avut într-un sat la est de Mitrovița, în casa lui Ivica, un sârb care tipărea pentru KFOR PSYOPS variantele în limba sârbă a săptămânalului *Dialogue* și a revistei *For You*: omul, chiar dacă nu știa o boabă engleză, era extrem de primitor și de fiecare dată ne omenea insistent cu o răchie originală din livada lui de pruni, la care soția lui mai adăuga imediat un platou cu telemea, altul cu zacuscă, niște mici, niste sarmale, niște cârnăciori… Greu tare de rezistat, așa încât se tragea la sorți cine era ghinionistul care trebuia să nu bea nimic, pentru a conduce la întoarcere. Cu familia lui Ivica, căruia din simpatie, dar și pentru a păstra echidistanța față de furnizorii albanezi, i-am repartizat mai multe contracte ale KFOR, am legat o prietenie sinceră, chiar dacă puteam comunica doar prin translator: la plecarea mea din Kosovo, am făcut un *bruderschaft* cu tatăl său, iar el mi-a oferit ca amintire un tricolor cu însemnele *psyops*-ului românesc. La Vistok, în nord-vestul provinciei, predominant locuită de sârbi, am avut parte, pe malul unui lac, de niște păstrăvi minunați, dar cel mai des mergeam în enclava sârbă Grakanița de lângă Priștina. În restaurantul de acolo, efectiv m-am giftuit (pe rând, căci simultan erau imposibil, fiind

mult prea copioase) cu două feluri: așa numitul *Kokoșca* (pulpe și piept de pui umplute cu straturi de cașcaval și șuncă) și un sortiment de *Cordon bleu*, numit Karageorgevici (după numele uneia din cele două dinastii sârbe), dar căruia noi îi spuneam, în limbaj cazon, „p…ă de măgar”. Totul stropit cu vin roșu din Macedonia și asortat cu o suculentă salată sârbească. Acolo mi-am serbat ultimul meu *farewell party* din KFOR în ianuarie 2005.

Generalul mioritic

Nu am deloc o părere prea bună despre generalii români. Nici despre cei ante- și nici despre cei post-decembriști. Pe cei de dinainte de 22 decembrie 1989 i-am cunoscut doar de la tribună sau din prezidiu, dar pe cei de după i-am văzut îndeaproape cu diverse ocazii, oficiale sau nu. Poate că sunt robul cosmopolit al falselor clișee propagandistice create la Hollywood despre cum arată un general, dar chiar și așa, ceea ce am văzut cu ochii mei, pe viu, în materie de generali euro-atlantici bate mult, și de departe, masa generalilor mioritici. În mod sigur, nu sunt purtătorul inconștient al unor frustrări acumulate într-o carieră militară de peste douăzeci de ani, în care aș fi avut de suferit nu știu ce traume sau umilințe de pe urma unor generali. Dimpotrivă, soarta, sau mai degrabă ironia acesteia, a vrut să ajung, înainte de trecerea în rezervă, pe o cracă ierarhică bunicică a Statului Major General, fapt de neimaginat atunci când, în timpul stagiului militar în termen redus, am fost băgat zece zile la arest, degradat (de la caporal la soldat) și ras în cap. În pofida acestui debut anti-milităros, nu am avut prejudecăți sau resentimente, ci dimpotrivă: la începuturile carierei mele militare am fost și eu victima aurei de personaj infailibil și atotputernic, pe care o asigurau purtătorului uniformele cu vipușcă lată la pantaloni, stele pe umăr și lauri dubli la caschetă. Așa încât, atunci – adică înainte de 1990 – și acum – adică în perioada postdecembristă – am cunoscut și generali români de excepție, dar mult prea puțini, cariera acestora fiind de cele mai multe ori stopată până la acel prag, dincolo de care ar fi apărut riscul de a deveni un periculos reper și termen de comparație.

Înainte de 1989, gradul de general era rezervat senectuţii prea-supuse şi avatarurilor predictibile ale acesteia (senilitatea, sâcâiala, impotența), drept consecinţă şi răsplată a unui merituos dosar de cadre. La bătrâneţe, după consumarea unei vieţi întregi năduşite în cizme şi diagonală, în poziţia „Drepţi” şi cu un permanent „’trăiţi!” pe buze, cine să mai fie’n stare de niscaiva teribilism sau voluntarism donquijotesc în afara liniei partidului. În plus, copiii moşneguţilor în uniformă, stabiliţi binişor pe crăcile lor ierarhic nomenclaturiste, cu nepoţeii aferenţi, încă la vârste

crude, atârnau serios în balanţa oricărei judecăţi personale de valoare.

Imediat după 1989, acest grad militar s-a liberalizat brusc, devenind accesibil tuturor celor merituoşi sau măcar plăcuţi din punct de vedere politic: marilor comandanţi de mingi de tenis sau de fotbal şi chiar mai-marilor postdecembrişti peste polonice şi castroane, toate militare desigur. După 2005, subofițeri de intendență au ajuns primari și generali în rezervă, tot așa cum uniforma de general a ajuns recuzită electorală pe panouri de partid și acoperământ pentru impostura intelectuală asociată cu ticăloșia morală.

Astăzi, la fel ca şi înainte, generalul românesc nu „devine", ci „este făcut", cam tot aşa cum, înainte vreme, un vajnic şi mai ales credincios războinic, nu „devenea nobil", ci „era în-nobilat" de către suveran, adică de către puterea politică. Şi-uite aşa, încet-încet, în lipsă de alte ocazii războinice practic-aplicative, „generalul românesc" a fost consacrat drept o funcţie politică în breasla militarilor. Altfel, nu pot înțelege cum un personaj cu apucături și mentalitate de majur a ajuns general, sau cum huidume psihopate, dar viclene și cu „relații" au penetrat până la cele mai înalte poziții ale Statului Major General. A fost un caz de notorietate publică cel al unui fost general, ajuns, tot prin filiație politică, prefect, care a fost trădat de o jurnalistă că nu știa versurile *Imnului național*, iar foștii subordonați ar fi fost în stare să jure că, în viața lui, acesta nu scrisese deodată mai mult de jumătate de pagină. În consecinţă, generalul românesc – odată avansat în grad şi numit pe funcție – îşi poate administra unitatea/feuda şi pe ai săi *suptordonaţi (sic!)*, după bunu-i plac şi meandre, în directă conformitate cu creşterea burţii şi adâncirea cutelor la pantaloni, adică cu dezvoltarea personalităţii sale manageriale şi respectiv cu extinderea competenţei sale profesionale.

Modelul generalului occidental, cunoscut sub pompos-frisonanta sintagmă de „general NATO", a creat iniţial oarece emoţii şi spaime ierarhic-existenţiale generalului mioritic, proaspăt procopsit cu statutul de jupân cazon, ca urmare a eroismului şi a competenţei sale mult prea plecate în faţa Puterii politice, dovedite în timpul, dar mai ales după decembrie '89. Lucrurile au revenit însă rapid la normalitatea balcanică, iar jupânul a rămas jupân, prin voia boierului politic, exhibând aceleaşi apucături de vătaf şi un limbaj altoit – uneori – cu barbarisme englezeşti. Cutele la pantaloni au continuat să se adâncească pe timpul principalei activităţi cotidiene, cea a înscrierii sisifice a rezoluţiilor standard pe documentele din mapa de corespondenţă (de tip „D-l col.

XXL, rog măsuri în termen") şi tot din aceleaşi motive, burţile au proliferat şi ele.

Dacă pe plaiurile mioritice lucrurile pot fi ţinute în limitele unei respectabilităţi de circumstanţă acceptate de toată lumea, ele se complică, până la limita de suportabilitate a ruşinii şi a ridicolului, atunci când generalul nostru este nevoit să evolueze în medii internaţionale. Pentru generalul recitator bolovănos al unor înduioșătoare platitudini, truisme şi fraze sforăitor patriotice, devine o performanţă utopică să ştie cu adevărat cum şi despre ce anume se vorbeşte, într-un mediu internațional, în limba engleză. Pentru un observator din afara ţării, generalul mioritic aflat în faţa unui omolog străin prezintă simptomele unui etern şi acut bolnav cronic de hemoroizi, care freamătă în fotoliu cu un zâmbet chinuit pe faţă.

Aproape niciun general postdecembrist (în pofida unor nume predestinate unui anumit profil, precum „Zisu", „Bacşiş", „Măciucă") nu a ratat titlul de „doctor în științe militare", menit să-i gâdile nemărginitul orgoliu. Fie că şi-a luat doctoratul pe bază de portbagaj (plin de produse agroalimentare cu specific regional din categoria caltaboș, țuică, telemea) în cazul generalilor-jupâni din teritoriu, fie că a obţinut titlul printr-un trafic de influenţă şi autoritate lipsit de scrupule, în cazul generalilor din Capitală, puţini dintre noii titraţi au avut curiozitatea de a-şi citi măcar rezumatul tezei, trudită din greu de ai săi subordonaţi. Acest detaliu nesemnificativ nu l-a împiedicat pe proaspătul „doctor", atât de plin de râvnă de carte, să facă pasul următor către cucerirea unui titlu universitar (de *conf.* sau chiar de *prof. univ*.), care dădea bine la CV sau pe cartea de vizită, spre stupefacţia omologilor euro-atlantici, care au fost și sunt mult mai preocupaţi de milităria propriu-zisă, necesară pentru a câştiga un război, pentru a mai avea timp de mucavaua unor fiţe intelectuale. Ultimul răcnet în materie de preocupări intelectuale ale generalului mioritic de elită este dobândirea calităţii de conducător de doctorat, pentru propăşirea ştiinţifică a ofiţerimii române, la standarde NATO, dar și pentru asigurarea unor relații și servicii personale deloc neglijabile. Nu am înțeles niciodată această orgolioasă obsesie a generalului mioritic contemporan de a-și asigura cu orice preț o aură de intelectual subțire, care nu i se potrivește deloc și în care nu crede nimeni (nici măcar el). Generalul Dumitru Cioflină reprezintă o excepție: fost șef al SMG în perioada 1991-1997, (de altfel dintre foarte puținii generali români, cu față și ținută de general) care, din motive doar de el știute, nici nu și-a dat doctoratul (o putea face fără

probleme) și nici nu a participat la susținerea de teze de doctorat, chiar dacă o bună bucată de vreme (până în 2001) a fost comandantul și rectorul Academiei de Înalte Studii Militare. Față de tenebrozitatea comunistoidă a lui Vasile Ionel, sensibilitatea intelectuală și orgoliul bine mascat ale lui Constantin Degeratu (e de neînțeles pentru mine cum acesta a putut lucra atât cu președintele-intelectual Emil Constantinescu, cât și cu președintele-matroz Traian Băsescu), teribilismul exacerbat, poate chiar patologic al lui Mircea Chelaru (având un autentic doctorat Magna cum Laude), populismul lăcrămos, dar benign al lui Mihail Popescu, viclenia arogant-amenințătoare deductibilă din personalitatea lui Eugen Bădălan și inconsistența cronică afișată de rotofeiul anost Gheorghe Marin, Dumitru Cioflină rămâne, în opinia mea, singurul mare șef al corpului militar care cel puțin a știut să afișeze o imagine, o atitudine și o prestanță demne de această poziție.

Generalul Iordache Olaru, pe care îl cunoscusem locotenent-colonel la Misiunea militară a României din Bruxelles în 1997, a ajuns general de două stele în structurile de politică de apărare ale ministerului și apoi, exasperat, și-a dat demisia… (foto: Cristi Marin)

Tot în categoria extrem de restrânsă a „fețelor luminoase de generali români", pe lângă Ioan Sorin despre care am vorbit deja, simt nevoia să menționez încă două nume, fiecare acoperind un caracter deosebit. Generalul Iordache

Olaru, pe care îl cunoscusem locotenent-colonel la Misiunea militară a României din Bruxelles în 1997, a ajuns general de două stele în structurile de politică de apărare ale ministerului și apoi, exasperat, și-a dat demisia, fiind în decursul anilor 2010-2011 autorul mai multor scrisori deschise, anti-băsiste, prin care argumenta cu meticulozitate și competență starea deplorabilă în care ajunsese armata română. Pe cât de sportiv, occidentalizat, energic și rafinat este generalul Iordache Olaru, pe atât de neaoș-carismatic, sclipitor în pilde din popor și citate din clasici, debordând de un neostoit și foarte personal umor este un general din generația precedentă, pe numele lui Ilie Marin, refugiat la pensie între Academia militară (UNAp) și nepoți: așa l-am cunoscut drept coleg de bancă la un curs postuniversitar, bucurându-mă nu doar de aforismele lui fără perdea politică, dar mai ales de acel bun-simț aflat în mare lipsă la purtătorii de vipușcă lată la pantaloni. Chiar dacă a ajuns general și mare șef în SMG, „micul Napoleon", cum îl alintau cu simpatie studenții de la IATC din anii '70 care făceau armata la Plenița sub comanda locotenentului Ilie Marin, șef de promoție, acesta a rămas om.

Acesta este portretul generalului mioritic post-decembrist, așa cum am avut eu parte de el. Nu este deloc flatant, așa cum nu este nicio răbufnire vitriolantă, în urma vreunei experiențe personale nefericite. Din fericire, știu, am văzut că există și excepții care confirmă, prin contrast, regula. Totuși, abia mai târziu am înțeles că ceea ce am cunoscut eu, pe culoarele și în birourile din M100 (clădirea Ministerului Apărării Naționale), reprezintă oglinda perfectă a omului politic mioritic post-decembrist, dar nu în costum negru și cravată, ci în uniformă cu vipușcă lată la pantaloni. Și unii și alții, adică și politicienii și generalii români, provin dintre noi cei care scriem, gândim, citim (probabil) sau ignorăm (cel mai probabil) aceste rânduri.

Tipuri cazone 2000

Am, scris aceste rânduri pe vremea când eram încă ofițer activ, colonel în Statul Major General al armatei. Specimene vii, reale, cu nume, prenume, grad și număr la bocanc pentru tipul de *mitocancazon* sau de *idiotcazon*, au fost mai multe: pe unele le vedeam doar prelingându-se zilnic prin labirintul culoarelor din clădirea MApN, cu altele am lucrat direct, iar câteva mi-au fost, din nefericire, șefi. Am cules de la fiecare ceea ce mi s-a părut tipic și astfel au rezultat portretele generice ale mitocanului sau idiotului cazon post-decembrist care urmează.

Mitocanulcazon este un mitocan la fel ca toţi ceilalţi, dar, în plus faţă de varianta civilă, poartă uniformă şi beneficiază de ordine şi regulamente militare. Nu ştiu dacă mitocanul se naşte ca atare sau se formează ulterior. Cred că şi una, şi alta. Cu certitudine însă, în armată, el îşi găseşte mediul ideal de viaţă, prosperitate şi satisfacţie. Corecţiile comportamentale posibile în viaţa civilă sunt anulate de ambientul cazon al ierarhiei stricte, de disciplina şi regulamentele specifice acestei onorabile şi inevitabile instituţii.

În pofida aspiraţiilor sale regionale sau mapamondice, *mitocanulcazon* nu vorbeşte nicio limbă străină celei în care s-a nimerit a se naşte. Cu notabila excepţie – extrem de utilă – a onomatopeelor „Ies” şi „Nău”, de o inestimabilă valoare practică în situaţii de protocol. Atunci când comunicarea internaţională devine inevitabilă, insignifianta treabă a minimului schimb de mesaje revine ignobililor translatori. Este de la sine înţeles că aceştia trebuie să acopere vacuum-ul retoric şi ideatic, cacofoniile, prăpăstiile gramaticale, dar mai ales duhoarea jargonului. Pe *mitocanulcazon* această incompetenţă nici vorbă să-l afecteze câtuşi de puţin. Dimpotrivă. Handicapul este adjudecat imediat, cu un inimaginabil tupeu, fiind expus ca un preţios trofeu atârnat la loc de cinste în panoplia obtuzităţii sale. În funcţie de împrejurare, un naţionalism proferat cu aroganţă şi obtuzitate este folosit drept argument al handicapului lingvistic. Cu alte cuvinte, *mitocanulcazon* se limitează doar la limba natală nu datorită congenitalei sale neputinţe, ci dintr-un fervent patriotism, niciodată umbrit. De altfel, străinătatea şi străinii îi provoacă instantaneu *mitocanuluicazon* o dublă reacţie: în prezenţa superiorilor, el va aborda o politeţe stângace sau

chiar o libidinoasă curtoazie; pe la spate şi, mai ales, în faţa unui confortabil auditoriu subordonat, nu va uita niciodată să îi bârfească dispreţuitor, suculent şi doct.

Mitocanulcazon este un mitocan la fel ca toţi ceilalţi, dar, în plus faţă de varianta civilă, poartă uniformă şi beneficiază de ordine şi regulamente militare. (Din arhiva autorului)

Mitocanulcazon este un personaj extrem de sensibil la mediul înconjurător. Îi simte imediat pe cei ce nu sunt de aceeaşi teapă cu el, drept care, automat, îi diferenţiază fie în stăpâni, care trebuie seduşi cu orice preţ (de obicei printr-o libidinoasă și lipsită de imaginație lingușire), fie, dimpotrivă, în subalterni bicisnici, virtuali rivali, deci duşmani, care nu merită altceva decât o nemiloasă căprărie. Sedus iremediabil de miresmele puterii, *mitocanulcazon* va fi întotdeauna de partea puterii sau alături de cei care o deţin. În prezenţa acestora, el va afişa spontan o impecabil de sinceră şi servilă erecţie. În exersarea acestei atitudini, mitocanul cazon va exploata fără niciun scrupul (moral sau etic) extrem de generoasele şi inventivele regulamente militare, care pot acoperi cu o aură de respectabilitate, rigoare şi chiar de firesc, orice tip şi dimensiune a linguşelii.

Mitocanulcazon n-ar fi el nici mitocan şi nici cazon cu adevărat dacă n-ar avea nemăsurate pretenţii de onorabilitate, vădit disproporţionate în comparaţie cu dimensiunile şi aspectul moral al fiinţei sale. Falsa modestie devine în cazul său un blazon cu atât mai greţos, cu cât este afişată insistent şi cu o ipocrită ostentaţie. De aceeaşi agresivă modestie se leagă şi repetata enumerare sau detaliere în faţa subordonaţilor, care nu au nicio şansă de a se eschiva, a incomensurabilelor sale fapte de arme, de înţelepciune, de

bunăvoinţă, de cultură, de … Prozelitismul său în materie de înţelepciune începe, de obicei, cu un avertisment sănătos, de tipul „Vă scot eu mucii de pe creieri”.

Indiferent cât este de grobian şi limitat, anacronic şi agresiv, în ochii celor în mijlocul cărora se întâmplă să trăiască, cazonul mitocan reclamă şi îşi proclamă obsesiv respectul, camaraderia, chiar familiaritatea insidoasă faţă de aceştia. Are o nepotolită nevoie de aplauzele publicului spectator pentru alimentarea nesăţiosului său orgoliu. Pentru aceasta este dispus, uneori, să joace chiar şi comedia generozităţii sau să afişeze un ipocrit altruism. Acestea îi pot justifica propria-i superioritate, iluzia amăgitoare de a atinge praguri de respectabilitate, care în realitate îi vor fi etern inaccesibile. Invocarea unor înalte principii morale, mai ales în cazul unor atitudini punitive, face şi aceasta parte din acelaşi necesar spectacol de *captatio benevolentiae*. Desigur alegerea respectivelor principii este o funcţie perfect aleatoare, destinată să justifice şi chiar să înnobileze, la faţadă, orice gest. Oricum aceste principii sunt în cazul *mitocanuluicazon*, vorba lui Andrei Pleşu, „mai mult o chestiune de estetică, decât una de etică”. Adică o simplă poleială de paradă.

Fiindcă veni vorba de paradă. În situaţia în care poate juca un rol public proeminent, nimic nu-l satisface mai mult pe al nostru *mitocancazon* decât paradele şi ceremoniile militare. Acestea parcă ar fi fost special inventate pentru a-i satisface nesățiosul său apetit grandomaniac. Prin urmare orice oportunitate festivistă – iar în toate armatele lumii nu se duce lipsă de aşa ceva – va fi exploatată doct, perfect regulamentar şi până la limita ridicolului. A saluta sau a fi salutat în poziţie de drepţi, a da sau a primi raportul, a zbiera sentenţios o comandă onomatopeică, a executa cât mai bățos cu puţinţă mişcări rituale, iată tot atâtea ocazii pentru stimularea unor orgasme megalomanice, a unor clipe de abisală glorie interioară, nestânjenite de expresiile perplexe, contrariate sau ironice, din rândul audienţei.

Domeniile în care orice *mitocancazon* excelează, prin definiţie, sunt femeile şi băutura. Ambele preocupări sunt indisolubil legate de proiecţia unei agresive virilităţi, fără de care mitocanul nu se poate nici defini şi nici accepta pe sine. Conform universalei doctrine a mitocăniei cazone, unica şi suprema raţiune a oricărui chef este să bei mult, neverosimil de mult, până la atingerea acelor praguri, de nesimţire și de beţie, cuantificabile doar prin cantităţi cât mai impresionante de băutură (detaliile privind ordinea îngurgitării şi sorgintea lichidelor fiind esenţiale în relatarea ulterioară a

evenimentelor). În ceea ce priveşte femeile, acestea nu pot fi abordate decât din perspectiva a două utilităţi: a fi f.… şi/sau bătute, în funcţie de situaţie. În rest, la cratiţă. Ambele activităţi însă, musai trebuie prestate cu simţ de răspundere şi cât mai des cu putinţă. Deşi nu este misogin, pentru că aceasta nu se potriveşte cu imaginea de *macho* de care *mitocanulcazon* face, potrivit tradiţiei, enorm de mult caz, el nu ştie a face dragoste, ci doar sex, (mult şi des), de preferinţă adulterin, sau cel puţin aşa trebuie să rezulte din poveşti.

Oarecum paradoxal, *mitocanulcazon,* uneori, iubeşte florile şi pescuitul, poate sincer, dar întotdeauna ostentativ, ca un paravan inocent al neşlefuitelor sale instincte neanderthaliene. Se întâmplă des ca *mitocanulcazon* să afişeze o gamă destul de limitată de bune maniere cavalereşti, preluate din romanele picareşti adolescentine, dar care, atunci când nu sunt înecate în libidinoşenie, vor fi exersate cu graţia unui elefant încălţat în bocanci perfect lustruiţi.

Teoretic *mitocanulcazon* nu face niciun rău nimănui… În plus, el este, întotdeauna, unul din „băieţii noştri”, nu-i aşa? Ofițerii și generalii care mi-au servit drept model pentru portretul robot al *mitocanuluicazon* sunt mulți, dar niciunul nu reunește toate caracteristicile mai sus evocate: de aceea sunt nevoit să nu dau nume, deși mulți ar merita-o din plin, iar eu nu vreau să nedreptățesc pe nimeni. Oricum, cititorul acestor pagini, fie el militar sau nu, va recunoaște singur profilul acestei specii foarte răspândite în fauna armatei.

În afara *mitocanuluicazon*, nicio armată care se respectă nu se poate lipsi de idioţi. Oricât de polemică şi paradoxală ar părea această afirmaţie, *idiotulcazon* se constituie în coloana vertebrală a oricărei armate, fie aceasta antică sau contemporană. Fără el nu se poate. Războaie, instrucţie, parăzi, nu ar putea fi imaginate şi cu atât mai puţin puse în practică, fără inestimabila contribuţie a *idioţilorcazoni*. Cu toate acestea, ar fi evident exagerată aserţiunea că instituţia militară ar fi alcătuită majoritar din idioţi. Nu, armatele nu sunt, nu au cum să fie dominate de idioţi, dar milităria nu ar putea supraviețui fără o constantă infuzie de idioţie, menită să-i asigure un nivel stabil de disciplină, conformism şi protecţie antirevoluţionară. Aşadar, „Idioţi! Cu stângu’ înainteee, marş!”.

Idiotulcazon a fost, este şi va fi, cel mai perfect purtător şi executant de ordine. Pentru *idiotulcazon* regulamentul militar ţine loc şi de Biblie şi de carte de învăţătură şi de

Codul lui Da Vinci. Omul nostru nu va avea nicio problemă în a învăţa pe dinafară, în spiritul şi în litera lor, toate ordinele şi regulamentele care stau în calea supravieţuirii şi afirmării sale plenare în universul cazon. Tot ceea ce ar putea avea nevoie să ştie, tot ceea ce îl interesează, cu notabila excepţie a ştirilor sportive şi meteorologice, el le poate îndestulător sorbi din sus-numitele „docomente". În consecinţă, satisfacţiile sale decurg din transpunerea în viaţă a bibliilor cazone. Aici intervine scânteia sa de glorie, orgasmul indescifrabilelor sale satisfacţii, mângâierea liniştii sale plenare: atunci când ordinul a fost executat „întocmai şi la timp", „ca la carte". Puţin importă cine a dat respectivul ordin, cu condiţia ca acesta să fie un superior în grad şi funcţie. *Idiotulcazon* nu este capabil a cunoaşte niciun freamăt metafizic generat de prevederile sau efectele respectivului ordin sau regulament. Importantă şi decisivă este doar execuţia impecabilă. Evaluarea consecinţelor acestei executări a ordinelor și regulamentelor este o problemă care transcende capacităţile mentale sau morale ale *idiotuluicazon*.

La fel ca şi în varianta sa civilă, *idiotulcazon* nici măcar nu bănuieşte că este iremediabil idiot. Autosuficienţa sa congenitală îi asigură un inexpugnabil scut protector împotriva oricăror impertinente dileme sau dubii de natură subversivă. De aici provine, uneori, şi autenticitatea inocenţei sale. Sau cumsecădenia sa, la fel de înduioşătoare, cu cât aceasta se alimentează din acelaşi nesecat izvor de idioţie.

Legată de inconştienta propriei idioţii, este şi neobosita hărnicie a *idiotuluicazon*. El poate să execute la nesfârşit, „întocmai şi la timp", dar și cu un halucinant entuziasm, aceleaşi ordine oricât de anoste sau fără sens ar fi acestea. Cotizant credincios la „cooperativa munca în zadar", el este iremediabil mândru de realizările sale, recenzabile la rubrica M.O.P., adică „muncă de om prost". Drama intervine în momentul în care cineva încearcă să-i domolească prolificul său entuziasm muncitoresc, deoarece intrusul se va lovi de impenetrabilul zid al inflexibilelor convingeri tipice unui *idiotcazon*.

Conformismul este principalul zid de apărare al *idiotuluicazon*, care în absența oricăror alte argumente de logică, bun-simţ, personalitate sau nuanţă, recurge la morala şi principiile unanim recunoscute şi acceptate de societate sau de microcomunitatea unităţii militare din care face parte. În acest fel, *idiotulcazon* se constituie drept un pilon de bază al armatei și implicit al societății din care cu cinste și onor face parte. Alături de bunul său camarad, *mitocanulcazon*.

O lecţie zdravănă de engleză

Înainte de a pleca la cursul de limba engleză din Anglia, pentru aproape patru luni, îmi propusesem să țin un jurnal din care să scriu apoi o cărticică, gen *Mulțumim Domnului că e duminică*, publicată de colegul meu, maiorul Laurențiu Sfinteș, după cursul lui de limba engleză din Canada. Nu trebuie câtuși de puțin conchis că orice cursant militar român în Occident are tendința de a-și descrie livresc experiențele, dar cred că este în continuare visul oricărui ofițer post-decembrist să plece la un curs, din orice domeniu, cu condiția să fie cât mai lung și într-o țară occidentală, deoarece aceasta însemna: un trai excelent, mai mult decât confortabil și fără prea mult efort pe toată durata cursului, obținerea de puncte serioase la dosarul personal ce deveneau importante în situația unei promovări, un câștig (uneori consistent) în bani, ca urmare a economisirii drastice a diurnei, iar pentru foarte puțini (printre care m-am numărat și eu) o prețioasă deschidere culturală. Pentru toate aceste motive, efortul unei intervenții la șefii cei mari, decidenți asupra listelor de plecare la curs în străinătate, dincolo de rezultatele testelor de limbă engleză și psihologice (adică o pilă sau o șpagă), părea justificat pentru majoritatea ofițerilor români, deoarece ei erau conștienți că fără aceste cursuri (sau poate participarea la un exercițiu NATO/PfP) nu prea aveau șanse de a vedea Occidentul (era în perioada 1996-2002) sau de a promova ulterior în carieră.

Am fost surprins, încă din prima zi, de perfecta organizare și pregătire a tuturor activităților necesare pentru desfășurarea impecabilă a cursului. Pentru toți cei peste patruzeci de ofițeri, veniți din țări est-europene (unii poate pentru prima dată în Occident) să învețe limba engleză la ea acasă, totul era scris și explicat pe hârtie, totul era planificat cu mult bun-simț, programul (masă, cursuri, pauze, deplasări, teste) se desfășura la fix, singurul lucru inexplicabil – vorba unuia dintre profesori – consta în obsesia englezilor pentru ținuta obligatorie cu haină și cravată la cină. Ironia face ca, exact în aceeași perioadă, să citesc în presă că la Hastings, locul unde avusese loc, în 1066, ultima invazie de succes a Regatului Angliei de către ducele normand, Wilhelm Cuceritorul, se deschisese un magazin unde cumpărăturile nu se puteau face decât … în pielea goală. Până una alta, la Școala de limbi străine a armatei britanice din Wilton Park de

la Beaconsfield (profesorii se lăudau că aici învățase și Muammar Gaddafi limba engleză în anii ’60), orășel aflat cam la 40 de mile de Londra (în douăzeci de minute trenul ajungea în gara Marylebone), fiecare avea garsoniera lui, cu tot ce trebuie în ea (mai puțin televizor care i-ar fi sustras pe studenți de la studiu), într-un bloc turn, la poalele căruia erau sălile de clasă, un vast *officer's mess*, sală de mese, bibliotecă, sală de calculatoare, sală de fitness și un imens covor de gazon în jurul căruia se putea face un excelent jogging. Un microbuz îi ducea pe cei ce doreau să facă înot, la piscina olimpică a unei baze aeriene a RAF, din două în două săptămâni. Marea surpriză a fost când am aflat că fiecare ofițer estic va primi câte 5 lire sterline pe zi de cheltuială, din partea guvernului Maiestății Sale, indiferent de diurna asigurată de țara lui (noi primeam 11 lire pe zi). Masa (cu autoservire, fiecare cât și ce dorea) era tot gratuită și mai ales variată (nu care cumva un musulman să nu aibă opțiunea alegerii între carnea de vacă sau cea de oaie sau un vegetarian să sufere), dar cam fără gust preparată; în schimb, am fost cucerit definitiv de copioasele lor *breakfast*. Singura doleanță a cursanților est-europeni – care a fost imediat satisfăcută – a fost aceea ca legumele pentru salate să nu mai fie fierte, ci să fie lăsate proaspete.

Împărțiți pe trei grupe, după câtă prealabilă engleză știa fiecare, toți cursanții, români, polonezi, cehi, ruși, ucrainieni, slovaci, macedoneni, bulgari, letoni, estonieni, georgieni, am fost învățați cu îndărătnicie limba lui Shakespeare, fiindu-ne stimulat până la limită efortul școlar conform vechilor tradiții englezești, dar într-un stil pe cât de pragmatic, pe atât adaptabil profilului fiecărui student. Am aflat astfel că testele de la sfârșitul fiecărei săptămâni nu aveau menirea punitivă (tipică mentalității comuniste) de a-i demonstra elevului cât de prost sau leneș este, ci, dimpotrivă, de a-l lămuri pe profesor unde și cum anume poate să-l ajute cât mai mult pe student și în ce direcție acesta ar trebui să-și canalizeze eforturile.

... la Școala de limbi străine a armatei britanice din Wilton Park de la Beaconsfield, fiecare avea garsoniera lui într-un bloc turn, la poalele căruia erau sălile de clasă, un vast officer's mess, sală de mese, bibliotecă, sală de calculatoare, sală de fitness și un imens covor de gazon în jurul căruia se putea face un excelent jogging. (foto: Călin Hentea)

Tot la acea școală, zisă militară (dar care mie mi s-a părut extrem de civilă, fie și pentru că profesoara de la grupa mea, Jean Meakin, își făcuse studiile la Oxford, colegii spunându-i *Marlene Dietrich of Beaconsfield*, iar un alt profesor era de fapt preot ortodox de origine finlandeză la o biserică, tot din …Oxford) am fost învățați cum să susținem o prelegere în public, cum să ne structurăm ideile într-un eseu, sau despre ce și cum se poate face conversație într-un club ofițeresc britanic (orice, dar numai despre sex, bani, și politică nu!). Tot de la workaholica Jean Meakin am învățat despre distanța de circa o jumătate de metru pe care englezii sunt învățați să o păstreze față de interlocutor: „Dacă eu te-aș atinge cu mâna pe umăr, aș putea să-mi pierd slujba", mi-a explicat englezoaica mie, un român învățat cu pupături și îmbrățișări frecvente și fără jenă în public sau cotidiene îmbrânceli prin mijloacele de transport în comun. După aproape patru luni, acel mic colectiv de profesori extrem politicoși, candizi chiar și întotdeauna afabili și săritori, ne-au adus pe toți la un anumit standard de cunoaștere a limbii și a comportamentului englezesc, indiferent de nivelul de la care plecase fiecare sau cât de departe se afla țara lui de Marea Britanie.

Unul din momentele memorabile de contact cu tradiția și stilul de viață britanic a fost așa numitul *Regimental Dinner Night* – adică o masă festivă obligatorie pentru întreg personalul civil și militar al școlii, facultativă (dar contra cost, zece lire) pentru studenți. Scopul festinului, care înainte

se desfășura lunar, iar acum de cinci, șase ori pe an, era întărirea spiritului de corp în unitatea militară respectivă. Cadrele militare au venit îmbrăcate la ținuta de mare ceremonie model 1815 (de pe vremea când englezii l-au bătut pe Napoleon la Waterloo), noi studenții în ținuta de oraș. S-a intrat în sala de mese doar la al treilea gong, fiecare avea locul desemnat și nu avea voie să se ridice sub nicio formă de la masă, până la sfârșit (nici să facă pipi). Meniul a fost, evident, unul special, dar britanic, din păcate, și nu franțuzesc. Invitatul a fost un viceamiral și lord britanic, venit cu elicopterul de la Londra, tânăr și foarte jovial în *speech*-ul său, care, conform tradiției, nu a fost aplaudat, ci s-a bătut cu palmele în masă, zdrăngănind puternic vesela și tacâmurile de argint. Tot conform tradiției, la sfârșitul mesei, vinul de Porto și l-a turnat fiecare dintr-o sticlă-carafă marcată cu un medalion special, și care era trecută, într-o veselie, de la unul la altul. Când, după *speech*-uri, s-a dat pauză, toată lumea a năvălit brusc spre insuficientele toalete: drept care, gentlemenii englezi au cedat toaleta lor doamnelor și toată suflarea militară bărbătească s-a ușurat, în aer liber, pe gazonul din jurul școlii. Lângă mine, la masă, s-a aflat o locotenentă blondă, masivă și cam zgubilitică din Royal Navy, cu care am încercat să deschid o conversație prin clasica întrebare: „Ce știi despre România? Spune-mi primul cuvânt care-ți vine în minte”. Răspunsul a fost zdrobitor de sincer: „Ceaușescu și orfelinatele de copii cu SIDA. Iartă-mă, știu că România nu înseamnă doar atât, dar la fel este și cu Cambodgia, de exemplu, te trimite cu gândul la Pol Pot și atât”.

Scriind aceste rânduri, îmi revin în memorie micile grupuri naționale de colegi (doar la foarte puțini îmi mai reamintesc numele), care, indiferent cum erau împărțiți la cursuri, se recoagulau instantaneu în pauze, la cafea, la masă, la ieșirile în Londra. Practic, nu s-a produs nicio combinație internațională, poate cu excepția celei dintre o unduioasă rusoaică și un tânăr aviator polonez, și nici nu s-a înregistrat vreo camaraderie transfrontalieră, cel mult câteva discuții agreabile, mai dezinhibate, dar întotdeauna foarte politicoase. Astfel, cei cinci ofițeri cehi păreau că formează mereu un grup compact și autosuficient, spre deosebire de bulgari și macedoneni, mult mai fără fasoane și deschiși la vorbă. Rușii se simțeau bine în compania ucrainienilor – poate pentru că astfel mai puteau evada din limba engleză, doar locotenent-colonelul albanez, ce părea mereu țăpănos, nu avea unde evada, pentru că albaneza lui nu o știa nimeni, iar la engleză era recunoscut drept perfect afon, la fel ca și unul dintre

georgieni, care avea o cicatrice uriașă pe obrazul stâng și în rest era numai mușchi. Mai era și o grupă specială de ofițeri turci, care și ei ar fi vrut să se apropie de restul lumii, dar se loveau implacabil de barajul limbii, așa că se mulțumeau să fie întotdeauna politicoși și zâmbitori, iar când au început să poată conversa în engleză, nu au ratat nicio ocazie de a condamna terorismul kurd (la fel de des turcii blamau PKK, cum și englezii o făceau cu IRA) care în acea perioadă părea a fi marea lor problemă și obsesie.

Eu m-am împrietenit însă cu un scoțian, Patrick McKinley, extrem de jovial și generos în toate, care fusese invitat de Școală să ne țină o prelegere despre relația dintre armată și presă în conflictele limitate ale ultimelor decenii. În seara dinaintea prelegerii lui și în cea de după, am stat la taclale, cu un gin în față, în sacrosanctul club al ofițerilor, apoi Patrick (care știa să vorbească o engleză la fel de curată precum Sean Connery, nu doar scoțiana precum majoritatea conaționalilor lui) m-a invitat pentru un weekend la el acasă în Edinburg și așa am ajuns să cunosc magnificul oraș al lui Walter Scott, am băut bere în pubul favorit al lui Robert Louis Stevenson și am primit de la fratele lui Patrick, Allan Mc Kinley, o cruce de argint a Sf. Patrick, pe care de atunci o port la gât drept un talisman al norocului și al binelui. Nu am ajuns să facem împreună acea carte despre armată și presă, plănuită atunci, la un pahar de *scotch malt whisky* din Edinburg (pe care am scris-o până la urmă singur), dar am rămas prieteni, cu speranța că ne vom mai revedea cândva, undeva.

În timpul acelui curs în Marea Britanie a început preocuparea mea, devenită pasiune și specializare pentru trecutul și prezentul propagandei. Aceasta a pornit de la interesul curent ce îl manifestam pentru relația armată-presă, dat fiind meseria mea de jurnalist pe care o practicam cu un soi de inocentă frenezie (chiar și în bocanci fiind), iar apoi a fost stimulată de două evenimente majore, petrecute pe durata cursului, mai întâi în România și apoi la frontierele ei. Astfel, la scurt timp după plecarea noastră în Anglia, pe 11 ianuarie 1999, în țară a izbucnit ultima mineriadă a lui Miron Cozma, ce părea o foarte violentă răzmeriță, cu aspect de lovitură de stat, cel puțin după ceea ce percepeam noi din știrile presei londoneze, ale *BBC World Service* și ceea ce mai puteam citi pe puținele site-uri ale ziarelor românești, existente în acea perioadă. Noi toți cei cinci ofițeri români eram fierți de îngrijorare și ne gândeam că vom fi rechemați urgent în țară. Eu am primit chiar și un mail de la reporterul PRO TV, Iulian Pană, acreditat în acea vreme la MApN (și cu

care tocmai colaborasem excelent la comentariul transmisiei în direct a defilării militare din 1 decembrie 1998), care mă sfătuia că dacă va ajunge Corneliu Vadim Tudor și PRM-ul la putere, să fac cumva să nu mă mai întorc în țară. Nici nu s-au liniștit bine lucrurile acasă și, pe 24 martie 1999, a început războiul dintre NATO și Iugoslavia lui Miloșevici, din cauza problemei Kosovo. Am avut atunci senzația, și nu am fost singurul, că ne aflam în pragul izbucnirii celui de-al treilea război mondial. Iarăși noi, cei cinci români, ne-am gândit că vom fi rechemați în țară, mai ales că cei trei ofițeri ruși chiar au trebuit să se reîntoarcă în Rusia, la începutul lui aprilie 1999, probabil, am interpretat noi atunci, ca un semnal politic de protest al Federației Ruse, adică a lui Boris Elțin, față de politica Marii Britanii, adică a lui Tony Blair, în Iugoslavia.

Am început atunci, în timpul războiului, să decupez din întreg spectrul presei londoneze, adusă zilnic în triplu exemplar în clubul ofițerilor, acele articole care comentau modul în care era mediatizat războiul din Iugoslavia și evenimentele conexe lui, articole ce au constituit baza unui foarte aplicat capitol al primei mele cărți *150 de ani de război mediatic. Armata și presa în timp de război,* apărută la Editura Nemira și lansată la *Bookfest 2000*, datorită flerului și încrederii pe care mi-a acordat-o Valentin Nicolau. Atunci, când micuța Jean Meakin, blonda noastră profesoară oxfordiană, ne-a spus că trebuie să scriem fiecare un eseu de final de curs pe o temă aleasă conform intereselor fiecăruia, documentându-mă inițial pe tema *The Military and the Media*, am descoperit în biblioteca școlii enorm de multe cărți și albume despre propagandă. Fascinat de subiect, am xeroxat pentru acasă cât am putut de multe dintre acestea, dar nu-mi puteam închipui atunci că voi ajunge să scriu atâtea cărți pe acest subiect.

Sub vraja străvechiului Albion

Nu am avut nicio clipă, pe durata celor aproape patru luni de curs la Școala de limbi străine a armatei britanice de la Beaconsfield, senzația de perfidie a străvechiului Albion. Dimpotrivă, am simțit acolo în Anglia, pe viu, ce înseamnă cu adevărat politețea firească, cultul pentru lege (acolo nu sunt lucruri interzise, ci doar legale sau ilegale) și tradiție și nu în ultimul rând, trăinicia lucrului făcut cât mai bine cu putință, toate aceste trei concepte (politețea, respectul legii, lucrul foarte bine făcut) fiind aproape străine civilizației mioritice. Mi-am dat seama de toate aceste lucruri vorbind, privind, gândind cât mai mult cu puțință în mijlocul acelei civilizații insulare, despre care mă întrebam mereu ce calități miraculoase a avut, astfel, încât a reușit în secolul al XIX-lea să stăpânească jumătate din planetă și pe care să continue să o influențeze și astăzi.

Probabil că și alte țări-mamă ale unor culturi importante pentru umanitate, precum Germania sau Franța, procedează la fel în cazul cursurilor de limba germană sau franceză, pe care le găzduiesc (adică le sponsorizează integral) pentru studenții civili sau militari străini, adică folosesc cursul nu doar pentru stricta învățare a limbii străine, ci și pentru a-i convinge și inocula pe respectivii studenți (care – așa cum s-a întâmplat adesea – poate vor ajunge mari lideri în țara lor) asupra forței și valorilor culturii și civilizației respective. Concret, pe timpul cursului de limba engleză de la Beaconsfield, la două săptămâni, miercurea, guvernul Maiestății Sale ne urca pe toți studenții în autocare și ne asigura (biletul de intrare deloc ieftin, ghid autorizat cu explicații, sendvici la pachet pentru prânz) câte o vizită la unul din numeroasele puncte de maximă atracție, nu doar turistică, dar si culturală, reprezentative pentru Marea Britanie. Așa am fost duși și lămuriți la fața locului asupra Parlamentului (statuia de bronz a lui Winston Churchill are mereu pantofii lustruiți de cei ce vor să aibă noroc în politică), asupra Castelului Windsor (unde ni s-a arătat pe viu ce înseamnă tradiția regimentelor de gardă), asupra Turnului londonez și Big Ben-ului (al cărui ceas este reglat doar cu o anumită monedă veche), asupra somptuosului loc de naștere a lui Winston Churchill de la *Blenheim Palace* (unde într-o vitrină erau păstrate cu sfințenie cămășuța de bebeluș și moțul viitorului legendar prim-ministru), asupra puternicelor

tradiții de luptă ale forțelor militare britanice, în vizită la spectaculoasele muzee: cel al trupelor de uscat, al marinei sau cel imperial de război, asupra trăiniciei și performanței academice și multiseculare a colegiilor englezești din Oxford etc..

La mijlocul cursului – când se presupunea că deja se poate descurca binișor cu limba engleză – fiecare student a fost trimis într-o așa-numită perioadă de *home-stay*, adică în gazdă într-o familie englezească din provincie, plătită și verificată pentru aceasta de către armata britanică. Eu am avut șansa unei fermecătoare familii de bătrânei din *middle-class*, dintr-un orășel, Worthing, aflat pe coasta de sud a Marii Britanii, nu departe de Brighton. M-a impresionat cât de tradițional englezească și totodată cosmopolită era aceasta familie Cathy și Franck Carnell (el avea 78 de ani, ea era ceva mai tinerică și extrem de energică), ce supraviețuise la Londra, în pivnițe și galeriile de metrou năprasnicelor bombardamente naziste, dar și farmecelor susținute cu bunătăți raționalizate oferite de soldații americani săracelor englezoaice în timpul războiului, cu tipica îndărătnicie britanică. Acum, cei patru copii ai lor, o fată și trei băieți erau toți căsătoriți în străinătate, cu un francez, o poloneză, o finlandeză și o irlandeză. Extrem de britanici în atitudini, programe de televizor, valorizarea tradițiilor (Cathy ținea cu prințul Charles și o blama pe lady Diana) și a obiceiurilor (gen *Neighbourghood Watching Area* – sistem prin care vecinii dintr-un orășel sau cartier se cunosc și își supraveghează în scop de apărare, nu de bârfă, casele), soții Carnell mi-au oferit, însă, la plecare, o masă festivă cu un meniu exclusiv franțuzesc.

Chiar dacă eram ofițer (maior), simțind acolo, pe insula lui Merlin, atât gustul libertății responsabile, cât și magia inițiativei îndrăznețe, am dat frâu liber impetuozității pe care se pare că o posedam din naștere și astfel – cu sprijinul generos al celor de la școală, care nu aveau deloc obiceiul de a-l pune pe „Nu se poate/Nu e voie” în față, ci pe „Să vedem ce putem face pentru a te ajuta!”, am avut șansa unor vizite speciale. Prima s-a întâmplat să fie chiar în preziua declanșării bombardamentelor NATO asupra Iugoslaviei pe 24 martie 1999, chiar la *Whitehall* – Ministerul Apărării britanic, Direcția de relații publice a trupelor de uscat. Aici am asistat la un așa numit *Briefing Background*, unde reprezentanților presei londoneze (toți la costum și cravată, nici vorbă de blugi, veste și adidași) și corespondenților internaționali de presă li s-au prezentat de către ofițeri superiori britanici date, îndeosebi tehnice, despre istoria

crizei din Kosovo, succesiunea demersurilor diplomatice, raportul de forțe și mai ales performanțele armamentului (rachete și avioane ultrasofisticate) pregătit a fi aruncat în luptă împotriva forțelor lui Miloșevici în următoarele ore; interesant mi s-a părut faptul că regula acestui moment de presă tipic londonez era că ziariștii nu aveau voie să fotografieze, să filmeze, sau să înregistreze în vreun fel ceva din cele spuse de oficialii militari, puteau doar să ia notițe, dar nu puteau să citeze sursa (numele sau funcția) respectivelor informații. Chiar dacă eram însoțit de un ofițer de relații publice britanic, am fost rapid mirosit drept ofițer străin și, în mod firesc, întrebat care era poziția României în acest conflict și mai ales ce zicea opinia publică românească (dat fiind că în multe țări fuseseră manifestații contra loviturilor NATO). Foarte emoționat (sper să nu se fi văzut prea tare sau emoțiile să fi fost atribuite limbii străine în care mă exprimam) am spus răspicat că România se va comporta ca un membru *de facto* al NATO, iar în privința opiniei publice, nu puteam face evaluări pentru că eram plecat din țară de două luni (mi-era greu să explic că societatea și presa românească erau puternic polarizate în privința războiului din Iugoslavia).

Tot din proprie inițiativă și cu sprijinul Școlii am ajuns și la BFBS – *British Forces Broadcast Services* – un fel de TV *Pro Patria* și radio „Ora armatei" reunite – care emitea programe pentru toate trupele britanice dislocate peste mări și țări în Irlanda de Nord, Gibraltar, Germania, insulele Falkland, Cipru, Bosnia, Macedonia, Brunei. Greu mi-a fost atunci să realizez că acel serviciu, care transmitea știri și programe de divertisment pentru ca britanicii aflați în uniformă să se simtă mai aproape de casă, era unul civil, nonprofit și care avea un contract în acest sens cu Ministerul britanic al apărării. Mai mult decât atât, acei redactori civili hotărau singuri ce știri, muzică sau divertisment să transmită militarilor britanici departe de casă. Așa ceva nu este de conceput nici astăzi în România anului 2012, când un controversat ministru al apărării și-a permis, fără niciun fel de jenă sau scrupule morale, să-și facă o deșănțată propagandă în beneficiu personal în presa militară și emisiunile militare de televiziune care-i erau subordonate.

În fine, un alt moment inedit a fost vizita – mijlocită de data aceasta de un coleg de curs, Aurel Deaconu, care era prieten cu unul dintre cursanții români, colonelul, viitor general, Mirel Dohotariu – la Colegiul Regal pentru Studii de Apărare (înființat de Churchill în 1927), situat într-un cartier rezidențial al Londrei, lângă Hyde Park, și printre ambasade.

M-am bucurat să-i recunosc, în fotografiile de grup ale absolvenților de pe pereți, pe generalul Constantin Degeratu și pe fostul meu comandant din misiunea în Albania din 1997, colonelul Ioan Sorin. În acel decor regal (anual, Regina Elisabeta a II-a face o vizită la Colegiu) am avut o puternică senzație de elită și noblețe autentică. Din ceea ce ne-au povestit coloneii Mirel Dohotariu și colegul lui, Ilie Țifrea, cât și din interviul pe care l-am luat pentru *Observatorul militar* comandantului Colegiului, viceamiralul J.M.S. McAnally, am înțeles că nivelul politico-militar al prelegerilor și discuțiilor era cu adevărat academic, iar modul de gândire cerut studenților era unul global, în timp ce confortul asigurat de Majestatea Sa ofițerilor seniori din toată lumea, care erau pregătiți spre a conduce armatele și politica din țările lor, era cel al *upper-class*-ului britanic. Nicio legătură cu mioriticul Colegiu Național de Apărare, care a ajuns să fie absolvit, la ordin și pe bandă rulantă, de o turmă întreagă de politicieni semidocți.

Atunci, ca și acum, iată că nu-mi pot desprinde constatările și emoțiile britanice de cele românești și asta nu dintr-un spirit masochist, ci pentru că nu am încetat niciodată să năzuiesc – utopic desigur – ca și cele de la mine de acasă să se apropie măcar de cele din lumea civilizată. La fel cum avea să mi se întâmple și pe timpul celor două lungi misiuni ale mele în Kosovo, tot timpul cât am stat patru luni la curs în Anglia, am constatat, cu o nesecată și naivă uimire, distanța uriașă dintre subiectele și problemele ce frământau societatea occidentală și cele de acasă. De exemplu, pe la mijlocul lui februarie 1999, prima pagină a ziarelor britanice avea în centru fotografia unei adolescente kurde, de doar 15 ani, care-și dăduse foc în fața ambasadei Greciei din Londra, în semn de protest față de facilitarea de către greci a arestării, la Nairobi, a liderului PKK, Abdullah Öcalan, de către turci; în același timp, în România, o femeie sărmană din Pitești, Ileana Voican, și-a dat foc în fața primăriei pentru că nu avea casă, pentru a muri apoi în chinuri, uitată de toți, într-un spital. În schimb, deși Miron Cosma – „Luceafărui huilei”– era arestat pentru tot ce făcuse la ultima mineriadă din ianuarie și la cea din 1991, nicio soție sau fată de miner din Valea Jiului nu și-a dat foc în semn de protest. Tot prin februarie, presa londoneză era profund revoltată de ceea ce numea rasismul instituționalizat al poliției britanice, dovedit în cazul tratamentelor brutale aplicate unui negru, Stephen Lawrence, în timp ce *Evenimentul zilei* publica povestea unui țăran din Vrancea, care trăia într-un bordei de un metru și

jumătate, săpat sub pământ și acoperit cu balegă, omul declarându-se fericit și mulțumit cu ceea ce avea.

La fel ca multe alte milioane de oameni de pe această planetă, am avut ce învăța, din sejurul meu la umbra străvechiului Albion, despre armată, despre școală, despre discuții, despre mersul pe stradă, despre priviri și gesturi și, mai ales, despre un anumit mod de a privi și folosi viața ce ți-a fost dată.

Bătălia pentru NATO.
Part two: Filmele

Cele două filme, de fapt documentare de televiziune, pe care le-am făcut, drept argumente vizuale pentru susținerea intrării României în NATO (curat filme de propagandă), mi-au prilejuit contactul direct cu personaje politice mioritice de prin rang care altfel mi-ar fi rămas, probabil, inaccesibile. Pe ambele le-am realizat, în cadrul redacției de televiziune *Pro Patria*, împreună cu fostul meu coleg la liceul Gheorghe Șincai, Marian Dinu, devenit un excelent și polivalent tehnician de televiziune. Primul a fost făcut în 1997, pe ultima sută de metri în cursa pentru NATO, înaintea *summit*-ului de la Madrid, iar al doilea în 2002, înaintea *summit*-ului Alianței de la Praga. Ambele aveau în esență același schelet persuasiv: imagini atent selectate pentru a susține argumentele românești pentru aderare, care erau întrerupte de aparițiile mai marilor zilei de la București, care se străduiau să fie cât mai convingători în limba engleză, ceea ce pentru unii chiar a fost o mare problemă.

De la filmările pentru filmul *România-NATO. Forța destinului*, după un scenariu de Sorin Encuțescu, ofițer euro-atlantist elitist și fost colaborator apropiat al ministrului Gheorghe Tinca, nu am prea multe amintiri, decât faptul că astfel am ajuns la Bruxelles și am cunoscut câțiva oficiali NATO, țepeni și corecți, chiar la ei acasă, ceea ce pentru un încă june ofițer, abia ieșit de câțiva ani de după Cortina de Fier, a fost o experiență teribil de emoționantă. Mai mi-aduc aminte de atracția irezistibilă pe care Adrian Severin, ministru de externe, o avea față de camera de televiziune, (ajutat fiind și de frumoasa sa consilieră de imagine, Gilda Lazăr), de retorica perfect echilibrată, fie și în engleză, a generalului Constantin Degeratu (foarte tânărul promovat șef al Statului Major General) și de faptul că în final toată lumea a fost mulțumită de filmuleț, deși nu am intrat în NATO.

Nu cred că filmul în cauză să fi avut vreun impact prea mare asupra factorilor de decizie euro-atlantici. Continui să mă întreb, câți oficiali occidentali au avut într-adevăr răbdare să pună filmul primit de la atașatul militar român în videocasetofon, pentru a-l urmări cu oarecare atenție timp de douăzeci de minute? Cu toate acestea, în primăvara lui 2002, ideea a fost reluată de un tânăr și energic subsecretar de stat de la MApN, Ovidiu Dranga. De data aceasta, eu tot ca

regizor și Marian Dinu ca editor de imagine am fost secondați, mult prea îndeaproape, de unul dintre numeroșii consilieri americani, de la firma de consultanță „Cubic", ce forfoteau pe lângă cabinetele șefilor, pentru a-i sfătui cum să ne pregătim mai bine pentru integrarea în NATO. Eric Slayton avea, se pare, o firmă de televiziune în SUA și știa binișor câte ceva despre astfel de producții de propagandă video, el fiind cel care a redactat în engleză comentariul filmului *Romania on it's way to NATO* și apoi a intervenit direct asupra unor secvențe la montaj. Spre exemplu, Slayton mi-a scos o secvență cu niște lumânări aprinse într-o biserică, pe care eu o consideram foarte expresivă, dar care, mi-a argumentat el, „nu-i spune absolut nimic unui spectator american sau occidental". A fost de acord, mustăcind însă, cu o altă secvență de doar trei secunde înfățișând, la plan larg, două tinere, *topless*, pe plajă, la mare, pentru a arată că nu mai suntem niște cripto-comuniști constipați la minte. Din păcate, nu a fost de acord o directoare acră și plină de ifose atlantiste din Ministerul de Externe, iar omeneasca secvență a trebuit scoasă: am pus peste ea niște vapoare din portul Constanța.

Mult mai palpitante au fost filmările cu unii din puternicii zilei. Adrian Năstase, prim-ministru, a cerut un prompter de pe care să citească bucata de text ce-i revenea în film, ca urmare, consiliera sa de imagine, Cristina Trepcea, a comandat imediat unul de la ProTV. „Scula" a venit, într-adevăr, foarte repede din bulevardul Pache Protopopescu, în Palatul Victoria, dar s-a defectat calculatorul. Până să vină alt calculator, tot din Pache Protopopescu, Năstase a așteptat cuminte în biroul lui, după care a venit și și-a recitat senin intervenția. Nu am simțit nimic din celebra aroganță ce-i va fi mereu imputată lui Adrian Năstase, poate doar un exces de distantă politețe. O surpriză plăcută mi-a rezervat și președintele Ion Iliescu la Cotroceni. Nu fusesem niciodată un fan al lui Ion Iliescu, fiindu-mi chiar jenă faţă de mine însumi, pentru că în 2000 îl votasem în turul doi al prezidențialelor, ca alternativă obligatorie la Vadim Tudor, și de ruşine pentru ca Europa să nu ne creadă, prin votul dat „tribunului", un popor de oligofreni îndobitociţi. Iliescu a fost însă extrem de punctual la filmarea de la Cotroceni, a ascultat cu atenţie prezentarea celor două intervenţii, ce-i fuseseră atribuite conform scenariului, a memorat ideile principale, a tras chiar şi o dublă, s-a consultat din priviri cu mine şi cu purtătoarea sa de cuvânt, Corina Creţu, dacă a ieşit bine. Americanul Slayton i-a trecut cu vederea, intenționat, președintelui o greșeală de exprimare în engleză, deoarece,

spunea el, „acea stângăcie dovedea spontaneitatea și firescul discursului”.

Șocul negativ l-am primit de unde mă așteptam mai puțin și anume din partea celui ce părea un rafinat și carismatic ministru de externe, Mircea Geoană. După trei penibile amânări de ultim moment ale filmării, atunci când în sfârşit ne-a primit în salonul Nicolae Titulescu, tăticul diplomației românești a explodat în clipa în care am încercat să-i prezint punctele pe care le avea de atins, conform scenariului, pe care oricum îl primise pe canale oficiale cu mult timp înainte: Mircea Geoană pur şi simplu ne-a dat afară (echipa de filmare) urlând revoltat că noi militarii, nişte purtători de uniformă în bocanci, îndrăznim să-l învăţăm pe el, ministrul de externe, cum stă treaba cu NATO. Am îngheţat. Evident că mă şi vedeam dat urgent afară din armată, în urma unui simplu telefon, pe care Geoană îl putea da colegului din PSD, ministru al apărării, Ioan Mircea Pașcu. A doua zi, Ovidiu Dranga mi-a explicat că antipatia față de acest film și reacția total nediplomatică a ministrului de externe provenea din faptul că armata luase caimacul de lauri, făcând din proprie inițiativă o treabă (adică CD-ul de promovare a României) ce în mod firesc ar fi revenit externelor. Surpriza a venit însă peste câteva zile, atunci când am fost anunţat să vin să ridic caseta din aleea Alexandru: naşul Mircea Geoană se dusese la finul Adrian Sârbu – patronul ProTV-ului – unde-și filmase intervenţia, citind de pe prompter exact textul din mult prea încriminatul scenariu, la care adăugase și el câteva fraze. Cu acordul lui Ovidiu Dranga, i le-am tăiat la montajul final, pentru că altfel, Geoană ar fi vorbit în film, mai mult decât Iliescu sau Năstase. Oricum, niciunul dintre vorbitori nu rostea vreo înțelepciune politică de nelipsit.

Mi-am reamintit incidentul cu Mircea Geoană, după ce am citit memoriile legendarului jurnalist britanic, editorul senior al știrilor externe de la BBC, John Simpson. Acesta povesteşte în cartea sa de memorii *Strange Places. Questionable People* (Pan Books, 1998)*,* cum, în 1971, prima sa misiune de reporter s-a soldat cu un pumn în stomac primit din partea primului ministru de atunci al Marii Britanii, Harold Wilson. Acesta fusese iritat de faptul că Simpson îndrăznise să îl întrebe, pe nepregătite, pe peronul gării din Londra, dacă avea de gând să declanşeze alegeri anticipate. Totul se petrecuse în faţa camerelor şi a aparatelor de fotografiat ale altor jurnalişti londonezi, care, în anul de graţie 1971, nici nu-şi puneau măcar problema să-l răstignească pe prima pagină, într-un imens scandal, pe

primul-ministru al Marii Britanii, cu apucături de boxer. Evident, eu nu eram nici pe departe John Simpson, cum nici Mircea Geoană nu semăna în vreun fel cu Harold Wilson, dar reacțiile atât ale jurnaliștilor, cât mai ales ale politicienilor, s-au dovedit, încă o dată, că nu prea se schimbă-n timp.

Bătălia pentru NATO
Part three: Propagandistul

Imediat ce am primit misiunea, am realizat atât ridicolul ei, cât și perenitatea reflexelor propagandistice ale regimului comunist. Pe scurt, puțin timp înainte de *summit*-ul NATO care urma să se desfășoare la București în luna mai 2008, una dintre acțiunile MApN a fost aceea de a trimite în școli și licee câte un ofițer, care fusese în misiuni internaționale în străinătate – deci era un personaj credibil – să le explice elevilor care-i treaba cu NATO. Nu știu cine a fost cu ideea, dar era, evident, o reluare a vechilor tradiții propagandistice ale PCR de prin anii ’60, când eram eu pionier. Atunci erau trimiși prin școli și licee, în cadrul unor acțiuni pionierești sau uteciste cu prezența obligatorie, bătrâni activiști în ilegalitate ai partidului să le povestească, tinerelor vlăstare ale patriei, cum luptaseră ei cu fasciștii și cum înfruntaseră prigoana și pușcăriile burghezo-moșierești, în numele „idealurilor nobile ale comunismului”.

De data aceasta, era vorba despre idealurile nobile ale NATO și despre faptele noastre de vitejie și umanitare de prin teatrele de operații, unde fusese fiecare. Surprinzător, dar nu ni s-au dat niciun fel de *guide-lines*-uri și nici alte indicații. Mulți colegi nominalizați pe o listă (întocmită nu se știe de cine), ofițeri cinstiți, și la locul lor, pentru care vorbitul în public era în general o angoasă, deși nu o recunoșteau, s-au panicat: Ce să le spun eu la copiii ăia? Ce pot înțelege ei din chestiile astea militare? Ce i-ar interesa? În condițiile în care majoritatea adulților României habar nu aveau ce înseamnă cu adevărat NATO (și nici nu cred că-i interesa prea tare) cum să explici o foarte delicată problemă de politică internațională unor minți de clasa a șaptea, a opta, sau chiar și de liceu, care zboară spre cu totul alte puncte de interes?

În plus eu, cel puțin, mi-am imaginat și inerenta doză de penibil a momentului: îmbrăcat frumos în ținuta de oraș, cu cămașă albă și pantalonii călcați la dungă, urcat pe o scenă în sala de festivități, urma să vorbesc unor copii împinși de la spate și supravegheați îndeaproape de diriginți sau profesori, care vor privi poate cu uimire sau doar contrariați, cel mai adesea nepăsători, la personajul în uniformă care perora despre ceva ce doar el știa. Poate că exageram, dar cred că, cea mai mare parte a colegilor mei, ce fuseseră numiți pentru această treabă, nu și-au făcut astfel de probleme: unii au

copiat pur și simplu prezentarea în *PowerPoint* pe care o făcusem, la care au mai schimbat o poză sau un cuvânt și au ținut în fața copiilor o expunere, la fel cum ar fi fost una de la ședințele de pregătire de comandament, ce se țineau lunar cam în toate unitățile militare. În fond, ei au continuat să rămână onești și autentici în pielea lor, fără să încerce să joace un rol din afara uniformei pe care o purtau și care le venea perfect pe corp.

Eu însă am fost foarte emoționat, deoarece urma să prestez la liceul Gheorghe Șincai, cel pe care-l absolvisem în 1977 și de care mă legau puternic-romantice amintiri. Una dintre acestea era concertul *Phoenix* ținut la sfârșitul anului 1973, într-o primă apariție în Cenaclul *Flacăra*, atunci când idolii generației mele, Nicu Covaci, Josef Kappl, Ovidiu Lipan Țăndărică, Mircea Baniciu, au cântat, în premieră, piesele de pe albumul lor „Mugur de Fluier" și toată sala de liceeni a intrat într-un delir de aplauze și chiote. Pe aceeași scenă urma să vorbesc eu despre NATO și *peace-keeper*-iat. Și chiar cu această amintire mi-am început prezentarea în fața urmașilor mei șincaiști, proiectând drept dovadă o fotografie cu colegii mei de clasă, la statuia din fața liceului, din urmă cu 30 de ani. Cred am reușit să le captez atenția cu poveștile mele spuse altfel decât pe un ton sobru și milităros, cum probabil se așteptau. Cele câteva întrebări de la sfârșit au fost naive, dar de bun-simț, și au venit nu de la băieți, ci de la fete, mai puțin inhibate. Eu, pe vremea când eram pionier, am crezut poveștile ilegaliștilor propagandiști, dar nu știu dacă acei liceeni din anul 2008 au crezut sau i-au interesat aserțiunile mele. Poate că da, măcar în parte. Cert este că nici liceenilor din Șincai și nici celor din Lazăr nu le-am lămurit eu problema *summit*-ului NATO de la București și a rostului *peace-keeper*-ilor români, dar mă amăgesc cu gândul că le-am lăsat amintirea, imaginea unui altfel de ofițer, nu de paradă, nu de operetă, ci din carne și oase ca și ei. În fond, le-aș fi putut fi tată.

De ce nu-i şniţelul ca micul

Până prin 2002, cursurile de o săptămână sau două de la Școala NATO – SHAPE (adică subordonată și susținută de Comandamentul central al forțelor aliate din Europa) din Oberammergau, Germania, erau considerate de mulți dintre șefii cei mari din armată, care aveau puterea de a propune și aproba plecările la cursuri în străinătate (adică în Occident), drept o formă de recompensare a subordonaților silitori și ascultători cu o minunată vacanță de relaxare în Bavaria, pe banii statului român și ai NATO. Acest lucru era posibil, deoarece spre deosebire de cursurile în străinătate de peste o lună, unde selecția candidaților nominalizați se făcea prin teste de limba engleză (*ALPT – American Language Profile Test*, iar sub un anumit număr de puncte nu plecai la curs sau într-o misiune în străinătate) și teste psihologice (de personalitate, dar și de inteligență, însă vechi de pe vremea lui Ceaușescu, așa cum o dovedea hârtia îmbătrânită a chestionarelor), pentru o săptămână la Oberammergau cu o diurnă de 35 Euro pe zi (cazarea fiind asigurată), plus o indemnizație consistentă din partea școlii pentru ofițerii din țările partenere (membre ale PfP – „Parteneriatului pentru Pace” și nu din NATO) domnu’ ofițer avea nevoie doar de nominalizarea șefului său și aprobarea altuia, la fel de influent. Tot acest periplul turistico-militar s-a terminat în momentul în care, șeful SMG din acea vreme, generalul Mihail Popescu, a primit o notificare de la Școala NATO-SHAPE, prin care se cerea „o selecție mai riguroasă” a ofițerilor trimiși la cursurile de la Oberammergau, deoarece o parte dintre aceștia se dăduseră inevitabil de gol că nu știau o boabă engleză, limba în care se țineau toate cursurile (fără translație, dat fiind multinaționalitatea cursanților). În consecință, generalul Mihail Popescu a introdus testul obligatoriu de limbă engleză pentru orice tip de curs, ceea ce a stopat definitiv „excursiile occidentale” ale multor loaze cazone.

... am descoperit, aproape fermecat, străduțele impecabil de curate și dichisite din Oberammergau, casele pictate cu scene biblice sau medievale, zecile de magazine de holzschnitzerei *oferind mii de crucifixuri din lemn, de toate dimensiunile, personaje medievale, dar niciun nud...* (foto: Călin Hentea)

Am urmat trei astfel de cursuri la Oberammergau, în 2002, 2004 și 2006, toate ca urmare a obținerii la testele susmenționate a celui mai mare punctaj dintre candidați. Am putut astfel să fac diferența între atitudinea și comportamentul unui ofițer PfP est-european, (aflat poate pentru prima dată la un curs NATO), stingher, complexat, mereu grijuliu să nu dea-n strănchini, foarte numărat la bani, fumând și bând cafeaua din pauza dintre prelegeri, doar alături de conaționalii lui și ofițerul NATO, puțin blazat și plictisit de participarea la un curs la care nu ținuse să meargă, degajat și convivial cu alți ofițeri străini pe care-i reîntâlnea, nelipsit seara la cina, luată până târziu, prin numeroasele restaurante, baruri și berării din foarte cocheta stațiune bavareză.

După ce-am descoperit, aproape fermecat, străduțele impecabil de curate și dichisite din Oberammergau, casele pictate cu scene biblice sau medievale, zecile de magazine de *holzschnitzerei*, oferind mii de crucifixuri din lemn, de toate dimensiunile, personaje medievale, dar niciun nud (sau ceva obscen), cu nenumăratele sale restaurante intime și tare confortabile, oferind șnițele imense și suculente sau la fel de consistente platouri specific bavareze, alături muuuultă și variată bere la halbă (acolo berea din sticlă parcă n-are haz), m-am întrebat, oare ce-or fi gândit și simțit bieții est-germani, când au descoperit toate acestea în 1989, după decenii de mizerie și opresiune comunistă? În fond, nemți erau și unii și alții; toți trecuseră prin ororile războiului și

ruina țării, dar unii fuseseră ocupați de anglo-americani, iar alții de sovietici. Apoi, am fost surprins să găsesc, în toate cele trei pensiuni în care am locuit, în sertarul noptierei din camera mică, dar extrem de primitoare, mobilată cu tot ce trebuie, curat și nou, o biblie în trei limbi – germană, engleză și franceză – iar pe perete, deasupra patului un crucifix de lemn valoros (prețul lui era de câteva sute de Euro), tariful pe noapte fiind în jur de 35 de Euro, mult sub cel echivalent din România.

Inevitabil, pe timpul plimbărilor de seară prin micuța stațiune de munte bavareză de doar 5.000 de suflete, gândurile m-au dus spre comparații cu ceea ce știam în țară, în speță cu stațiunea Poiana Țapului. Pe Zamora, dar și pe coasta de vizavi a Bucegilor, între Sinaia și Bușteni (adică la 120 km de București, comparativ cu cei 80 km de autostradă ce despărțeau Oberammergau de München) o bună parte din PIB-ul României se transformase într-o puzderie de vile opulente, fiecare după cum îl tăiase capul și (ne)inspirația pe proprietarul cel plin de bani. Spre deosebire de cochetul Oberammergau, brăzdat de drumuri asfaltate, plin de pensiuni și restaurante, trei supermarketuri, *boutique*-uri de tot felul și mai ales numeroase magazine cu *holtzschnitzerei*, în mioritica noastră Poiana Țapului, toate aceste facilități și semne ale civilizației turistice lipseau cu desăvârșire. La opulentele vile prahovene se putea ajunge doar cu un *jeep* capabil să urce pe drumuri desfundate de torenții ce se reped regulat în Valea Prahovei dinspre munte (tăind chiar și drumul european, ce nu se știe când va deveni autostradă), exista doar o cârciumă și vreo două, trei restaurante-bar anoste la parterul unor pensiuni-bloc abia construite, o cofetărie, trei alimentare, un magazin de pâine și un chioșc de ziare, toate recuperate cumva de dinainte de 1989. Atât. Mi-a fost tare ciudă pe noi, românii, cărora ne place atât de mult să ne lăudăm cu frumusețile neasemuite și atracțiile turistice ale patriei noastre mult iubite, atunci când am pus în balanță aceste două sumare inventare ale celor două localități. Mai mult decât atât, dacă în apropierea Oberammergau-ului se află celebrul castel de secol XIX, *Neuschwanstein*, Poiana Țapului are aproape castelul Peleș, care chiar dacă nu se remarcă printr-o arhitectură atât de semeață, în schimb, interioarele regelui Carol I sunt mult mai spectaculoase decât ale conaționalului său, Ludwig al II-lea.

În fine, la Școala NATO-SHAPE am descoperit un model de susținere a unor cursuri scurte, practice și eficiente, construite pe specialități militare bine definite, accesibile tuturor ofițerilor aliați. Profesorii școlii sau mai bine spus

directorii de curs erau puțini, iar misiunea acestora era de a descoperi și a invita să țină prelegeri, pe teme bine alese, pe acei specialiști în domeniu, civili sau militari, existenți în armatele țărilor membre NATO. Toți lectorii pe care i-am audiat la cele trei cursuri, indiferent din ce țară proveneau, și-au susținut lecțiile prin prezentări în *PowerPoint*, din care nu puteau lipsi imaginile (sau chiar mici filmulețe), umorul și cuvintele cheie de reținut, toți vorbeau impecabil limba engleză (cel mai greu de urmărit erau englezii și americanii, care vorbeau de parcă toți s-ar fi născut în limba lui Shakespeare), toți dezvoltau aspectele concrete și pragmatice ale temei respective. Doar asistând la aceste cursuri, plecai acasă lămurit asupra specialității militare respective, putând ulterior face față cerințelor unei funcții corespunzătoare dintr-un comandament NATO. Iarăși m-am gândit la cursurile prăfuite și fără conținut, citite plicticos sau pălăvrăgite în gol, de la mioritica Academie Militară (numită acum Universitatea Națională de Apărare), de o armată de elefanți și mamuți, ce puteau afișa doar un pompos șir de grade și titluri universitare și atât. În schimb, deși nu am recunoscut niciodată până acum asta, am fost tare mândru când la cursul de PSYOPS, la care am participat în 2006 ca student (atunci candidasem doar pentru a lua o necesară gură de aer occidental, după îmbâcseala și necazurile din țară), i-am avut drept lectori pe doi colegi din Secția de operații psihologice, Viorel Mihăilă și Mircea Pribek.

Spectacolul unei conferinţe NATO-PSYOPS

Deși nu am fost niciodată șef mare în structurile de operații psihologice – PSYOPS – ale armatei române, s-a întâmplat să fiu trimis să particip la trei conferințe PSYOPS ale NATO, în 2004 la Paris, în 2006 la Bratislava și în 2008 la Washington. Toate în luna mai. Fiecare dintre acestea, și toate la un loc, au fost pentru mine un spectacol plin de savoare, nu și de umor, despre fauna și tabieturile militare internaționale. În fond, ca militar român, participant la o astfel de reuniune internațională de specialitate, nu prea poți aspira la un rol principal, rezervat îndeobște marilor puteri contributoare (în cazul PSYOPS, americanilor, germanilor și britanicilor, în această ordine); în schimb, observațiile și învățămintele ce pot fi culese cuminte de pe locul rezervat prin steguleţul tricolor la masa principală nu sunt deloc de neglijat.

Plecând la conferința NATO-PSYOPS de la Paris, din aprilie 2004, am fost foarte emoționat: România tocmai fusese primită oficial cu drepturi depline în Alianță și, în consecință, pentru prima dată, un reprezentant militar român participa la o astfel de activitate rezervată doar membrilor deplini. Tot pentru prima dată, luam și eu parte la o astfel de reuniune, despre care habar nu aveam cum și în ce fel se desfășura. Nici pe ceilalți ofițeri nu-i cunoșteam, așa că, în mod firesc, m-am apropiat de reprezentantul bulgar, la fel de stingher ca și mine, precum și de Daniel, un maior francez din grupul de organizatori, care m-a simpatizat pentru că-i vorbeam neașteptat de bine limba (motiv pentru care am beneficiat de un bilet de favoare pentru *L'Acheteur* de Jean-Luc Moreau, cu Jean-Claude Dreyfus, la teatrul Le Petit Hébertot). Așadar, la Cercul Militar de la Paris am aflat despre *ice-break*, adică un cocktail informal oferit de gazde în prima seară participanților, pentru dezmorțirea conversațiilor și a relațiilor. Oricum, față de ofițerii aparținând celorlalte specialități militare, psyoperii, indiferent de naționalitatea lor, au fost și rămân dintre cei mai conviviali, mai *open-minded* și *flexible* (ăsta e și un laitmotiv al meseriei). Acolo, la Paris, m-am obișnuit cu tipicul prezentărilor în *PowerPoint*, ținute în plen, despre ce mai era nou în activitățile PSYOPS din teatrele de operații sau din exercițiile Alianței aflate în pregătire, despre problemele

doctrinare ale domeniului, despre eternele solicitări adresate țărilor membre de a trimite mai mulți ofițeri și subofițeri pe funcțiile rămase libere în comandamentele NATO și alte chestiuni la fel de palpitante, pe care le-am reauzit apoi și la Bratislava, și la Washington, cu prea mici diferențe.

Acolo, la Paris, m-am obișnuit cu tipicul prezentărilor în PowerPoint, ținute în plen, despre ce mai era nou în activitățile PSYOPS (...) și alte chestiuni la fel de palpitante, pe care le-am reauzit apoi și la Bratislava, și la Washington, cu prea mici diferențe. (Din arhiva autorului)

Cu adevărat interesante mi s-au părut însă unele dintre prelegerile invitaților speciali la conferință, pe care gazdele găseau de cuviință să-i invite pentru a ne lumina cu dizertațiile lor. Așa l-am cunoscut pe regretatul profesor Philip M. Taylor (răpus de un cancer galopant în 2010) de la Universitatea din Leeds, a cărui carte de istorie a propagandei o citisem cu nesaț, din scoarță în scoarță (ulterior, Phil m-a onorat semnând prefața la *Balkan Propaganda Wars*, ce a apărut în 2006 la Scarecrow Press, în SUA); l-am observat cu viu interes pe celebrul Jamie Shea, legendarul purtător de cuvânt al NATO din timpul războiului cu Iugoslavia din 1999, sau am luat aminte la ideile și observațiile altor universitari sau diplomați occidentali, care conferențiau cu aplomb pe teme politico-militare, dar și cultural-strategice de actualitate. Am observat cum dialogul cu lectorii se putea închega firesc și degajat atât în sală, cât și în pauza de cafea, sau la cocktail-ul din seara respectivă. De fapt, acele cocktail-uri erau la fel de importante ca dezbaterile din plen, datorită conversațiilor, schimburilor de informații, amiciților sau chiar a aranjamentelor profesionale

ce se legau astfel mai lejer, la un pahar de șampanie, nu neapărat franțuzească. Puține sau chiar deloc tentative de flirt sau exces bahic, fie pentru că mulți veneau împreună cu soțiile, fie pentru că evitau să se expună în fața relativ micuței comunități psyops euroatlantice, fie pentru că nu aveau cu cine (să flirteze sau să bea). Totuși, nu m-am putut abține să mă amuz și să mă îngrozesc în același timp văzând cum unii participanți (a căror uniformă de campanie „se putea vedea" de sub costumul civil) convocau mini-ședințe cu subordonații lor (nemți desigur) chiar și în pauza de cafea, sau discutau în fața unui pahar de whisky cu aceeași acribie profesională ca la o dare de seamă. Una peste alta, toată lumea participantă la conferințe era perfect politicoasă, impecabil de corectă politic și aproximativ la fel de fluentă în limba engleză, astfel încât britanicii și americanii (cu deosebire scoțienii și irlandezii) deveneau cel mai dificil de înțeles, în exprimarea lor de nativi ai limbii lui Shakespeare.

Fiecare conferință anuală NATO-PSYOPS este găzduită pe bază de voluntariat de către psyoperii dintr-una din capitalele țărilor membre NATO. Nu știu cum au fost cele de dinainte de 2004, când șapte state est-europene au fost primite în NATO, după premiantele Polonia, Cehia și Ungaria, acceptate încă din 1999, dar la cele la care am participat eu sau despre care am auzit relatări ale colegilor participanți, s-a simțit diferența ospitalier-organizatorică între membrii cu state vechi și nou-intrații în club. Psyoperii-gazdă ai armatelor est-europene și-au dat mult mai mult silința ca oaspeții lor occidentali să se simtă bine (masă, casă, cocktail-uri, vizite culturale, transport, comunicații, mape, plachete), față de veteranii Alianței, care, la rândul lor, au asigurat în mod corect și eficient minimul necesar, restul rămânând la libera decizie și experiență a fiecărui participant în parte.

Totuși, ceea ce nu a lipsit din programul niciunei conferințe a fost o vizită culturală organizată, adică una cu autocar și ghid din partea gazdelor. Chiar și francezii au oferit un tur parizian clasic cu autocarul, la fel cum americanii ne-au adus din campul unde se ținea conferința, până în fața unuia dintre muzeele smithsoniene din Washington, după care, fiecare s-a descurcat cum a putut sau a știut, în răstimpul celor trei ore acordate (dacă întârzia, se putea întoarce singur, cu taxiul). Slovacii, însă, au oferit un tur pietonal ghidat în centrul vechi al Bratislavei, cu exces de explicații privind toate somitățile culturale ce trecuseră pe acolo, urmat de o plimbare cu vaporașul pe Dunăre, până la confluența cu Morava, acolo unde fusese ridicat un monument în amintirea celor împușcați de grănicerii

comuniști, în timp ce încercau să-și cucerească libertatea, până la foarte apropiatul mal austriac.

Una peste alta, participarea unui militar român la o conferință internațională NATO înseamnă un excelent spectacol, nu atât profesional, cât relațional și cultural. Pentru cine are ochi de văzut, urechi de auzit și o guriță cât mai mică de vorbit. În rest, fiecare ofițer își vede de mandatul încredințat de șefii lui și urmărește interesele țării sale.

Locul unde poţi vedea ce respiri

Din fericire, nu am stat în Kabul, mai precis în comandamentul ISAF, situat în zona verde, decât zece zile, într-o misiune de informare și documentare în domeniul operațiilor psihologice și informaționale. Nu cred că aș fi rezistat într-o misiune obișnuită de șase luni, deoarece, la doar trei zile după ce am ajuns, în luna mai 2007 (adică nu în mijlocul marilor călduri), în capitala Afganistanului, am făcut un puseu teribil de tensiune: altitudinea de 1.800 de metri, smogul gros, căldura și inerentele emoții ale călătoriei m-au trântit imediat la pat. Mi-am revenit rapid cu medicamente, dar… dar colegii mi-au povestit că au mai fost cazuri de intoleranță instantanee a unor militari (inclusiv femei) la mediul ostil al Afganistanului, unde tuturor le creștea tensiunea cu două, trei puncte și li se iritau stomacul și ficatul de la conservanții și E-urile, prezente din plin în toate alimentele. Pentru un european, doar să stea acolo, în acele condiții dificile de climă, claustrare din cauza măsurilor foarte severe de securitate, fără eforturi sau stres deosebite, reprezintă o mică performanță și un risc nici pe departe acoperit de cei 80-90 de euro pe zi, cât primesc românii acum (atunci, în 2007, aveau 80 de dolari pe zi). Incredibil, dar în 2002, finanțiștii și generalii de la București îi trimiseseră pe oltenii din Bănie, de la Batalionul 26 infanterie „Neagoe Basarab”, la Kandahar, în fostul fief taliban, cu doar 40 de dolari pe zi.

Pentru un român, primul șoc afgan este zborul, cu o singură escală de realimentare la Baku, de circa 15 ore, cu ceea ce eu am numit „containerul zburător” Hercules C130. Pe timpul zborului, în caz de urgență, poți să faci pipi, doar dacă ești bărbat (dacă ești femeie, nici nu vreau să mă gândesc), la o țeavă instalată spre coada avionului; în rest, rămâi înțepenit pe un scaun din plasă de curele. Când am aterizat la Baku, eu am considerat ieșirea din avion și plimbarea prin aeroport drept o binecuvântare, dar imediat mi-am dat seama că experimentații *peace-keeper*-i români aveau dinainte un obiectiv precis: în câteva minute au golit rafturile cu sticle de whisky și votcă din magazinul *duty free*, știind că în Afganistan „tăria” este foarte greu de găsit.

Mai mult decât la sosirea într-un alt teatru de operații, primii pași pe aeroportul din Kabul provoacă o năuceală acută: ai ajuns pe o altă lume. Dacă se întâmplă ca atunci să

mai aterizeze și un imens avion Galaxy cu trupe și materiale militare sau să se desfășoare un „MEDEVAC” (acronim pentru evacuare medicală de urgență) cu șiruri de răniți alimentați cu perfuzii, atunci spectacolul *live* cu senzații tari este total, iar întrebarea „Ce cauți tu acolo?” devine firească. Urmează încotoșmănarea rapidă în greoaiele veste antiglonț și căștile de Kevlar, înghesuirea în Toyotele albe blindate ale ISAF și deplasarea spre campul comandamentului, străbătând în goană *Violet Road*, un bulevard drept, pe care s-au petrecut cele mai multe atentate sinucigașe asupra vehiculelor militare, prin apropierea de acestea a unor motocicliști sau mașini burdușite de exploziv, detonat de șoferul kamikaze.

Campul comandamentului principal al ISAF din Kabul este, din considerente de securitate, mult mai înghesuit și aglomerat decât „suratele” sale din Priștina sau Sarajevo. Senzația de tabără aflată sub asediu, pe care o exprima HQ ISAF, era accentuată nu doar de viermuiala permanentă a Toyotelor și soldaților echipați de luptă (cască, vestă, pușcă, ochelari de protecție), ci și de zidurile protectoare împotriva schijelor eventualelor atacuri cu mortiere talibane, care umbreau clădirile și Corimec-ele. Încă din prima seară, am fost condus și în singurul loc ce făcea excepție de la atmosfera generală: grădina *Milano*, un loc nu prea mare, înțesat de copaci, care asigurau o binecuvântată umbră asupra potecilor ce legau între ele chioșcurile cu mese, la care bravii *peace-keeper*-i din toată lumea își puteau crea iluzia unei relaxări, sorbind o cafea sau o bere, două, nu mai mult. Dar și aici am aflat că, în urmă cu doar două săptămâni, serviciile de securitate ale ISAF descoperiseră la timp, chiar dincolo de gardul betonat al grădinii Milano, un camion plin cu exploziv care, dacă ar fi fost detonat, ar fi ras de pe fața pământului nu numai întreg locul de relaxare, dar și aproape tot comandamentul.

Senzația de tabără aflată sub asediu, pe care o exprima HQ ISAF, era accentuată nu doar de viermuiala permanentă a Toyotelor și a soldaților echipați de luptă, ci și de zidurile protectoare împotriva schijelor eventualelor atacuri cu mortiere talibane… (foto: Călin Hentea)

Am circulat relativ puțin prin Kabul, totdeauna în Toyotele blindate și niciodată pe jos. La cinci ani de la alungarea talibanilor, cea mai mare parte a locuitorilor din capitala cu milioane de suflete, Kabul, continuă să trăiască o viaţă rămasă cu şase secole în urmă. Nu toate femeile poartă deja celebrul văl albastru numit *burqua* şi nu toţi bărbaţii afgani sunt îmbrăcaţi în costumele tradiţionale, cu turbanele sau fesurile aferente. Acest lucru este valabil însă doar pentru cosmopolitul Kabul, deoarece, în restul ţării, lucrurile rămân împietrite în tradiţia şi credinţa multiseculară. De o parte şi de alta a drumurilor forfotind de oameni în şlapi de plastic sunt şanţurile prin care se scurg toate dejecţiile scoase din casele de lut. Cu mirosurile aferente. Magazinele sunt grupate, după tipul de marfă, pe străzi: o stradă cu piese auto de tot felul, o stradă cu lemne de foc sau de construcţie, o stradă cu cărnuri de vită sau oaie atârnate în praful torid şi omniprezent. Deşi Kabulul este situat la 1.800 de metri altitudine, aerul este greu respirabil, din cauza căldurii şi a compoziţiei. Ofiţerii din comandamentul NATO mi-au spus că circa 40% din aerul inspirat este format din fecale umane şi animale, uscate şi pulverizate apoi în smogul ce acoperă oraşul. Într-adevăr, în Kabul poţi vedea ceea ce respiri. Totul este să nu miroşi. Din această cauză este tolerat scobitul/curăţatul în nas. În imensa pădure de case de chirpici ale Kabulului răsar insule de verdeaţă înconjurate de ziduri înalte, cu sârmă ghimpată şi păzite de bodyguarzi, care, pentru 500 de dolari pe zi, împuşcă fără ezitare tot ce li se

pare suspect. Aceste ziduri ascund nu doar reşedinţe oficiale afgane sau internaţionale, ci şi oaze private de un lux orbitor, demn de palatele Şeherezadei, aparţinând „lorzilor" sau oamenilor politici locali.

Colegii mei care lucrau în secția PSYOPS mi-au explicat că în Kabul funcţionau trei televiziuni, dintre care două private. În urmă cu cinci ani, televiziunea era interzisă cu desâvârşire de talibani dar, în acel moment, unul dintre cele mai cerute videoclipuri era o manea: Maria Vass în duet cu Copilu' de Aur, „Cine e inima mea?" (i-am notat pe loc că altfel îi uitam). Dansul era cam senzual, drept pentru care secvenţele cu prim-planuri de burice goale şi unduitoare sau decolteuri prea generoase fuseseră cenzurate, pentru a nu ofensa bunele moravuri islamice afgane. Clipul mi-a fost arătat în timpul vizitei pe care am făcut-o în *ToloTV*, televiziunea lansată în 2004 de o familie de tineri afgani crescuţi şi educaţi în Australia și care era pentru Afganistan ceea ce fusese ProTV pentru România, la mijlocul anilor '90. Deşi acasă detest cumplit acest gen muzical, când am urmărit videoclipul la televiziunea privată afgană *Tolo TV*, acolo, la mii de kilometri depărtare de casă, chiar mi-a plăcut. Oricum, cred că acest clip a avut o mai mare priză la public, decât numeroasele produse PSYOPS (ziare, fluturași, reviste, emisiuni radio, filmulețe de televiziune, diverse mici obiecte purtătoare de mesaje sau însemne) realizate pe bani grei și cu multă trudă de cei peste 200 de militari și civili, aflați sub comandă germană, care lucrau în toate structurile de operații psihologice ale ISAF din Afganistan. Am înțeles acest lucru doar privind în ochii afganilor, dar mai ales în cei ai copiilor, unde nu am descoperit nicio urmă de tristeţe: mâncând te miri ce, murdari şi adesea roşi de diverse infecţii, majoritatea analfabeţi, acoperiţi de praf, ei păreau fericiţi, fie poate pentru că nu erau conştienţi că viaţa ar putea fi trăită şi altfel. Onoarea a fost și este mai importantă şi mai preţioasă pentru afgani, decât multe alte trebuinţe omeneşti primare, celebra piramidă a nevoilor umane elaborată de Maslow (pe baza căreia sunt concepute și planificate programele PSYOPS occidentale) nemaifiind valabilă.

Singura „distracție" a întregului personal internațional din campul comandamentului ISAF (în afară de o șuetă seara, la o bere sau un meci de baschet sau de volei pe-nserat) este mersul la bazar. Acesta era organizat doar vineri dimineața (atunci era ziua liberă după obiceiul afgan, și nu duminica) pe un teren adiacent gardului ISAF, iar negustorii locali ce veneau cu marfă erau controlați la sânge înainte de intrare. Negocierea preţului oricărui lucru expus spre vânzare

se supune obiceiurilor orientale: preţul real este jumătate sau două treimi din preţul cerut iniţial, dar timpul şi energia cheltuite de client pentru negociere este o dovadă a acordării respectului cuvenit negustorului, cu care va bate palma în cele din urmă. Singura problemă pentru un european în a nu-i ofensa pe localnici este de a-şi cenzura reţinerea în a da mâna cu negustorii afgani, care evident că nu se mai spălaseră de foarte, foarte multă vreme. În rest, și eu, la fel cu ceilalți occidentali plini de dolari, am cumpărat bucuros, la prețuri de nimic, bijuterii de argint cu pietre semipreţioase, monede și decoraţii sovietice, flinte sau pumnale de secol al XIX-lea contrafăcute, scurte de piele întoarsă sau seturi de pahare şi ceşti din granit. Unii și-au luat chiar și covoare, iar alții DVD-uri cu filme hollywodiene prost piratate, cu care să-și omoare timpul în cameră.

Am plecat, după zece superficiale zile în Afganistan, cu un gând ce s-a cristalizat și s-a cimentat ulterior: acolo trăiește un popor și există un teritoriu foarte greu de înțeles pentru restul lumii (dar mai ales pentru europeni și americani), oameni care stau acasă în sufragerie și privesc știri sau filme la televizor. Cu atât mai puțin lumea aceea poate fi accesibilă din biroul unei cancelarii europene plin de rapoarte menite să sprijine decizii politice. Nici chiar cei care stau acolo – în Kabul, Kandahar, Mazar-e-Sharif sau chiar Islamabad – pentru o bucată bună de vreme (adică o misiune de un an) și sunt implicați direct în societatea afgană nu au o părere și o înțelegere unanimă; de cele mai multe ori, ea este fragmentată, iar eventualele lor soluții la uriașele probleme ale acelei lumi sunt exprimate cu precauțiile unei marje considerabile de eroare.

Șuşe *free* în aula M100

Spre deosebire de lumea politică dâmbovițeană, în armată ne e ruşine pentru faptele celui ce poartă aceleaşi haine ca şi noi. Poate pentru că, datorită uniformităţii regulamentare, militarii sunt conştienţi în adâncurile subconştientului lor că lumea din afară îi consideră una şi aceeaşi persoană. Ceea ce face un coleg purtător al aceleiași uniforme se răsfrânge inevitabil şi asupra celorlalți. La fel cum se ruşinează din cauza colegilor, militarii nu au niciun fel de jenă în a se lăuda pentru faptele camarazilor. Ca şi cum ar fi vorba de un corp comun unic, format din mii şi mii de corpusculi, dependenți unul de altul: fiecare se întreţine nu atât din propria existenţă, cât din importul de ruşine sau glorie al colegului de formaţie. Spre exemplu, atunci când recurg la povești din trecutul lor, militarii şi-l privesc mereu în relaţie directă şi strânsă cu cel al colegilor de şcoală militară, de batalion, de birou etc. În replică, oricât de ticălos ar fi un politician mioritic, tocmai pentru că fiecare este unic în nemernicia sa, acesta nu va avea nicio problemă cu păcatul colegului de castă. Dimpotrivă, orice gafă a vecinului de bancă ministerială, parlamentară, partinică va fi spre beneficiul său direct, deoarece umbra căzută asupra semenului politic înseamnă – prin efectul de contrast – tot atâta lumină revărsată asupra sa.

Frânturi din aceste gânduri și reflecții mi-au venit adesea în minte pe timpul nesfârșitelor ședințe, instruiri, festivități cu participare obligatorie pentru cadrele din Statul Major General desfășurate în aula MApN situată în clădirea cam hollywoodian denumită „Obiectivul M100”. Mi-a fost rușine tare la așa-zisele ceremonii de felicitare a ofițerilor care treceau în rezervă la termen sau la cerere, adică ieșeau la pensie, văzându-i pe acești viitori ocupanți ai băncuțelor de la scara blocului, cum își sugeau burta și își forțau încheieturile înțepenite în anii de stat la birou, ca să pară zvelți și dezinvolți, atunci când erau chemați pe scenă de un general, nu întâmplător poreclit „Ogreață”, să fie felicitați cu o flască și acră strângere de mână. Am evitat cu înverșunare să fiu supus unei astfel de situații, cumplit de penibilă în ochii mei, fie și doar la nivelul direcției în care lucram. Mi-a fost rușine tare la o ședință festivă dedicată Unirii Principatelor de la 1859, când unui general cu funcție mare în Statul Major General, aflat la pupitrul aceleiași aule pentru a

rosti câteva convenționale cuvinte de deschidere a *speech*-urilor omagiale ce urmau, i s-a golit brusc mintea și, preț de câteva minute bune, a făcut fețe-fețe fără a putea îngăima un cuvânt. Mi-a fost iarăși rușine tare când l-am auzit pe un alt general, ce avea un trecut extrem de controversat pe timpul evenimentelor din decembrie 1989 de la Timișoara (și despre care se vorbea pe culoare că le ordona fără jenă subordonaților să-i scrie texte, pe care le publica apoi sub formă de cărți doar sub numele său sau că le făcea liste de cumpărături ofițerilor săi, care aveau o deplasare în Occident), cum s-a lăudat singur, în discursul de rămas bun, despre cât de deștept și nemaipomenit a fost el în toată cariera sa. Cu adevărat emoționant și cu priză la asistența militară a fost însă, de fiecare dată, șeful SMG în perioada 2000-2004, Mihail Popescu. Fără a avea pretenții academice de rafinat intelectual militar, precum mulți dintre colegii lui cu vipușcă lată la pantaloni, suportând cu oarecare exasperare handicapul necunoașterii limbii engleze, generalul Mihail Popescu a fost unul dintre cei mai onești și de bun-simț șefi ai SMG. Chiar și după ce a intrat în politică, în calitate de senator PSD.

Am asistat în aula M100 la câteva momente interesante, fie pironit pe unul dintre scaunele alocate structurii din care făceam parte, fie urmărindu-le la televiziunea cu circuit închis numită, desigur, „TV M100”: mai puține pe vremea lui Ion Iliescu, mai dese pe vremea lui Traian Băsescu, care nu a ratat nicio ocazie de a marca puncte electorale povestind militarilor ce-l ascultau, cu ochii mari și urechile ciulite, despre cum constatase el, personal, în Irak, că bate vântul pe la încheieturile ARO-urilor *peace-keeper*-ilor români. Am privit și ceremonii ce păreau instituite ad-hoc, precum cea în care un fost șef al SMG îi preda, la împlinirea mandatului de patru ani, drapelul instituției, foarte emoționatului său succesor (ulterior acid satirizat sub porecla de „Submarinul”), în prezența comandantului său suprem, tot un marinar, președintele Traian Băsescu. Oricum, secvența îngenuncherii și a sărutului drapelului nu cred că se întâlnește prea des în alte armate și cu atât mai puțin în viața civilă. Totuși, pentru militarii români acest gest chiar înseamnă, încă, ceva. Cu toate acestea, nu știu exact ce anume m-a împiedicat să cred în emoția autentică, profundă a personajelor ce se mișcau pe scena aulei din M100 în acel moment, considerat solemn. Evoluția și pățaniile ulterioare ale respectivilor șefi aveau să-mi confirme această neîncredere.

În fine, de Ziua Armatei, pe 25 octombrie 2007, pe scena aulei din M100, în prezenţa unui ministru cu ştaif şi subţirimi diplomatice occidentale, precum şi a întregului personal ce putuse a fi mobilizat la ordin (în timpul programului desigur, altfel ar fi fost doar jumătate), mi-a fost dat să retrăiesc cu stupoare întregul rețetar al *Cântării României*. Două foste dive ale muzicii uşoare româneşti, intrate în faza de pre-fezandare artistică, au fost angajate atât ca prezentatoare, cât şi ca soliste-vedetă, într-un *show* (unii i-ar spune o șușă) ce s-a dorit un fel de cadou (Din partea cui? Pe banii cui? Pentru cine?) de Ziua Armatei. Deși s-au străduit cu conștiinciozitate și osârdie, cele două foste glorii ale muzicii ușoare românești nu au reuşit să acopere o prestaţie demnă de o casă de cultură comunală, uneori de-a dreptul penibilă, închegată prin sudoarea celor de prin liceele militare sau casele armatei din ţară. În România anului 2007, țară membră NATO şi UE, încă se practica la greu în armata română proaspăt declarată profesionistă, la standarde occidentale (tocmai se renunțase la stagiul militar obligatoriu), faimoasa mişcare artistică de amatori, cea care, conform teoriilor proletcultiste din anii ’50 și ale „Cântării României” din anii ’80, putea să genereze creaţii la fel de valoroase ca şi cele semnate de artiştii consacraţi. Cu alte cuvinte, mă gândeam eu în timpul spectacolului presărat cu numeroase aplauze, armata noastră strămoşească, care trebuia să pregătească luptători antrenaţi pentru a face faţă la complexele şi costisitoarele confruntări militare ale secolului XXI, încă mai investea în fenomenul artistic de masă, precum o şcoală de cămin cultural. Pentru ce?

Pentru ca o sală întreagă de generali, ofiţeri, subofiţeri şi personal civil, din care, probabil, o parte urmărise cu o seară înainte la televizor „Dansez pentru tine”, alţii poate aşteptau (măcar) înregistrarea concertului Beyoncé de la Cluj sau tocmai fuseseră la concertul aniversar IRIS, să zâmbească condescendent, să aplaude disciplinat, să caşte discret sau să bombăne în minte (pentru că nu se ştie ce fel de om e colegul de alături), pândind cu maxim interes dacă va scăpa din corset sânul generos şi rebel al vreunei dansatoare blonde și durdulii. În rest, mi-am imaginat cu mare ușurință cum s-a mai bifat un guguloi în dreptul unei activităţi de socializare la nivelul ministerului.

Acum, la câțiva ani după consumarea evenimentului și detașat fiind de el și de uniforma ce o purtam atunci, îmi amintesc că: în timpul Primului Război Mondial, George Enescu a cântat pentru militari în timpul teribilei refaceri din Moldova, în 1917; Maria Tănase a cântat pe fronturile celui

de-al Doilea Război Mondial, în spectacole pentru soldaţii români ce luptau departe de casă de prea mult timp (nu doar de cel mult șase luni, ca acum); la mijlocul anilor ’50, Marilyn Monroe a făcut furori pe o scenă de scândură în mijlocul militarilor americani dislocaţi în Coreea de Sud; Michael Jackson a concertat, şi el, pentru soldaţii americani în deşert, în timpul operaţiunii *Desert Shield*, în 1991; în fine, cele patru fete din trupa *Amadeus* i-au scos din minţi atât pe militarii români, cât şi pe cei americani din Kandaharul afgan, la concertul lor din vara lui 2002. Aşadar, şi la noi, la fel ca la alţii, dar…

…dar dacă pe acei elevi şi eleve, liceeni militari, ce s-au străduit pe scena îngustă din aula M100 i-am fi trimis atunci, în toamna lui 2007, cu o aeronavă „Hercules”, în Zabulul afgan sau în Nassyria irakiană, sau în Priştina kosovară să cânte şi să danseze pentru cei departe de casă şi care poartă aceeaşi uniformă cu ei? Ar fi fost aplaudaţi şi bisaţi la scenă deschisă, din toată inima şi nu din politeţe sau din jenă. La fel s-ar fi întâmplat şi cu artiştii amatori de la casele armatei, al căror *playback* n-ar mai fi deranjat pe nimeni. Astfel, militarii români aflaţi în misiune (dar şi colegii lor străini) ar fi simţit cu adevărat că este Ziua Armatei, iar tinerii şi talentaţii elevi militari ar fi avut ocazia să vadă, tot pe bune, ce îi aşteaptă ca viitori profesionişti ai armelor. Ar fi fost o acţiune adevărată, omenească, eficientă. Apropo de eficienţă: oare cât ar fi costat diurnele respectivilor artişti pentru două-trei zile, în plus faţă de cele ale abonaţilor la delegațiile oficiale de turism militar?

Statmajoristul

În vara lui 2001, mi s-a desființat funcția de la Studioul Cinematografic al Armatei. Ca urmare, proaspăt locotenent-colonel fiind, am fost pus la dispoziție pentru trei luni, răgaz în care trebuia să-mi caut singur o funcție corespunzătoare gradului sau să accept o eventuală ofertă a Direcției Personal la o unitate militară din Cuca Măcăii. Prietenul Eugen Lungu, camaradul meu din misiunea din Albania, mi-a spus de o funcție liberă în Direcția Operații a Statului Major General, în Secția de Operații psihologice, poziție în care eram recomandat de cele publicate deja pe tema propagandei și a relației dintre armată și presă, nu numai la editura Nemira, dar și în săptămânalul armatei, *Observatorul militar*. Ulterior, am aflat că numirea mea (obținută doar prin bunăvoința generalului Mihail Popescu, șeful SMG, care mă știa de „băiat bun" din *Pro Patria*) în așa-numitul nucleu dur al SMG, respectiv Direcția Operații, provocase comentarii malițioase și o undă de indignare printre stat-majoriștii cu vechime mare și coate tocite în cancelarii regimentale, care nu înțelegeau ce căuta acolo un ofițer care tocmai publicase în *Playboy* un articol despre *peace-keeper*-ii români („Auzi, dom'ne, a ajuns armata să se scrie despre ea până și în revista aia cu femei goale! I-a dat cineva aprobare?"). Eu eram și mai crispat de acest nou pas într-o lume despre care aveam prejudecățile mele, deopotrivă inhibante și cazone, știind bine că nu aveam niciun fel de studii militare (școală militară, academie militară), nici milităros nu eram, nici „operății" nu știam. Tot amicul Eugen Lungu, cu umorul său inconfundabil, prin care reușea să rezume perfect orice situație, m-a liniștit profetic: „Nu-ți face probleme, Căline: engleză știi mai bine decât mulți, la calculator te pricepi să lucrezi, gata: vei fi un foarte bun ofițer de operații". A avut, în mare parte, dreptate: după câțiva ani, cel care scrisese despre „Arta războiului în timp de pace", între două pictoriale incendiare dintr-o revistă pentru adulți, a ajuns să redacteze doctrinele militare ale operațiilor informaționale și ale celor psihologice românești, în conformitate cu cele ale NATO.

Nu am crezut atunci că voi rezista șapte ani în Direcția Operații, că voi trece în rezervă de acolo, din poziția de colonel, șef de birou (ceea ce era o funcție invidiată de mulți), că în acei ani voi cunoaște realizări profesionale de

care nu mă credeam capabil, că mă voi bucura chiar de simpatia majorității acelor colegi, colonei sau căpitani de carieră, toți cu o educație și formație militară serioasă, inoculată încă din liceu, eu, cel despre care Adelin Petrișor spunea, pe bună dreptate, că am fost „cel mai civil dintre militari".

Și totuși, am avut șansa acelui colectiv cu totul special din cadrul Direcției operații sau poate din întreg Statul Major General, numit Secția de Operații Psihologice sau PSYOPS, cum suna mult mai bine acronimul natoist. Cu excepția unui șef de tristă amintire din perioada 2002-2005 (pe care eu l-am poreclit „Ticălosul", deoarece era un stalinist fioros, frustrat și complexat fără să-și dea seama, dar restul colegilor îi spuneau codificat „Abă"), colegii mei erau cam cu zece ani mai tineri. Aceștia formau acea mult prea mică generație de ofițeri care, isteți cum erau, știuseră a beneficia imediat după 1990 de șansa de a urma o facultate civilă la cursuri de zi, în specialități care lipseau cu desăvârșire în armată (psihologie, sociologie, jurnalism), dar continuând a primi solda unui ofițer. Având, astfel, o cu totul altă deschidere și înțelegere asupra viitoarei lor cariere militare decât colegii lor de generație, formați în rigorile strâmte ale școlilor militare, ei au învățat cât au putut de bine limba engleză și apoi s-au oferit imediat să participe la orice aplicații, cursuri, exerciții legate de NATO, devenind, prin observare, practică și cunoaștere la fața locului, în mediu internațional, dintre cei mai occidentalizați ofițeri români. Curajoși, ei au fost cei care au plecat primii, imediat ce s-a ivit posibilitatea, în misiuni de șase luni după anul 2000 la Priștina, în Kosovo (când situația încă nu era nici stabilizată și nici prea roz) pe funcții din domeniul operațiilor psihologice în comandamentul KFOR, învățând astfel meseria direct din practică, de la colegii americani sau britanici. Puțini ofițeri români au avut atunci o asemenea îndrăzneală și temeritate, și în niciun caz acei colonei burtoși și cam chelioși, cu state mult prea vechi, ajunși, poate nu neapărat din vina lor, niște „hoaște bătrâne", incapabile a se mai alinia la un alt fel de „militărie". Aceștia ocupau însă, în perioada 2001-2008, cam toate funcțiile de decizie și influență din SMG, iar secvențe semnificative adunate din portretul fiecăruia am încercat să concentrez sub eticheta „tipuri cazone 2000". Tinerii mei colegi au fost, însă, printre cei care au ocupat primii diferite funcții în comandamentele regionale ale NATO, după primirea României în Alianță, în 2004.

Am fost întrebat, firesc, la un moment dat, de băiatul meu: „Tată, dar tu ce faci acolo toată ziua, la serviciu?" M-

am blocat, pentru că nu știam ce să-i răspund. „Hârtii, Horia. Mai precis hârtii la hârtii.” „Despre ce?” Aici chiar a trebuit să fac pe deșteptul, dând-o cotită – „Eh, chestii militare. Nu am cum să-ți explic”, când mai cinstit ar fi fost să recunosc simplu: „Nu știu!”. Dar asta ar fi fost și mai greu de explicat lui, atunci, cum îmi este și acum, în aceste pagini. Ceea ce mi-a devenit însă foarte clar, mai ales după ce i-am cunoscut și pe câțiva profesioniști occidentali, de la general la subofițer, este faptul că toți militarii sunt doar niște copii-adulți care își iau însă joaca foarte în serios și cred cu tărie în importanța ei. În fond, ei se joacă în locuri special amenajate (numite câmpuri de instrucție sau teatre de operații), purtând costume speciale (uniformele sau ținutele), după reguli de ei inventate (regulamente, doctrine, proceduri), folosind fie hârtiile (dacă se poate cât mai colorate, cu hărți multicolore sau poze), fie mașinuțe mari din oțel blindat, fie jucărele care nu trag nici cu apă și nici cu bile, ci tot cu un oțel care face buba rău de tot. Din păcate, uneori civilii au mare nevoie de acești copii serioși (unii cu mușchi chiar și pe creier), iar politicienii îi exploatează fără milă, oferindu-le în schimb doar zorzoane (grade, decorații, medalii, diplome și felicitări) și oferindu-se pe ei drept actori principali în lacrimogenele melodrame național-patriotarde reunite sub genericul „Cultul eroilor” (ceremonii, fanfare, coroane de flori, *speech*-uri lăcrămoase, cocarde naționale, mausolee, televiziuni).

În ceea ce mă privește, nu cred că am luat în serios armata de prea multe ori. Conștient sau nu, am făcut diferența între spectacolul de formă și consistența de fond a instituției militare. Așa încât, atâta timp cât am lucrat în Direcția Operații a SMG, am fost tot timpul conștient că acolo era vorba doar despre niște hârtii care puteau fi făcute și refăcute oricând, restul fiind doar acea încrengătură de relații și interese omenești, birocratizate și ierarhizate într-un fel anume. Nici autoritatea unor grade superioare nu m-a impresionat vreodată prea mult: „Așa a zis dom’ general!”, auzeam eu supremul argument. „Și ce dacă a zis?”, răspundeam (sau gândeam) eu. „Că doar n-o fi Dumnezeu!”.

La fel a fost și în Kosovo. După prima lună petrecută în comandamentul principal al KFOR din Priștina, mi-am dat seama că activitatea mea de stat-majorist în secția PSYOPS, la fel ca și a celorlalte sute de ofițeri și subofițeri multinaționali ce viermuiau pe alei, printre Corimec-ele campului, avea o mult prea mică pondere în desfășurarea și orientarea evenimentelor din frământatul Kosovo. În consecință, pe tot timpul celor două misiuni de șase luni pe care le-am petrecut în KFOR, am dat prioritate absolută

problemelor legate de poziția mea de senior național reprezentativ al militarilor români din KFOR: oamenii, colegii mei, mi s-au părut mult mai importanți decât niște hârtii de rutină întocmite musai conform unor proceduri standard de operare. Astfel m-am ales cu porecla de „Unchiu'", pe care am privit-o nu doar ca pe un compliment complice, cât și drept un semn de recunoaștere a atașamentului meu sincer, iar uneori chiar eficient, față de băieți.

Așa cum am învățat să fac distincția între profilele diferite ale unor generații de ofițeri, tot așa, de-a lungul celor șapte ani petrecuți în labirintul culoarelor SMG mi-am demitizat orice percepție referitoare la persoanele ce afișau gradul de general. Am întâlnit astfel câțiva generali – oameni adevărați, construiți frumos și drept, care își făceau meseria corespunzător așteptărilor nivelului ierarhic superior la care ajunseseră (căci asta însemna gradul de general), cu bun-simț și competență, cu onestitate și (ceva mai rar) cu curaj. Unul dintre acești generali adevărați a fost generalul Mircea Savu, ce mi-a fost șef la Direcția Operații prea puțină vreme. Din păcate, nu i-am văzut ajungând șefi prea mari, dar, măcar în zona lor (adesea restrânsă) de responsabilitate, au încercat să facă o treabă bună, să modernizeze armata, să o facă cu adevărat interoperabilă (adică la același nivel de organizare și funcționare) cu cele din NATO. Toți fuseseră în misiuni de teren prin Angola, Albania, lucraseră prin comandamente NATO sau reprezentanțe militare ale României, aveau o înțelegere mai apropiată de realitate a fenomenului militar internațional. Majoritatea generalilor români erau doar niște robi ai hârtiilor, grupate în celebrele mape cât mai groase ale comandantului/directorului/șefului pe care i le punea pe birou desistul (adică subofițerul responsabil cu documentele secrete și nesecrete) și a căror parcurgere și adnotare cu rezoluții standard (tip „Dl. col. Icsulescu, Rog măsuri în termen" – urma semnătura cât mai recognoscibilă și ștampila aplicată de desist) devenea pivotul principal al activității sale zilnice. Poate de aceea acești generali mioritici acumulaseră burți impresionante, deasupra unor cute și genunchi lustruiți la faimoșii pantaloni cu vipușcă groasă. Rar l-am văzut pe câte unul la sala de sport din M100 – excelent utilată – sau făcând jogging, așa cum obișnuia zilnic, la cinci dimineața, un general american, șef de stat major în comandamentul KFOR.

Nu este ușor de suportat logoreea unui general român, mai ales dacă acesta suferă de pusee de grandomanie, dacă poartă traumatismele unor frustrări doar de el știute sau dacă

are ambiții nesatisfăcute și este chinuit de hărnicie. În desele ședințe curente, auditoriul subordonat respectivului este deja resemnat cu nesfârșita retorică (cuprinzând adesea amenințări abia mascate) a șefului, dar când fenomenul se repetă în cadru festiv, atunci el devine un calvar. Am traversat, și eu, un astfel de moment penibil – la aniversarea unor colegi care au invitat mai mulți ofițeri la un restăurănțel din apropierea Ministerului Apărării; inevitabil, șeful structurii – pe care-l poreclisem (de ce oare?) „Bulibașa" – a fost prezent în capul mesei, coagulând în jurul său un stol de lingușitori. Aceștia n-au încetat o clipă să-i soarbă deversările retorice megalomane și interminabile, spre disperarea celor, nu puțini, dintre convivi care ar fi vrut cu ardoare să plece acasă, dar nu îndrăzneau să se ridice de la masă înaintea generalului, care sigur ar fi notat gestul drept o ofensă adusă lui, personal. Cu consecințe ușor previzibile.

Scriitor în bocanci

Totul a început de la cursul de limba engleză de la Beaconsfield, din Marea Britanie, în primăvara lui 1999. Eseul de final de curs mi-a prilejuit deschiderea către studiul istoriei propagandei, pornind de la relația dintre presă și armată, iar articolele din presa londoneză despre războiul dintre NATO și Iugoslavia miloșevistă au documentat primul capitol din ceea ce avea să fie, peste doar câteva luni, prima mea carte: *150 de ani de război mediatic*. Cu alte cuvinte, totul a venit cumva de la sine: mai întâi jurnalist entuziast la TV *Pro Patria*, câteva colaborări timide și cuminți la *Observatorul militar*, apoi albumul *Armata română în misiuni de pace*, la Editura Militară, împreună cu colegul Laurențiu Sfinteș. Laurențiu, deși istoric după diploma universitară, avea deja publicate două volume de consemnări din misiunile sale în Canada și Bosnia la Editura Militară, tot așa cum Valeriu Pricină, George Florin Cozma, Eugen Pelin, George Mihalcea, dar și alții din redacția de radio și televiziune militară aveau deja scoase mai multe volume/plachete de poezie. De fapt, eu debutasem ca poet încă din studenție (în anul IV, la Politehnică, facultatea TCM), începând din 1982, când, datorită mamei, câteva dintre poeziile mele au ajuns pe masa lui Eugen Barbu, prin mijlocirea unui meșter-tipograf din Palatul „Universul". Barbu le-a plăcut și le-a publicat în *Săptămâna*: „Opțiuni", „Întâmplare", „Ecou de tăcere", „Așteptând". Am fost tare fericit și mândru atunci (pe atunci habar nu aveam și nici nu mă interesa politica revistei), dar peste zece ani nu mi-a venit să mă laud cu acele poezii la noii mei colegi, care erau care-va-să-zică și gazetari, și poeți, și militari. Eu mă simțeam doar un simplu inginer, activat militar, cu oarece talent la scris și la sculptură.

Celina Petrescu, buna mea colegă, mi-a simțit condeiul și m-a încurajat să încerc fără nicio jenă (pentru faptul că eram ofițer, că nu aveam studii literare) o colaborare la o revistă civilă și astfel am ajuns să scriu articolașe despre nud și iubiri celebre la revista *Unica*, unde m-am împăcat tare bine (cât a fost posibil tematic) cu surorile Diana și Corina Mețiu, ce conduceau redacția. Apoi am „atacat" *Playboy*, o revistă „cool", foarte non-conformistă în raport cu ipocrizia moravurilor societății românești de la cumpăna dintre milenii, unde mi s-a părut teribil de cutezător să public, eu,

un ofițer provenind dintr-o instituție – armata – la acea vreme încrâncenat conformistă. Datorită lui Dan Silviu Boerescu și Mihai Gălățanu am înțeles până la urmă că una-i să scrii disciplinat și corect pentru presa militară și altceva este să te exprimi liber și suculent în presa civilă.

Cel căruia îi datorez șansa de a debuta într-un volum de autor (așa cum colonelul Valeriu Pricină mi-a deschis calea jurnalismului de televiziune) într-o editură de top – Nemira – în colecția „Politica", a fost Valentin Nicolau. Eram un ilustru necunoscut în noiembrie 1999, atunci când m-am dus cu printul de la *150 de ani de război mediatic* în redacția Nemira de la etajul III al Casei Scânteii (mă rog, Casa Presei Libere); am fost mulțumit că i l-am lăsat unui redactor foarte politicos și corect, dar nu mi-a venit să cred când, spre seară, m-a sunat acasă chiar directorul Valentin Nicolau, invitându-mă a doua zi la editură, unde am și semnat contractul. Eram atunci într-o perioadă destul de nefastă profesional, tocmai fusesem mutat, oarecum disciplinar, din redacția *Pro Patria*, unde, deși eram recunoscut poate drept cel mai bun redactor, călcasem rău de tot în strâchini, certându-mă crunt cu doi colegi, bine protejați de sistem. Așa că sistemul (Direcția Relații Publice era atunci condusă de un comunistoid naționalist) m-a mutat redactor principal la ziarul *Observatorul militar*, unde atmosfera redacțională era controlată încă de ofițeri ce se formaseră pe vremea șantierelor naționale din Epoca de aur a lui Ceaușescu și care continuau neabătut să scrie în limba de lemn a lui Iliescu. Evident că lansarea cărții mele la Nemira, la *Bookfest 2000* (pe atunci la etajele III-IV ale Teatrului Național), a fost o gălușcă greu de digerat de orgoliul confraților mei de presă militară. Eu însă notasem foarte conștiincios toate observațiile critic-părintești aplicate pe text și în subtext, cu bună credință, pe care mi le făcuse redactorul cărții, Nicolae Vrublevschi – vechi meseriaș de la Editura Politică – și am continuat să mă refugiez în scris acasă, așa cum altădată evadam din serviciul angoasant în sculptură sau în desen. Astfel a apărut, după doar doi ani, tot la Nemira, și tot în colecția „Politica", *Propagandă fără frontiere*, lansată în martie 2002 la noul (și actualul) sediu al editurii, printr-o incitantă discuție cu public, la care vedeta a fost deputata liberală Mona Muscă (atunci în mare vogă), plus directorul Institutului de istorie militară, generalul Mișa Ionescu, și șeful meu din noul serviciu, Secția de operații psihologice a SMG, colonelul Marin Mitea.

Armata și luptele românilor *mi-a adus laudele sincere și dezinteresate ale regretatului academician Florin Constantiniu și am fost tare mândru și fericit, atunci când acesta i le-a exprimat direct tatălui meu la lansarea cărții, în noiembrie 2002.* (Din arhiva autorului)

Generalul Mișa Ionescu a fost dintre cei care mi-au luat apărarea în fața bombănelilor unor „istorici militari de meserie", cum ar zice Neagu Djuvara, care acceptau cu dificultate ca un inginer, fără facultate de istorie sau alte studii de specialitate, să publice o inedită istorie militară a românilor (*Armata și luptele românilor*), și încă în două ediții. Această carte mi-a adus laudele sincere și dezinteresate ale regretatului academician Florin Constantiniu și am fost tare mândru și fericit, atunci când acesta i le-a exprimat direct bătrânului meu tată la lansarea petrecută la Gaudeamus în noiembrie 2002. Poate și pentru faptul că nu scrisesem de rău despre armata română și presa acesteia, primele mele două cărți au fost premiate de *Revista de istorie militară* și *Gândirea militară românească*. Era și acesta un mod de a demonstra o desprindere de închistările și dogmele trecutului și de a afișa noile deschideri către societatea civilă ale instituției militare, angajate frenetic la începutul anilor 2000 în cursa pentru NATO. Din același motiv, nici în Direcția Operații a SMG, unde mă transferasem după ce mi se desființase funcția la Studioul Cinematografic al Armatei, nu se manifestaseră deschis reacții negative sau încercări de cenzură la adresa conținutului cărților mele, dar suspiciunile, bârfele și malițiozitățile mai răbufneau din când în când: fie mai scăpau comentarii tendențioase, cum că eu aș încerca să redactez doctrina operațiilor informaționale românești (asta era o sarcină de serviciu) ca să se potrivească cu teoriile din

cărțile mele (considerate „private”, adică armata nu avea treabă cu ele) și nu cu cele ale NATO (insinuatorii necitindu-le nici pe unele, nici pe altele), fie sub forma unor acuzații amenințătoare, abia mascate, că aș fi trădat eu nu știu ce secrete despre forțele speciale românești. Una peste alta, până la urmă am fost la început tolerat și apoi acceptat, în cel mai rigid corp al SMG, drept un excentric, uneori simpatic, care în fond nu făcea niciun rău doar pentru că era altfel decât ceilalți și-i plăcea să poarte pălării sau berete mai fistichii când venea la serviciu.

Cam în această atmosferă, destul de încărcată, am făcut un gest – gândit atunci drept unul de autoprotecție – pe care ulterior l-am regretat profund, fiindu-mi rușine de slăbiciunea mea: am acceptat ca acela, pe care-l poreclisem (nu fără motive) „Ticălosul”, adică șeful meu direct, să-mi semneze (practic, tot eu i-am redactat textul, care inițial era haotic și agramat) prefața la cartea *Arme care nu ucid*. Am sperat, în deșert, ca în acest fel să mai amortizez din orgolii și să mai potolesc din frustrări. Mai mult ca sigur că acest compromis nedemn al meu, de fapt nu cu personajul, ci cu sistemul, nu a fost singurul din cariera mea militară, dar cu siguranță a fost cel mai inutil și mai penibil.

Doctorat în bocanci

M-am înscris la doctorat foarte târziu (aveam deja 47 de ani) din trei motive. Primul era acela de a-i face, în sfârșit, pe plac bătrânului meu tată, care toată viața a dorit să mă vadă cu titlul de doctor, așa cum fusese el în științe juridice. Zicea, pe bună dreptate: „Cum, mă? Tu ai atâtea cărți publicate, știi atâtea lucruri și nu ești doctor… Nu se poate!”. Al doilea motiv au fost cei 15% în plus la salariu, pe care urma să-i primesc automat după confirmarea titlului de către Ministerul Educației, ceea ce nu era chiar de lepădat. Aveam însă „să profit” de cele 15 procente doar câteva luni, atât cât am mai rămas ofițer activ după susținerea tezei de doctorat, în ianuarie 2008, și până la trecerea în rezervă, în luna septembrie. În fine, mi-am zis eu, doctoratul urma să-mi prilejuiască o nouă carte despre propagandă, de data aceasta scrisă într-un stil mai doct decât cele precedente, ceea ce era o provocare acceptabilă. Reușisem să obțin acceptul poate singurului conducător de doctorat din armată din acea vreme, colonelul Constantin Hlihor, cu care puteam avea un dialog intelectual, fără dogme, locuri comune și vorbe goale, de care mi se păreau doldora aproape toți ceilalți așa-ziși profesori din Universitatea Națională de Apărare, mai popular cunoscută drept Academia militară. Ofițer în Statul Major General fiind și neavând, în 2004-2005, gânduri de trecere în rezervă sau de o viitoare carieră universitară civilă, s-ar putea detecta cu ușurință un oarecare reflex de comoditate și superficialitate în opțiunea mea pentru un doctorat la Academia militară și nu la Universitatea București, de exemplu.

... la susținerea tezei mele de doctorat (...) am încercat să fac un spectacol care să-mi placă în primul rând mie (...) Am fost foarte plăcut surprins să constat că doi dintre referenți, venerabilul profesor Ion Ciupercă și mai tânărul profesor Remus Pricopie, chiar îmi citiseră cu atenție teza (...) și s-au referit la ea în mod concret atunci când au lăudat-o. (foto: Cătălin Ovreiu)

În 2005, când m-am înscris la doctorat la UNAp, aveam într-adevăr o impresie foarte proastă despre această instituție, pe care cei doi ani și ceva, petrecuți în acea clădire maiestuoasă pe dinafară, nu mi-au schimbat-o aproape deloc. Încă din anii ’90, când eram redactor în *Pro Patria* sau *Observatorul militar* și eram trimis să fac câte un mic reportăjel la vreun doctorat de general mai răsărit sau la vreun simpozion sau conferință, rămâneam perplex câtă vorbă multă, fără niciun fel de conținut, se vehicula, cu pretenția rostirii unor mari înțelepciuni, câtă infatuare și ostentație găunoasă afișau acei profesori generali, care, în pofida titlurilor lor nesfârșite (gen: prof. univ. dr. general…) era evident că se aflau cu decenii în urma actualității fenomenului militar contemporan: nu știau limba engleză sau abia o îngânau (și, în consecință, nu aveau cum să aibă acces la literatura militară de actualitate), nu fuseseră în misiuni internaționale sau la cursuri serioase în străinătate și nici prin unitățile rărite și subțiate de reformă ale armatei române nu prea trecuseră. Desigur, am cunoscut și notabile, dar singulare excepții, precum tânărul ardelean filozof, tobă de carte și îndărătnic în seriozitatea muncii sale, Ioan Deac: era atunci doar conferențiar, cu gradul de locotenent-colonel, dar nivelul lui era mult, foarte mult deasupra generalilor. Prin 2005 sau 2006, am fost șocat să descopăr o carte a unui astfel de corifeu universitar militar despre operațiile informaționale

– INFO OPS (concept relativ nou teoretizat și dezvoltat de armata americană începând de la mijlocul anilor ’90 și preluat de majoritatea armatelor din NATO) care avea drept bibliografie doar o pagină ce începea cu *Constituția*, continua cu *Strategia de securitate națională* și avea drept piese de rezistență cărțile unui fost politruc de frunte din Consiliul Politic Superior al Armatei (ce încerca disperat să supraviețuiască academic după 1990), lipsind așadar orice titlu sau autor aflat în bogata literatură documentară anglo-americană de profil. În UNAp însă, colonelul în cauză era considerat „tăticul” INFO-OPS și a fost promovat – la fel ca și alții – tocmai datorită incompetenței sale, ajungând chiar șeful Colegiului de Război – o denumire de altfel fără prea multă legătură cu conținutul. A avut însă bunul-simț să nu deschidă subiectul în prezența mea, știind că eu fusesem pe o funcție de comandă în Secția de operații informaționale a comandamentului KFOR din Priștina.

Mai puțin bun-simț a avut un general cu stele multe din SMG, considerat de unii militari drept unul dintre cei mai proști și obedienți generali de aviație (eu îl consider doar un stalinistoid brutal, afișând ostentativ orgolii liberale). Acesta m-a pus să-i prezint cartea (care era teza lui de doctorat pusă între coperți, fără niciun fel proces editorial de redactare, de către o tipografie militară, care avea dreptul – cum oare? – de a da ISBN), anunțându-mă mieros cu doar zece minute înainte de începerea lansării acesteia la Cercul Militar Național, evenimentul urmând a avea loc în fața întregului personal subordonat marelui general. Am improvizat cât am putut, apelând la sintagmele și clișeele de circumstanță ale limbii cazone, dar aproape m-am blocat atunci când, încercând să exemplific, citând un paragraf ochit în grabă, mi-am dat seama că acesta era defect din punct de vedere sintactic și… logic. A fost și acest moment unul dintre argumentele (nu singurul) pentru care am hotărât în toamna acelui an (2008) să trec în rezervă.

Domeniul în care Universitatea Naţională de Apărare – prin cadrele sale universitare – excela era cel al hârtiilor procedurale acoperitoare pentru instituție pe care le producea: dosarele de admitere sau de susținere a tezelor doctoranzilor au fost și sunt întocmite conform ultimei virgule din regulamentele și cerințele Ministerului Educației și Învățământului. La fel de solide formal (mai puțin pe fond) au fost și sunt dosarele privind îndeplinirea condițiilor și cerințelor pentru acordarea gradelor universitare. De asemenea, editura și celelalte publicații ale UNAp au obținut o cotă certificată academic de invidiat, în ciuda imenselor

stocuri de maculatură militară produsă și achiziționată – oarecum forțat – de studenții ce trebuiau să citeze în lucrările lor din „biblia" scrisă de „dom' general" sau „dom' colonel". Pe timpul doctoranturii mele, am parcurs conștiincios și cuminte toate aceste formalități de care nu încetam să mă minunez (în sinea mea), adesea exasperat. Astfel am participat, ca un colonel doctorand cuminte, la ceea ce se pretindeau a fi sesiuni de comunicări științifice internaționale, impecabil organizate, dar la care pe participanți (masteranzi și doctoranzi) nu-i interesa decât să aibă lucrarea publicată, fie doar și pe un CD, dar cu ISBN. Inițial cu emoții, apoi doar cu amuzament – am susținut examenele și prezentările de referate prevăzute în programa doctorală, la care trebuia doar să rostești niște cuvinte din domeniu, chiar dacă acestea nu aveau niciun înțeles, pentru că oricum nimeni nu le urmărea, în pofida aerului foarte exigent al comisiei. În fine, m-am străduit să citesc cât am putut de mult din cărțile de teorie militară în speranța – dovedită deșartă – de a înțelege ceva din marile secrete ale științei sau artei militare („înțelepții militari" preferând să nu decidă asupra caracterului de „artă" sau de „știință" a chestiunilor militare).

În aceste condiții, cunoscute doar de cei ce au avut acces în măruntaiele instituției ca parte sau implant temporar al acesteia, devin perfect explicabile și firești abuzuri academice și crase imposturi universitare, precum doctoratul fostului secretar general al MApN, ale cărui gafe, truisme, agramatisme, confuzii și erori au fost „conduse științific" de un alt mare infatuat și pseudo-academic general al armatei române, scandalul fiind făcut public, mai ales pe Internet, de colonelul (rez.) Costinel Petrache în 2010. La fel de emblematic pentru starea nivelului academic din sfera militară este și belșugul de titluri universitare puse la grămadă alături de gradele militare agonisite la „excepțional" (în ciuda oricăror termene și condiții) de un Gabriel Oprea, denumit în presă și de către militari „generalul izmană", pe vremea cât a fost ministrul apărării naționale și al cărui discurs liber nu depășea nivelul și consistența exprimării unui subofițer de intendență. Nu mai este de mirare de ce armata română are cel mai mare număr de doctori în științe militare (aproape nu mai este niciun general și foarte puțini colonei fără acest titlu) dintre toate armatele țărilor membre NATO.

Molima doctoratelor în armată, printre generali și colonei, cred că provine din imensele frustrări interioare ale celor ajunși cumva pe o nemeritată treaptă ierarhică, a cărei înălțime îi amețește din cauza golului interior, devenit

evident prin contrast cu aparențele mediului și exigențele unui orgoliu nemăsurat. Epidemia doctoratelor „de orgoliu" sau „de CV" s-a extins în anii 2000 și în rândul la fel de găunoasei clase politice mioritice, care, aflând de „facilitățile" oferite de UNAp, s-a bulucit să-și dea un doctorat în „apărare și securitate națională", deși vocația recunoscută a respectivului/respectivei era turismul sau… afacerile. Scandalurile politice din 2012 de plagiat – ale tezelor de doctorat sau altor scrieri cu pretenții academice ale unor politicieni – cred că reprezintă, pentru aproape toți cei ce au trecut prin UNAp, recunoașterea unei stări de fapt generalizate în învățământul românesc universitar, situație care explică elocvent foarte slabele sale performanțe.

Sunt conștient că toată această „demonstrație" a mea, privind realitățile științifice și pedagogice din UNAp, poate fi instantaneu demolată și împinsă spre ridicol de către șefii respectivei instituții, care nu ar ezita să contra-argumenteze, punând emfatic pe masă stive de hârtii doldora de tabele și tabelașe, cum puține alte instituții universitare sunt capabile să o facă, de natură să răspundă oricărei cerințe ARACIS, nevoită astfel să acorde acestei „prăvălii" universitare un grad înalt de încredere. „Am înțeles! Să trăiți! Permiteți să trec la (ne)executare" (sic!).

În ceea ce mă privește, la susținerea tezei de doctorat, intitulată „Propagandă și operații informaționale în crizele și conflictele post-Război rece" (publicată tot în 2008, sub titlul *Noile haine ale propagandei*, la Editura Paralela 45), am încercat să fac un spectacol care să-mi placă în primul rând mie: am pus la intrarea în amfiteatru un CD autoderulant cu marșuri și cântece de propagandă comuniste și naziste, am lipit pe pereții holului din fața amfiteatrului, unde li se servea invitaților cafeaua la pauză, reproduceri format A4 ale cărților mele poștale de propagandă și am pregătit o prezentare în *PowerPoint* cât mai incitantă, nu doar prin imaginile inserate, cât mai ales prin afirmații și cuvinte-cheie răzbătătoare. Am fost foarte plăcut surprins să constat că doi dintre referenți – exact cei despre a căror existență nu știusem până atunci, respectiv venerabilul profesor Ion Ciupercă de la Iași și tânărul profesor Remus Pricopie de la București (pe atunci era și secretar de stat) – chiar îmi citiseră cu atenție teza (printre referenții UNAp existând practica încasării banilor aferenți, dar fără a citi teza, referatul fiind dat spre redactare conform unui șablon către un subordonat) și s-au referit la ea în mod concret atunci când au lăudat-o. În final am obținut titlul de doctor cu mențiunea *Magna Cum Laude*, datorită nu atât cărților de autor în domeniu publicate

sau elementelor de noutate și originalitate cuprinse în teză, ci pentru că aveam două cărți publicate în Statele Unite, la o editură de prestigiu academic, recunoscută internațional, *Scarecrow Press*. Îmi place și acum să cred că cei ce au umplut până la refuz amfiteatrul Nicolae Iorga al UNAp, pe data de 24 ianuarie 2008, au venit atrași mai ales de curiozitatea trezită de un colonel atipic, care obișnuia să zică lucruri neobișnuite în lumea militară și nu pentru tradiționala paranghelie aferentă oricărui doctorat civil sau militar și care s-a ținut în condiții optime într-o sală special amenajată la UNAp, numită – de ce oare? – „Cazinou”.

Epilog: puterea mirosului de usturoi

Prin 2008, am fost siderat auzindu-l pe directorul Muzeului Militar Național din acea vreme, probabil dintr-un reflex de teamă rămas din tinerețea ceaușistă, salutând reverențios prezența în sala de ședințe a muzeului a lui Constantin Olteanu, unul dintre cei mai detestați și de tristă amintire miniștri ceaușiști ai apărării. Am fost surprins atunci de exercițiul slugarnic al ofițerului și nu de tupeul fostului politruc, ce se băga în seamă prin mediile militare, ca și când usturoi n-ar fi mâncat și gura…

Am venit la Ziua Presei Militare, pe 23 iulie 2012, în Sala de marmură a Cercului Militar Național, o festivitate inevitabil asezonată cu un bufet suedez, mereu același, dar generos, cu multă bunăvoință de a-mi revedea foștii colegi și a mai schimba impresii, amintiri și proiecte la un pahar de vorbă. Vederea unui personaj de recentă și tristă amintire m-a bulversat însă așa cum nu mi-aș fi închipuit, șocat fiind de imensul tupeu al acelui ofițer ce tocmai fusese obligat „să facă pasul lateral", adică să accepte transferul dintr-o funcție de conducere de mare vizibilitate din cadrul MapN, într-alta, aflată în penumbră, dar mai călduță. Ofițerul respectiv (al cărui nume nu merită să fie rostit) îi oripilase pe mulți, atât din armată, cât și din afara ei, prin modul dezonorant de obedient în care îl slujise pe precedentul ministru al apărării, cel numit de presă „generalul izmană" și șef al unui partid, calificat tot de presă drept „oaste de strânsură". Mi-am amintit de respectivul ofițer din vremea când era căpitan, iar eu maior, pe la sfârșitul anilor '90: era ambițios, muncitor, făcuse o misiune în Angola și cursuri în străinătate, părea un băiat isteț, de gașcă, prezentând urme credibile de bun-simț. I-am recunoscut imensul său potențial tupeistic în zâmbetul fariseic afișat ostentativ la acea Zi a Presei Militare, ca și când usturoi n-ar fi mâncat și gura… Mă înșelasem însă asupra bunului-simț, care-i lipsea cu desăvârșire, bun-simț care l-ar fi reținut în mod normal să vină în mijlocul unei comunități din rândul căreia se descalificase. Singur.

I-am mai văzut la acea zi aniversară a presei militare și pe alții, care, în mod firesc, din considerente de onoare, ar fi trebuit să facă pasul corespunzător în afara armatei, împreună cu cel pe care-l slujiseră în afara normelor morale, dar apărați de regulamentele militare. Cu o candoare demnă de o cauză mai bună, i-am auzit scuzându-se că nu făcuseră altceva

decât executaseră ordinele primite pe cale ierarhică. La fel spuseseră, la Nürnberg, și generalii lui Hitler. A trebuit atunci să accept că, dintre cei prezenți printre acele salamuri, brânzeturi, pui pane, ficăței, mușchiuleț, vinuț și vișchiuleț, exceptându-l pe locotenent-colonelul Florin Șperlea – redactorul-șef al săptămânalului *Observatorul militar,* eram cam singurul revoltat, contrariat și bulversat de acea situație ce reprezenta pentru cvasiunanimitatea convivilor un detaliu deloc inflamant, poate chiar firesc.

Secvențele de mai sus, cu personaje în fond minore, distribuite în roluri episodice, reprezintă doar partea vizibilă a unui aisberg implântat adânc în structura de cadre a armatei române. Același lucru se poate spune și despre celelalte exemple, întâmplător cunoscute de mine și rememorate în aceste pagini. Pe niciunul dintre aceștia (excepție făcând cei din zona penală), armata, adică colectivul de militari, nu i-a repudiat pentru ticăloșia lor unanim recunoscută în discuțiile particulare. Respectivii au ieșit liniștiți la pensie, ba chiar unora le-a funcționat chiar și aranjamentul ocult pentru a primi la sfârșit de carieră militară un pistol dezafectat drept cadou oficial de la ministru, pentru serviciu preabine credincios și totul s-a terminat bine mersi. Cu stângul pe tobă, înainte, marș!. Am ajuns, astfel, încă o dată, să cred că societatea românească suferă acum, în 2012, deoarece în 1990 nu li s-a aplicat foștilor lideri comuniști o lege a lustrației. Regulamentele militare nu permit o lustrație oficială a cozilor de topor ce și-au bătut joc de armată, exploatând nemilos sprijinul și pilele lor politice în beneficiul unei cât mai bănoase cariere personale în timpul acestor ultimi ani. Dar o lustrație morală? Aceea a colectivului. Aceea a tăcerii. Fără o astfel de lustrație morală în armată, cred că tradiționala retorică ostășească despre onoare, demnitate, cinste și corectitudine rămâne doar apă de ploaie.

Tot atunci, după ziua festivă de la Cercul Militar Național, mi-a venit un gând care refuză să mă părăsească și pe care nu-mi este deloc ușor să-l mărturisesc deschis: acela că armata (a noastră, la fel ca și a altor neamuri), cea din care am făcut și eu parte, este doar o grupare de oameni îmbrăcați la fel și care activează pe bază de ordine, regulamente și soldă. Nimic mai mult. Atât de des și cu atâta emfază evocate de către militari (și politicieni), conceptele de onoare, mândrie, demnitate, corectitudine, principialitate, patriotism nu reprezintă pentru aceștia decât niște simple cuvinte goale de orice conținut, folosite de către oratori fără talent în ocazii festive sau de convivi în uniformă la o bere, tocmai pentru a

camufla absența existenței lor în propria conștiință și în a lor viață. Dar asta-i viața și a ei istorie.

București, 6 decembrie 2012

Table of Contents

Nevoia de mărturie
Nostalgiile unui terist norocos
Un loc curat
Printre cepesiști și peremiști
Bătălia pentru NATO Part one: Începuturi
Ceaușescu în arhive pariziene
Ce ziceau bruxellezii despre noi
Despre limba de lemn cazonă
Jurnalist în bocanci
La un prânz de post pascal cu președintele
Cu trenul pe vapor
La război cu pușca goală
Ce mâncăm, unde dormim, unde ne spălăm
Cât costă un peace-keeper român
Din țânțar armăsar
Rutina, tabietu' și incidentu'
Avataruri mediatice gjirokästriste
Impresii shqiptare '97
Trei realități
Crăciun cu generali și măicuțe
Official Military Tourism SRL
Make love, not war!
Geaba libertate pe burta goală
Tabieturi kforiste
Despre patriotism
Culinare kosovare
Generalul mioritic
Tipuri cazone 2000
O lecție zdravănă de engleză
Sub vraja străvechiului Albion
Bătălia pentru NATO. Part two: Filmele
Bătălia pentru NATO Part three: Propagandistul
De ce nu-i șnițelul ca micul
Spectacolul unei conferințe NATO-PSYOPS
Locul unde poți vedea ce respiri
Șușe free în aula M100
Statmajoristul
Scriitor în bocanci
Doctorat în bocanci
Epilog: puterea mirosului de usturoi

Table of Contents

Nevoia de mărturie
Nostalgiile unui terist norocos
Un loc curat
Printre cepesişti şi peremişti
Bătălia pentru NATO Part one: Începuturi
Ceaușescu în arhive pariziene
Ce ziceau bruxellezii despre noi
Despre limba de lemn cazonă
Jurnalist în bocanci
La un prânz de post pascal cu președintele
Cu trenul pe vapor
La război cu pușca goală
Ce mâncăm, unde dormim, unde ne spălăm
Cât costă un peace-keeper român
Din țânțar armăsar
Rutina, tabietu' și incidentu'
Avataruri mediatice gjirokästriste
Impresii shqiptare '97
Trei realități
Crăciun cu generali şi măicuțe
Official Military Tourism SRL
Make love, not war!
Geaba libertate pe burta goală
Tabieturi kforiste
Despre patriotism
Culinare kosovare
Generalul mioritic
Tipuri cazone 2000
O lecție zdravănă de engleză
Sub vraja străvechiului Albion
Bătălia pentru NATO. Part two: Filmele
Bătălia pentru NATO Part three: Propagandistul
De ce nu-i șnițelul ca micul
Spectacolul unei conferințe NATO-PSYOPS
Locul unde poți vedea ce respiri
Șușe free în aula M100
Statmajoristul
Scriitor în bocanci
Doctorat în bocanci
Epilog: puterea mirosului de usturoi

Table of Contents

Nevoia de mărturie 6
Nostalgiile unui terist norocos 8
Un loc curat 13
Printre cepesişti şi peremişti 18
Bătălia pentru NATO Part one: Începuturi 23
Ceauşescu în arhive pariziene 27
Ce ziceau bruxellezii despre noi 29
Despre limba de lemn cazonă 32
Jurnalist în bocanci 35
La un prânz de post pascal cu preşedintele 40
Cu trenul pe vapor 44
La război cu puşca goală 48
Ce mâncăm, unde dormim, unde ne spălăm 52
Cât costă un peace-keeper român 57
Din ţânţar armăsar 61
Rutina, tabietu' şi incidentu' 66
Avataruri mediatice gjirokästriste 70
Impresii shqiptare '97 75
Trei realităţi 79
Crăciun cu generali şi măicuţe 83
Official Military Tourism SRL 88
Make love, not war! 92
Geaba libertate pe burta goală 96
Tabieturi kforiste 102
Despre patriotism 107
Culinare kosovare 111
Generalul mioritic 115

Tipuri cazone 2000 120
O lecţie zdravănă de engleză 125
Sub vraja străvechiului Albion 131
Bătălia pentru NATO. Part two: Filmele 136
Bătălia pentru NATO Part three: Propagandistul 140
De ce nu-i şniţelul ca micul 142
Spectacolul unei conferinţe NATO-PSYOPS 146
Locul unde poţi vedea ce respiri 150
Șuşe free în aula M100 155
Statmajoristul 159
Scriitor în bocanci 164
Doctorat în bocanci 168
Epilog: puterea mirosului de usturoi 174